

افغاني

اوسنی رسنی

(۱۳۸۰ - ۱۳۸۷)

Ketabton.com

محمد اسمعیل یون

۱۳۸۷ ل

افغاني اوسنی رسنی

(۱۳۸۰-۱۳۸۷ ل کلونه)

(د ماستری دورې تېزس)

لیکوال

محمد اسمعیل یون

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه

د کتاب نوم:	افغاني اوسنۍ رسنۍ
ليکوال:	پوهندوی محمد اسمعيل يون
خپرنډوی:	يون کلتوري يون
چاپشمبر:	۱۰۰۰ ټوکه
چاپکال:	۱۳۸۷ ل کال
د ليکوال	
پرله پسې نومره:	(۳۱)
د خپرنډوی	
پرله پسې نومره:	(۳۱)
کمپوزر:	ضياء الرحمن ضياء

نيوليک

مخ	سرليک
۱	ددې اثر پر لومړي چاپ څو خبرې
۳	افغاني اوسنۍ رسنۍ او يوه لنډه يادونه
۷	د اوسنيو رسنيو ارزونه
۱۰	سريزه:

لومړۍ څپرکۍ

د اوسنيو رسنيو د ټوکېدو عوامل

۱۴	۱- د نظام بدلون او د اختناق ختمېدل
۱۹	۲- د مصنوعي اقتصاد راټوکېدل
۲۳	۳- سياسي عوامل
۲۸	۴- د ټولنې د عمومي ظرفيت لوړتيا
۳۲	۵- د رسنيو قانون

دويم څپرکۍ

د اوسنيو رسنيو ډولونه

۴۰	۱- چاپي رسنۍ
۱۰۸	۲- اورېدنۍ رسنۍ
۱۱۸	۳- ليدنۍ رسنۍ
۱۳۰	۴- کتنۍ رسنۍ

درېم څپرکی

له پانگيز يا تمويليز پلوه د رسنيو وېش

- ۱- دولتي رسنۍ ۱۴۹
- ۲- تنظيمي يا گوندي رسنۍ ۱۵۰
- ۳- ازادې رسنۍ ۱۵۱
- ۴- انجويزي رسنۍ ۱۵۳
- ۵- د ازادو رسنيو په نوم نا ازادې رسنۍ ۱۵۴
- ۶- د افغانستان لپاره نړيوالې رسنۍ ۱۵۶

څلورم څپرکی

د اوسنيو رسنيو فکري لوري

- ۱- ملتپالنه ۱۶۰
- ۲- سمون او ولسواکي ۱۶۲
- ۳- پرديپالنه ۱۷۰

پنځم څپرکی

پر افغاني ټولنه د رسنيو اغېز

- ۱- د ولس پر ذهن ۱۷۸
- ۲- پر دولتي چارواکو ۱۸۲

شپږم خپرکی اوسنی رسنی او ادبیات

۱۸۸	۱- چاپي رسنی او ادبیات
۱۹۰	۲- اورېدنۍ رسنی او ادبیات
۱۹۳	۳- لیدنۍ رسنی او ادبیات
۱۹۶	۴- کتنۍ رسنی او ادبیات

اووم خپرکی د افغاني رسنیو د بڼه پرمختګ او اغېز لپاره خو وړاندیزونه

۲۰۱	۱- د رسنیز قانون تطبیق
۲۰۲	۲- د رسنیو د مالي سرچینو سپیناوی
۲۰۳	۳- د سترو ارزښتونو پالنه
	***
۲۰۶	وروستۍ یادونه
۲۰۹	اخځونه

ددې اثر پر لومړي چاپ خو خبرې

د څومره والي له پلوه څو تېر (۷-۸) کلونه د افغاني رسنيو لپاره طلايي کلونه دي. ما د همدې کلونو په بهير کې د هېواد رسنيز بهير له نږدې څارلی او په خپله مې هم د رسنيو د يو غړي او همکار په توگه کار کړی دی. کله چې د ماسټرۍ دورې په پای کې د تېزس لیکلو موضوع مطرحه شوه، نو ما د همدې رسنيز بهير د څېړنې موضوع ځکه غوره وگڼله، چې زيات اهميت يې درلود. په دې څېړنه کې به درانه لوستونکي د لومړي لاس داسې مواد ولولي، چې د لومړي ځل لپاره خپاره شوي دي. کله چې ما دا اثر تر نسبي بشپړاوي پورې ورسوه او يو شمېر ليکوالو او فرهنگيانو ته مې د ليدلو لپاره ورکړ، نو اکثرو خوښ کړ او د عاجل چاپ غوښتنه يې هم وکړه. ما د موضوع د اهميت او زما د گرانو قدرمنو ليکوالو د غوښتنې له مخې دا اثر چاپ ته ورکړ، پر دې هم پوهېږم، چې زما له ډېرو هڅو سره سره بيا هم په دې اثر کې گڼې نيمگړتياوې او تېروتنې شته، خو تر هغه پورې چې يو

اثر چاپ نه شي، لوستونکي او خپله لیکوال يې بيا ونه
گوري، ټولې نیمګړتیاوې يې نه څرګندېږي.
نوزه يې اوس په همدې نیت لومړي چاپ ته لېږم، چې
نیمګړتیاوې يې لا ښې څرګندې شي، له درنو لوستونکو
هیله من یم، چې تر چاپ وروسته يې نیمګړتیاوې راپه ګوته
کړي، خپل نور معلومات او وړاندیزونه یوځای ماته
راولېږي، چې تر دویم چاپ دمخه له هغو څخه ددې اثر په
بډاینه کې ګټه واخلم.

په مینه او درناوي
په هېواد کې د یو ګټور ملي رسنیز بهیر
د غوړېدو په هیله
پوهندوی محمد اسمعیل یون
ارګ- د جمهوري ریاست ودانۍ
کابل- افغانستان
د ۱۳۷۸ ل کال د کب ۲۵ مه نېټه

افغاني اوسنی رسنۍ او یوه لنډه یادونه

څه موده پخوا د هند په یوه لرې پرته سیمه کې یوه تن غوښتل، یوه غیر دولتي موسسه، له کلیوالو سره د مرستې په مقصد پرانیزې. ددغه ټولنیز کار لپاره یې هغه څه او شرایط چې اړین وو، هم پوره او برابر کړل، یوه سلاکار دده د دغو هڅو ټول اړخونه مثبت و ارزول، خو یوه خبره یې دا هم ورته وکړه، چې که په دغه کار کې له صداقت څخه کار وانخلي، نو ټولې هڅې به دې له خاورو سره برابرې شي، په دې چې نن سبا په هند او نړۍ کې د ډله ییزو رسنیو بهیر دومره پیاوړی شوی، چې یو ووړ خیانت هم ترې پتېدلای نه شي...

د سړي چې دغه ټکي ته پام شو او خپل درغل نیت ته یې وکتل، نو په ډاگه یې اعتراف وکړ، چې دی د دغه ازاد بهیر د ځواب ویلو نه دی، ځکه یې د هغه کار لارښوونه یوې مېرمنې ته پرېښوده.

خبره داده، چې په اوسنۍ نړۍ کې رسنۍ او مطبوعات د هرې ټولنې په جوړښت کې د رگونو ځای او دنده لري، داسې

چې هغې ټولنې ته وده ورکوي او د پرمختګ پر لوري يې لار پرانيږي. د انګرېزانو په اړه، چې يو وخت يې د نړۍ لارښوونه کوله اوس دا خبره ويل کېږي، چې که په اوسني عصر کې همدغه رسنيزه وړتيا ترې لرې کېږي، نو د ځان د لوړتيا ښودنې لپاره به په نړيواله کچه بل هېڅ لامل له ځان سره ونه لري.

رسنۍ که له يوې خوا په نړۍ کې د ډيموکراسۍ او ازادۍ له بهير سره جوړه روانې دي، نو له بلې خوا يې روزنيزه دنده هم په ځانګړې توګه دومره د يادونې وړ ده، چې د ټولنيز سمون او هڅون ستنې، چې د اوسنۍ پرمختللي ټکنالوژۍ پر بنسټونو باندې ولاړې دي، پياوړې کړې دي.

يون صيب په (افغاني اوسنۍ رسنۍ) اثر کې، چې ټول اووه څپرکي لري، په افغانستان کې د مطبوعاتو د بهير پر ودې، سالميت، ارزښت، اهميت، اغېز او نورو وړتياوو باندې ژوره رڼا اچولې او هغه يې په هراړخيزه توګه څېړلي او معرفي کړي دي. په سريزه کې يې، په اويامو کلونو کې د افغاني رسنيو بهير ته کتنه کړې، په لومړي څپرکي کې يې د اوسنيو رسنيو د رامنځته کېدو عوامل، په دويم څپرکي کې يې د هغو ډولونه، په درېيم څپرکي کې يې د رسنيو تمويلي سرچينې، په څلورم څپرکي کې يې د رسنيو فکري تمايل، په

پنځم څپرکي کې يې پر افغاني ټولنه د رسنيو اغېز، په شپږم څپرکي کې يې رسنۍ او ادبيات په مستنده او علمي توګه څېړلي او په اووم څپرکي کې يې د رسنيو د پرمختګ او اغېز لپاره خپل وړاندیزونه وړاندې کړي دي.

ددغه اثر يوه جالبه او د پاملرنې وړ برخه د هغه شپږم څپرکي دی، چې د هغه په ترڅ کې د ژورناليزم او ادب دواړو پر اړيکو، پولو او دندو باندې هم غږېدلی دی. هغه موضوع چې نن سبا په نړۍ کې ددغو دواړو علومو په اړه لا هم د پوښتنې وړ موضوع ده، په دې مانا چې يو ژورنالستيک اثر څومره ادبي دی او يا دا چې څومره بايد ادبي وي. په همدې شان يو ادبي اثر بايد څومره ادبي وي او څومره بايد ژورنالستيک وي يا نه وي؟ زموږ په ادبي څېړنو کې ډېر ځله ادبپوهانو د معاصر افغاني ادب تاريخ پيل او معاصر افغاني ژورناليزم تاريخ سره ګډه کړې دي، لکه چې وايي: «زموږ معاصر ادبيات د سراج الاخبار له خپرېدو سره سم راپيل کېږي...» په داسې حال کې چې د سراج الاخبار برخليک تر ادب زيات له افغاني ژورناليزم سره تړاو لري.

په هر ډول، موضوع په هر اړخيزه توګه نوې او ليکنۍ تګلاره (ميتود) يې هم علمي او د نويو څېړنو پر وړتياوو برابره ده. سربېره پر دې چې دا اثر په پښتو ژبه ليکل شوی،

نو په دې کې شک نه شته، چې دا په خپله په پښتو کې یو بل
علمي زیار او زیاتونه ده، چې باید په درناوي سره یې یادونه
وشي، ځکه نو زه د گران یون صیب ددغې بریالۍ هڅې
ستاینه کوم او له لوی خدای (ج) څخه یې د پښتو او پښتنو د
علمي خدمت په لاره کې د لاروښانه او بریمونو هڅو او
یونونو هیله من یم.

په درناوي

پوهنوال دوکتور عبدالخالق رشید

نوی ډیلی - هندوستان

۱۳۸۷ ل کال، د کب (۲۰) مه نېټه

د لارښود استاد نظر:

د اوسنیو رسنیو ارزونه

یوه گټوره هڅه

د طالبانو رژیم تر له منځه تګ وروسته په افغانستان کې رسنۍ په یو ناڅاپي ډول راوټوکېدې، ددې کار یو علت دا و، چې په نوي رژیم کې رسنیو ته ډېره ازادي ورکړل شوه، د رسنیو قانون جوړ شو، مالي امکانات هم زیات شول او تخنیکي وسایل هم ډېر شول. د رسنیو ډېرښت نه یوازې ددې سبب شو، چې خلک او چارواکي خپل نظرونه او پیغامونه یو بل ته ورسوي، بلکې رسنیو د افغاني ټولنې د ژوند بېلابېلې خواوې هم تر خپل پوښښ لاندې راوستې او د ژوند ډېرې برخې، بریاوې او ناخوالې یې منعکس کړې.

ادبیات چې له رسنیو سره ډېر نږدې اړیکې لري او په واقعیت کې د ادبیاتو د ودې، خپراوي او پرمختګ دروند بار د همدې رسنیو پر اوږو پروت دی، نو رسنیو د ټولنې د ژوندانه دې مهم ډګر او اړتیا ته هم ډېر پام راواړوه. ټولو رسنیو په خپلو خپرونو کې ادبیاتو ته ځانګړې ځای او وخت ورکړ، دا کار ددې سبب شو، چې زموږ ادبیات هم ورسره ځلا ومومي او وده وکړي. د رسنیو د ودې چټک بهیر ددې ایجاب کاوه، چې دا مهم پرمختیايي بهیر باید له هر اړخیز پلوه وڅېړل شي او وارزول شي، له ادبیاتو سره یې اړیکې او د ادبیاتو په وده کې د هغو نقش هم وڅېړل شي. له

نېکه مرغه د هېواد تکړه او ځيرمن ليکوال او د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو پوهنځي د پښتو څانگې استاد پوهندوی محمد اسمعيل يون، لکه د نورو مهمو علمي او ادبي مسایلو په شان دې مسئلې ته هم په دقيق ډول متوجه شو. د ماسترۍ دورې په پای کې يې د خپل تېزس لپاره همدا موضوع وټاکله. د موضوع د ټاکنې پر مهال يې له ما سره مشوره وکړه، ما هم دا موضوع خوښه کړه او د کابل پوهنتون د ماسترۍ دورې ژوري هټيت (علمي جرگې) هم دا موضوع تائيد کړه. پوهندوی محمد اسمعيل يون د نږدې يو کال په بهير کې خپل دا تېزس بشپړ کړ او ماته يې د بيا کتنې لپاره راکړ، ما چې دا اثر وکوت، نو د يون صيب زيار او زحمت، هڅه او دقت راته په کې له ورايه څرگند شول. دا راته هم په ډاگه شوه، چې ددې ډول لومړي لاس موادو راتولول دا مهال له پوهندوی يون پرته د هر چا لپاره ممکن نه وو. يون د دولتي مقام او د څېړنې د امکاناتو له مخې هم په داسې حالت کې دی، چې ددې ډول درانه تحقيق بار او چټولای او هغه ډول اسناد ترلاسه کولای شي، چې هر چاته يې دا مهال ترلاسه کول اسانه نه دي. يون خپل دا اثر په اوو څپرکو کې اوډلی دی. په لومړي څپرکي کې يې د اوسنيو رسنيو د ټوکېدو عوامل، په دويم کې د رسنيو ډولونه، په درېيم کې له پانگيز پلوه د رسنيو وېش، په څلورم کې د افغانستان د اوسنيو رسنيو فکري لوري، په پنځم کې پر افغاني ټولنه د رسنيو اغېز، په شپږم څپرکي کې يې اوسنۍ رسنۍ او ادبيات په هراړخيز ډول څېړلي دي. د اثر په وروستي يا اووم څپرکي کې يې د افغاني رسنيو د ښه پرمختگ او اغېز لپاره خپل گټور وړاندیزونه او نظريات وړاندې کړي، چې

که چېرې عملي شي، نو د رسنيو اعتبار، شفافیت او پرمختګ ته
ډېره ګټه رسولای شي.

په مجموعي ډول دا اثر په تېرو څو کلونو کې د افغاني رسنيو
يو ښه جاج خلکو ته وړاندې کوي. دا اثر د رسنيو د څرنگوالي د
تشریح ترڅنګ د اوسنيو رسنيو د کمیت پېژندنې لپاره د يو ښه
ډيتايس حثيت هم لري. ددې اثر بله ښېګڼه دا ده، چې يون د
ادبياتو او رسنيو اړيکي هم په ښه ډول تشریح کړي دي.

زه په داسې حال کې چې د يون دا ګټور اثر دده د ماسترۍ
دورې لپاره پوره او کره ګڼم، له اړوندو مقامونو څخه هيله کوم،
چې نه يوازې دده دا اثر د ماسترۍ دورې لپاره يو پوره اثر وګڼي،
بلکې د ټول هېواد په کچه يې په ښو څېړنيزو، تحليلي او ګټورو
اثارو کې محاسبه کړي. ددې ترڅنګ خپله له ښاغلي پوهندوی
محمد اسمعيل يون څخه هيله کوم، چې د خپلو نورو اثارو په شان
دا اثر هم ژر تر ژره د چاپ په ګاڼه سمبال کړي، چې ګټه يې عامه
او ټولو افغانانو ته ورسېږي.

په پای کې يون ته د لوی خداي (ج) له دربار څخه د لاسياتو
برياليتوبونو هيله کوم، ددې ترڅنګ له يون څخه غوښتنه کوم،
چې وخت پر وخت نور دا ډول ګټور او څېړنيز اثار خپلې ټولنې ته
وړاندې کړي.

په درنښت

پوهنوال محمد صابر خویشکی
د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو
پوهنځي د پښتو څانګې استاد

سريزه

رسنۍ د يوه هېواد او ټولنې په ذهني وده او فكري
تگلوري کې اساسي رول لري. په همدې خاطر په دوديزه
اصطلاح، رسنۍ يا ميډيا د يوه دولت څلورم قوت يا ستن
گڼل کېږي، خو د اوسنيو تخنيکي امکاناتو او د نړۍ د
بېلابېلو ملتونو د زده کړې د کچې د اوچتيا له مخې
رسنۍ، په يوه دولت کې تر خپل څلورم دريځ يا موقف څخه
نورې هم د مخه شوي او ان اغېزې يې تر دې حده زياتې
شوي، چې د دولت د نورو درېواړو ځواکونو (اجرائيه، مقننه
او قضايه) د ثبات او تزلزل سبب هم گرځي. په وروسته پاتې
او نالوستو ټولنو کې رسنۍ هغومره رول نه لري، لکه په
پرمختللو او لوستو ټولنو کې يې چې لري. پر هغو ټولنو،
چې اختناقي رژيمونه واکمن وي، هلته پر رسنيو هم د
سانسور خپسه ناسته وي، رسنۍ يوازې ناسياسي تگلوري
لري او له واکمن فکري جريان سره سم حرکت کوي، خو کله
چې اختناق ختم شي، د ژوند د نورو ډگرونو په شان رسنۍ
هم په کې وغورځېږي او د وخت په تېرېدو سره د ژوندانه د
بېلابېلو ډگرونو د اړتياوو د خړوب جوگه شي. افغانستان

چې يو وروسته پاتې ساتل شوی او جگړې خپلې هېواد گڼل کېږي او بېلابېلو کينډو او نښې افراطي نظامونو بڼه کړولې دي، تر يوه ځپونکي گډوډيز اختناق وروسته دا دی نيم ازاد يا نيم اختناقي حالت ته راوتی دی. له رسنيز پلوه ورته نيم اختناقي حالت ځکه وايو، چې اوس لا هم ځينې مړه او ژوندي جنگسالاران له انتقاده معاف دي او د نيوکو تېره توره يې يوازې هغو ډلو ټپلو يا لوريو ته اړم ده، چې يا پوره مات شوي او يا هم نيم مات دي، يانې د محکوميت په حالت کې دي، خودې سره سره بيا هم د طالبانو تر افراطي واکمنۍ وروسته، په يو ناڅاپي ډول د دومره رسنيو راټوکېدل، د جگړې خپلو او مخ پر ودې هېوادونو په تاريخ کې يوه بېسارې رسنيزه پېښه ده، چې هر اړخيزې څېړنې ته اړتيا لري. له هغې ورځې چې د طالبانو نظام ړنگ شوی، ان تر هغه دمخه او تردې دمه زه د افغانستان د چاپي، ليدنيو او اورېدنيو رسنيو د يوه غړي، ملگري، همکار، لېوال او مينه وال په توگه پاتې شوی يم. د (هيلي)، (شمشاد) او (کابل پوهنتون) مجلو د چلوونکي، د (قلموال جريدې) د موسس او کتونکي په توگه مې کار کړی. د گڼو نورو چاپي رسنيو د چاپ لپاره مې له فکري او مالي پلوه هلې ځلې کړي او په لسگونو نورو چاپي خپرونو ته مې خپلې او د نورو ليکوالو

لیکنې ورلېرې دي. له گڼو راډیوگانو او ټلويزیونونو سره مې په لسگونو مرکې کړي او په گردیو مېزونو کې مې ونډه اخیستې ده. په دې ډول د افغانستان د رسنیو کمیت او کیفیت راته د دې تېرو څو کلونو په اوږدو کې ښه څرگند شوی دی. په داسې یو حالت کې، چې یو څوک خپله د یوې مسئلې په داخل کې واقع وي، د هغې مسئلې څېړنه او شننه ورته تر هغه چا زیاته اسانه او دقیقه وي، چې مسئلې ته له بهر څخه گوري، نو په همدې خاطر ما د ماسټرۍ دورې د تېزس لپاره همدا موضوع «افغاني اوسنۍ رسنۍ» غوره کړه، لارښود استاد او د کابل پوهنتون استاد ښاغلي پوهاند محمد صابر خویشکي هم دا موضوع غوره وبلله او د ماسټرۍ دورې ژوري هیئت یا کمیسیون هم تائید کړه. افغاني اوسنۍ رسنۍ ما په اوو څپرکو کې تر بېلابېلو عنوانونو لاندې څېړلي دي. څرنگه چې زموږ اوسنۍ رسنۍ لا اوس هم د نورې چټکې ودې په حال کې دي؛ هره ورځ یې په کمیت، فکري ارتقا او رنګارنګۍ کې بدلون راځي او تر اوسه یې لا د نوي ژوند لسیزه پوره کړې نه ده، نو په دې خاطر تر دې لیکنې وروسته پر راتلونکي مهال د نورو چاپېدونکو او خپرېدونکو نویو او چټکو رسنیو په اړه څه نه شي ویل کېدی، خو وړاندوینه یې کېدی شي، دلته یوازې

پر هغو رسنيو بحث او خپړنه کېږي، چې د طالبانو د نظام
تر سقوط وروسته سم له لاسه پيل شوي او ددې اثر تر ليکلو
پورې خپرېږي.

که زه په دې اثر کې خپلو قدرمنو لوستونکو ته د خپل
هېواد د رسنيو يو روښانه تصوير وړاندې کړم، نو دا به زما
لپاره د بري زېږی وي. د لارښود استاد ښاغلي پوهنوال
محمد صابر خويشکي لارښوونې د قدر داني او مننې وړ
بولم، کوروداني ورته وايم، دغه راز له خپلو نورو ليکوالو
ملگرو څخه، چې ما سره يې د ماسترۍ دورې د تېزس د
بشپړاوي په برخه کې مرسته کړې، يوه نړۍ مننه کوم. د ټولو
دې کورودان وي.

په درنښت

پوهندوی محمد اسمعيل يون

لومړۍ څپرکۍ

د اوسنیو رسنیو د راټوکېدو عوامل

څرگنده خبره ده یو شی؛ یو سیاسي، علمي، څېړنیز جریان، چې په طبیعي او یا هم په یو ناڅاپي ډول راټوکېږي، خپل طبیعي، تصنعی، کورني او بهرني عوامل لري. په افغانستان کې زموږ د اوسنیو رسنیو راټوکېدنه هم له پورتنیو عواملو خالي نه ده. که بېلابېل او ان مختلف لاملونه نه وای، نو د رسنیو اوسنی سېلاب به په دومره چټکۍ سره روان نه وای، ددې سېلاب تر شا چې زور نه وي په دومره چټکۍ حرکت نه شي کولای. موږ غواړو دلته زموږ د اوسنیو رسنیو د یو ناڅاپي را زرغونېدو او پراختیا همدغه عوامل یو په بل پسې وڅېړو.

۱- د نظام بدلون او د اختناق ختمېدل:

مخکې تردې چې د اختناق پر ختمېدلو بحث وکړو، لازمه ده چې په خپله پر اختناق خبرې وشي. اختناق او فشار، څومره؟ څه وخت؟ څه ډول او پر چا باندې؟

په افغانستان کې اختناق، د سياسي رژيمونو په بڼې، فکري تگلوري، د حکومت د حاکمیت په ساحې او قوت پورې اړه پيدا کوي. د طالبانو نظام چې د ۱۳۷۵ ل کال د تلې يا میزان پر ۲/۵ نېټه پر کابل واکمن شو، له هماغه پيله بيا له يوه اختناق او سياسي قتل پيل شو.

که څه هم د طالبانو اختناقي رژيم تر هغه وړاندې گډوډيز نظام څخه ډېر بڼه و، خو فکري سانسور او نور ډول ډول بنديزونه په کې تردې حده زيات وو، چې قطعاً په کې چاته د ازاد تنفس مجال نه پيدا کېده، همدې حالت خلک له روحي او فکري پلوه دومره ستړي کړل، چې په عوامو کې د طالبانو نظام ته د «رنځ او عذاب» نظام اصطلاح دود شوه. د طالبانو په نظام کې پر موسيقۍ او دښځو پر تعليم سخت بنديز ولگېد، ږيره پرېښودل اجباري شول او د دوی په خپل تعبير سخت شرعي قوانين نافذ شول. رسنۍ چې هغه وخت يوازې په چاپي رسنيو کې رالڼدېدې، له سختو ستونزو سره مخ وې. پر تصويري او ليدنيو رسنيو چورلټ بنديز و، څو اورېدنۍ او څو چاپي رسنۍ وې، چې د دولت په انحصار کې وې؛ «د شريعت غږ» په نامه څو راډيويي ستيشنونو او څو چاپي خپرونو فعاليت درلود. پر ژوندي (زيرواح) تصوير، هر چېرته او هر ځای کې سخت بنديز و او هېڅ چاپي خپرونې حق نه درلود، چې زيروح تصوير چاپ کړي. يوازې د قبالي، تذکرې، پاسپورټ او ځينو نورو املاکي اسنادو لپاره عکس کارونې جواز درلود او بس.

د ټول هېواد په کچه یوه نا دولتي رسنۍ فعاله نه وه او نه ورته د فعالیت اجازه وه. د طالبانو د واکمنۍ پر مهال یوازې دوه ډوله رسنۍ؛ اورېدنۍ او چاپي رسنۍ فعالې وې، چې پر هغو هم ډول ډول بندیزونه لگېدلي وو او د هېواد د خلکو اړتیاوې یې نه شوې پوره کولای. په راډیويي رسنیو کې دغه لاندې رسنۍ فعالې وې: شریعت غږ، مرکزي راډیو، کابل راډیو، ننګرهار راډیو، کونړ راډیو، غزني راډیو، گردېز راډیو، خوست راډیو، کندهار راډیو، تخار راډیو، پروان راډیو، بغلان راډیو، کندز راډیو، هرات راډیو، بلخ راډیو او ځینې نورې. په راډیويي رسنیو کې پر موسیقۍ ټینګ بندیز و او مجموعي نشرات یې هم ډېر زیات نه وو. په چاپي رسنیو کې د ټول هېواد په کچه دغه لاندې رسنۍ فعالې وې:

پکتیا	شریعت اخبار
ننګرهار	ننګرهار اخبار
ننګرهار	ننګرهار مجله
هرات	اتفاق اسلام اخبار
کندهار	طلوع افغان اخبار
کندهار	کندهار اخبار
بلخ	بلخ اخبار
غزني	سنایي اخبار
کابل	قلم اخبار

خوست	خوست مجله
کابل	خلافت مجله
کابل	فرهنگ مجله
کابل	کتاب مجله
کابل	طالبان اردو مجله
کابل	الامارات مجله
او ځينې نورې.	

په چاپي رسنيو کې بيا د نورو فکري بنديزونو ترڅنگ د ژونديو تصويرونو پر خپراوي سخت بنديز و. لنډه دا چې نه راډيويي رسنۍ او نه هم چاپي رسنۍ د کيفيت او صحافت له مخې د رسنيو پر معيارونو برابري وې.

پر دې مهال ازادو رسنيو ته د چاپ اجازه نه وه او نه د رسنيو کوم قانون موجود و، کوم شی، چې پر دې مهال زيات و، هغه د هېواد بېلابېلو ولايتونو کې د بېلابېلو مناسبتونو په وياړ، د ادبي غونډو او مشاعرو جوړول وو، په کابل، کندهار، ننگرهار، خوست او نورو سيمو کې گڼې مشاعرې جوړېدلې، چې شاعرانو به په کې په ډکلمې او ترنم کې خپل شعرونه اورول. څرنگه چې هغه وخت پر ليدنيو رسنيو او موسيقي چورلټ بنديز و، نو يو نيم کس به چې په ترنم کې خپل او يا هم د کوم بل چا شعري نظم وايه، د خلکو د موسيقي ذوق به يې تر يوه بريده خړوباوه؛ بنديز تر دې حده سخت و، چې په تش ترنم هم د خلکو د موسيقي تنده ماتېدله. ځينو طالبانو او ازادو شاعرانو به په پټه د مشهورو

سندرغاړو کېستونه اورېدل، له هغو څخه به يې کمپوزونه زده کول او بيا به يې خپل شعريه هماغه سُر او تال کې اچوه. دغسې يو سخت او تنگ حالت کې خلک طبعاً د يوې نسبي ازادۍ ارمان کوي او که چېرې بشپړه ازادي ورته ميسره شي، نو دا خو ورته بېخي د يو نعمت غوندې ښکاري.

د سپټمبر د ۱۱مې نېټې تر پېښې وروسته، د طالب نظام د ړنگېدو باور پوخ شو، د يو دوو مياشتو په بهير کې د امريکايي ځواکونو له خوا د طالبانو نظام نسکور شو او پخوانۍ ملېشې او جنگسالاران يې پر ځای کېنول شول.

د طالب نظام سقوط داسې و، چې يو څوک له خوتېدونکي ديگي يا کټوې څخه برغولی پورته کړي، يو دم له کټوې ټول بخار پورته شو، د طالبانو نظام له سقوط سره سم په مليونونو جبري ډيرې کلې شوې، پر همغو لومړيو ورځو ځينو خلکو په کابل او نورو سيمو کې د خپلو کورونو له پاسه ډېش انټنونه نصب کړل، د موسيقۍ دوکانونه او وېډيو گيمونه ژر ژر پرانيستل شول، په راډيو کې د ښځينه ويندويانو غږ اوچت شو او ټلويزيون بېرته فعال شو. د ازادۍ دا سرعت دومره چټک و، چې پخواني افراط خپل ځای يو بل تفريظ ته پرېښود، ناکنټروله او بې سروبو له رسنۍ راوتوکېدې او داسې ښکارېدله، چې زموږ ټولنه افراط ته په تفريظ ځواب ورکوي او يا هم يو افراط د بل افراط ځای نيسي.

خومره چې د طالبانو د واکمنۍ پر مهال پر رسنيو فشار زیات و، دومره دا مهال د رسنيو د مهار رسۍ وشلېدله، خو دا مهال هم رسنۍ لکه څنګه چې باید په رښتینې توګه ازادې وای، ازادې نه وې او نه دي، د واکمن جګړه مار ګروپ پر جنگسالارانو انتقاد د ژورنالیست له مرګ او یرغملتیا سره معادل دي؛ رسنۍ که له یوه اختناق خلاصې شوي، نو د یوې بلې مافیا په منګولو کې راګیر شوې دي.

۲- د مصنوعي اقتصاد راتوکېدل:

د طالبانو تر سقوط وروسته سملاسي افغانستان ته د نړۍ د ګڼو هېوادونو مرستې رامتې شوې. سره له دې چې دا مرستې په موثر او عادلانه ډول ونه کارول شوې، خو بیا هم د افغاني ټولنې د ژوند بېلابېلو برخو ته یې نوی ځواک او تحرک ورکړل. رسنیز ډګر ته هم له بېلابېلو لارو دا مرستې را ورسېدې؛ د دولتي خپرونو د تقویمي لپاره مرستې وشوې او له ازادو رسنيو سره هم کومکونه وشول. له دولتي رسنيو سره د مرستو په باب یو بهرني (ریکارډوګراسي) د رویټر پریس سروېس په استازۍ په کابل کې په یوه علمي ورکشاپ کې وویل: «له ځینو دوه اړخیزو مرستندویانو پرته، چې په خپلو کې څه نا څه همغږي لري، نور په افغانستان کې د مرستندویانو د مرستو په منع کې هېڅ همغږي نه شته، مرستندویانو د ۲۰۰۲ او ۲۰۰۴م کلونو ترمنځ موده کې رسنيو په ځانګړې توګه د حکومت تر واک لاندې باختري خبري اژانس او د افغانستان راډیو ټلوویزیون ته خواوښا (۶۰) ملیونه

امريکايي ډالر ورکړي دي»^(۱) دغه راز د ولايتي رسنيو د ژورناليسټانو د روزنې لپاره د هېواد په داخل کې لنډ مهالي او اوږد مهالي کورسونه جوړ شول، په سلگونو ژورناليسټان وروزل شول، د جرمني هېواد په مرسته نه يوازې د راډيو ټلويزيون ودانيزې برخې ورغول شوې، بلکې ددې هېواد په مرسته گڼ شمېر افغان ژورناليسټان هم وروزل شول، جاپان هېواد هم، له ملي راډيو ټلويزيون او د دولت له ځينو رسنيو ادارو سره مالي مرسته وکړه.

د ازادو رسنيو د پياوړتيا لپاره هم د «اينه» په نامه يوه ځانگړې نادولتي اداره جوړه شوه، چې له يو شمېر ازادو رسنيو سره يې مرسته کوله، په ټوليز ډول د غولاندې نادولتي موسسو د ازادو رسنيو مالي ملاتړ کړی دی:

- ۱- اينه رسنيز او کلتوري مرکز
- ۲- سهار نېکمرغه افغانستان راډيو
- ۳- انټرنيوز موسسه
- ۴- د جگړې او سولې د راپور ليکنې انستيتيوټ
- ۵- د رسنيو، پاليسي او مدني ټولنې انستيتيوټ
- ۶- د افغانستان د ازادو رسنيو بنسټ
- ۷- طنين نيټورک^(۱)

(۱) رسنۍ يعنې پرمختگ، کليد گروپ، ۲۰۰۷م کال، ۵۲ مخ.

^(۱) Afghan Media Directory, first Edition, March, ۵۲۰۰۴

په دې نادولتي موسسو کې ائينې موسسې دغو لاندې چاپي رسنيو سره مالي مرسته کړې ده:

۱- کابل؛ اوونيزه، ۲- ملالۍ؛ مجله، ۳- سيرت؛ بنځينه اوونيزه، ۴- پرواز؛ د ماشومانو درې مياشتنۍ، ۵- ائينه؛ خبري اوونيزه، ۶- زمبېل غم؛ مهالنۍ، ۷- لیس نیولیس؛ د کابل مياشتنۍ، ۸- سباوون؛ ولسي او کلتوري اوونيزه.

پر پورتنیو موسسو سربېره د امریکا متحده ایالاتو د نړیوالو پرمختیایي ادارې (USAID)، د ځینو بهرنیو هېوادونو سفارتونو او ځینو نورو نادولتي موسسو هم په مستقیم او نامستقیم ډول د افغاني چاپي، انځوریزو، برېښناييزو رسنيو او خبري اژانسونو مالي ملاتړ کړی دی.

سربېره پر دې، دولتي او نادولتي موسسو ته د نړۍ د بې درېغه مالي مرستو رسېدل، هم دولتي ادارې، هم یو شمېر انجورگانې او هم یو شمېر اشخاص، چې ددې پیسو زیاته برخه یې په برخه شوې، هم ددې جوگه کړل، چې د رسنيو په زیاتوالي کې اساسي ونډه واخلي، له ځینو مشخصو اشخاصو سره د زیاتو پیسو راټولېدنه، بل عامل شو، چې هر چا له خپل شوق او ذوق سره سمې رسنۍ میدان ته کړې. له ځینو اشخاصو او تنظیمواکو سره د ځینو گاونډیو هېوادونو پخواني او اوسني پټ او ښکاره روابط او مالي امکانات هم ددې سبب شول، چې رسنۍ زیاتې شي او د رسنيو بازار یا مارکېټ پراختیا ومومي.

د طالبانو نظام تر ړنگېدو وروسته د افغانستان اقتصاد په ناڅاپي او تصنعي ډول لوړ شو، دا لوړتيا که څه هم طبيعي نه وه او د عوامو پر ځای يې د خواصو ژوند ډېر لوړ کړ، خو د ژوند د کچې همدغې لوړتيا د رسنيو پراختيا ته لاره اواره کړه. څرنگه چې د رسنيو له بېلابېلو ډولونو، په تېره بيا له چاپي رسنيو سره د عوامو او نالوستو خلکو ډېر کار او رابطه نه شته او دا کار په خواصو او په تېره بيا په لوستي بناري ټولنې پورې اړه پيدا کوي او دا خواص يا بناري ټولنه د کليوالي سيمو په اندول د نړيوالې ټولنې له مرستې زياته برخمنه شوې، نو ځکه خو په بنارونو کې رسنيو زياته وده وکړه او د کنټرول کيلي يې هم د خواصو په گوتو کې پاتې شوه. په ټوليز ډول ويلاى شو، که چېرې د نړيوالې ټولنې بې درېغه مرستې نه وای او بيا دا مرستې له حساب او کتاب پرته د ټولنې د ځينو مشخصو اشخاصو لاسو ته نه وای ورغلې، نو پوره باور دی، چې زموږ رسنۍ به د کميت له پلوه، پر دومره لږه وخت، دومره لوړې کچې ته نه وای رسېدلې.

د پنځو شپږو کلونو په بهير کې ځينې هغه رسنۍ، چې د نړيوالو په مرستو پيل شوې وې، د هغو د مرستو په بندېدو سره بېرته بندې شوې او پر تپه ودرېدلې. ددې مانا دا ده، چې زموږ يو شمېر رسنۍ په تصنعي ډول رامنځته شوي او د ټولنې او يا په هغې کې د ځينو مطرحو څېرو د مصنوعي اقتصاد زېږنده دي. خو که چېرې زموږ اکثره رسنۍ د ټولنې له نورمال او طبيعي اقتصادي، سياسي، ټولنيز او فرهنگي پرمختگ سره سمې

رامنځته شوې وای، نو ژوند او بقا به یې هم د ټولنې له طبیعي حرکت سره سمون درلود، په ټولیز ډول ویلای شو، چې زموږ د رسنیو یو زیات شمېر اوس هم، د همدغه مصنوعي او موقتي اقتصاد په زور رامنځته شوي، چلېږي او کله چې دا حالت ختم شي، نو له دې ډول رسنیو به ډېرې کمې خپل ژوند تضمین کړي او اکثره به بېرته له منځه لاړې شي.

۳- سیاسي عوامل:

د افغانستان د اوسنیو رسنیو په غورځولو کې سیاسي عوامل هم ستر نقش لري، که چېرې تر هر څه دمخه، په سیاسي نظام کې بدلون نه وای راغلی، نو طبیعي خبره ده، چې د طالبانو په سرسختي مذهبي نظام کې د دا ډول رسنیو هېڅ امکان نه و؛ هغوی نه له سیاسي، نه له مذهبي او نه هم له ذهني او فکري پلوه د رسنیو دې ډول حاکمت او محتوا سره جوړ وو او نه یې هم ددې زغم درلود. سیاسي بدلون ددې لاره اواره کړه، چې نوې رسنۍ له خپل دې ټول کمیت او کیفیت سره را وټوکېږي. په موقت، انتقالی او بیا انتخابي اداره کې د نړیوالې ټولنې غوڅ دریځ دا و، چې رسنۍ باید په پراخه کچه وده ومومي، د دوی ټینګار ان تردې بریده و، چې که ځینې رسنۍ د افغانستان اسلامي، ملي او دودویزو ارزښتونو ته زیان هم واړوي، نو دوی یې په کیسه کې نه دي. د نظام تر سیاسي بدلون وروسته د «ولسواکۍ»، د «بیان ازادي» او «د بنسټو حق» شعارونه تر هر څه زیات مطرح شول، دې شعارونو د رسنیو له طبیعي او تصنعي ودې سره

مرسته وکړه. د گڼ شمېر هېوادونو سياسي استازيو او نادولتي موسسو په مستقيم او نا مستقيم ډول د افغانستان دولتي او ازادې رسنۍ له مالي او سياسي پلوه ونازولې؛ نړيوالې ټولنې په افغانستان کې د رسنيو رنګارنګي او ازادي خپل يو ستر بری وباله، په تېره بيا د امريکا متحده ايالتونو حکومت دا کار د خپل ځان لپاره وياړ وګاڼه. پر ۲۰۰۳ م کال د افغانستان لپاره د امريکا متحده ايالتونو ځانګړي استازي زلمي خليلزاد او د ملګرو ملتونو سازمان ځانګړي استازي لڅدر ابراهيمي «د افغانستان اساسي قانون او مدني ټولنه» په نوم په جرمني کې د جوړ شوي سيمينار برخوالو ته په ډاګه وويل، چې موږ په افغانستان کې د رسنيو له ودې څخه ډېر خوشاله يو، زلمي خليلزاد وويل چې دا مهال نږدې (۲۲۰) چاپي رسنۍ په ټول افغانستان کې خپرېږي او دا زموږ لپاره د خوښۍ زېږی دی. که څه هم په سيمينار کې يو شمېر برخوالو د ښاغلي زلمي خليلزاد پر خبرو اعتراض درلود او د رسنيو دا شمېر يې طبيعي نه، بلکې تصنعي باله، خو بيا هم زلمي خليلزاد او لڅدر ابراهيمي د چاپي رسنيو کميت د نړيوالې ټولنې لپاره يو ښه پيغام باله. د ازادو رسنيو د پياوړتيا په همدغه «ګرم» او «طلايي» عصر کې يو شمېر رسنۍ پر دې بريالۍ شوې، چې د نړيوالې ټولنې، په تېره بيا د امريکا متحده ايالتونو وړيا مرستې را جلب کړي. (افغان ټلويزيون) لومړنی ټلويزيون و، چې د يو څه مالي مرستې په راجلبولو سره يې د لومړني ازاد ټلويزيون په نامه، په کابل کې

خپرونې پیل کړې، ورپسې د (طلوع ټلويزيون) چلوونکي پر دې بريالي شول، چې د امریکا د متحده ايالتونو د پرمختيايي ادارې (USAID) نږدې يو نيم ملين ډالره وړيا مرستې په راجلبولو سره خپل نشرات پیل کړي او وروسته بيا د خپل دورانې حرکت په واسطه پر دې بريالي شول، چې د خپلې گټې له لارې خپل ژوند ته دوام ورکړي. د نړيوالې ټولنې د هراړخيز ملاتړ په برکت په افغانستان کې د نړيوالو راډيوگانو او ازادو اژانسونو له خوا په سلگونو ژورناليسټان وروزل شول، د مرکز او ولايتونو په کچه د ژورناليسټانو او د ژورناليسټانو د حقوقو د ملاتړ ټولنې جوړې شوې، لکه د افغانستان د ژورناليسټانو ټولنه، د افغانستان د ژورناليسټانو ملي اتحاديه، د افغانستان د ژورناليسټانو د حقوقو د ملاتړ ټولنه، د جنوبي اسيا د ژورناليسټانو ټولنه او همدارنگه په سيمه ييزه او ولايتي کچه په لسگونو دا ډول ټولنې جوړې شوې. د افغانستان ژورناليسټانو ته ددې لاره اواره شوه، چې بهرینو هېوادونو او همدارنگه د نړۍ گڼ شمېر ژورناليسټان افغانستان ته رسمي او کاري سفرونه وکړي. په افغانستان کې د ژورناليسټانو د بېلابېلو ټولنو رامنځته کېدل، د هغو فعاليت، د ژورناليسټانو له نورو سيمه ييزو او نړيوالو ټولنو سره د هغو روابطو ددې سبب شول، چې تر ډېرې کچې د ژورناليسټانو حقوق خوندي شي. د تېرو څو کلونو په اوږدو کې د ژورناليسټانو سياسي ملاتړ تر دې حده زيات و، چې بېلابېلو ژورناليسټانو د دولت لومړۍ درجه ديموکرات واکمن هم تر

سرسختو پوښتنو او گروپونو لاندې راوستلای شول. که څه هم د یو شمېر ژورنالېستانو لپاره فوق العاده ازادي رامنځته شوه، خو دا ازادي هغه ډول ژورنالېستانو ته ډېره زیاته وه، چې په حاکم نظام کې یې له تنظیمي زورواکو سره نږدې پیوند درلود او په اصطلاح د یو ډول ازادو خپرونو تر چتر لاندې یې تنظیمي، سمې او گوندي مسایلو ته لمن وهله؛ اساسي زورواکي د دې ډول خبريالانو له انتقادونو معاف وو. د دولت او ملت په کچه د ازاديو ددې ډول مختلف کچې و مېچ يا گراف په پام کې نیولو سره یو شمېر ژورنالېستان د دې تېرو څو کلونو په بهیر کې زیانمن شول او د ژورنالېستانو پر وړاندې د زور زیاتي بېلگې هم د دولت او هم د مخالفینو له خوا رامنځته شوې. د نړیوال ژورنالېزم د مرکز رئیس بناغلی رحیم الله سمندر د ژورنالېستانو پر وړاندې د پېښو په باب وایي: «په ۲۰۰۶م کال کې د گوانبلو او څوړولو ۵۰ قضیې ثبت شوي او د رسنیو درې کارکوونکي وژل شوي دي. تر دې چې د پارلمان غړو دغه چلند کړی دی.»^(۱) دا گوانبونه له یوه کاله بل ته توپیر کوي. «د ۲۰۰۴م کال په پیل کې د انټرنیوز د رسنیو د څارنې لومړۍ گڼې د خپرونو او راډیو سټېشنونو پر ضد د وېرولو نهه پېښې لست کړي، گوانبونه د پولیسو، جنایي جرمونو سره د مبارزې د ادارې، د عدلیې وزارت د وسلوالو استازو، د افغانستان د سترې محکمې، د کابل ښاروال او د هرات او ننگرهار د سیمه ییزو واکمنو په شمول له

^(۱) رسنۍ یعنې پرمختګ، کلید گروپ، ۲۰۰۷م کال، ۴۷ مخ.

بېلابېلو سرچينو څخه شوي دي. د ۲۰۰۶م کال په مارچ کې څارونکي د کابل د عامه امنيت د محکمې، د ولسمشر د دفتر، نامعلومو بم چوونکيو، بېلابېلو پوليس افسرانو او حتی د امريکايي ځواکونو له خوا د گوانبولو د شپږ پېښو په هکله راپورونه ورکړل.

د افغان ژورناليستانو د اتحاديو په وينا په ۲۰۰۵ کال کې د ژورناليستانو پر ضد د وېرولو او عمل ۴۵ قضیې ثبت شوي دي. د يوې ښځينه ژورناليستې په شمول دوه وژنې هم شوې دي.^(۱) د ژورناليستانو پر وړاندې د ناوړه چلند د اکثرو پېښو رپوټونه نه ورکول کېږي، خو که په اټکليز ډول موږ ددې اټکل وکړو، نو هر کال د ژورناليستانو پر وړاندې د ناوړه پېښو مجموعي شمېر تر سلو پېښو هم اوږي.

لکه څنگه چې په دې دوره کې يو شمېر کورنيو او بهرنيو سياستوالو په افغانستان کې د رسنيز بهير مادي او مانيز ملاتړ وکړ، دغسې يو شمېر ژورناليستانو هم د سياستوالو ملاتړ ته راودانگل، يا په بله وينا يو شمېر سياسي اشخاصو د ليکوالۍ او ژورناليزم له دې خلاصې فضا نه گټه پورته کړه او د ژورناليزم تر چتر لاندې يې سياسي فعاليتونه پيل کړل، دا هڅې تر دې حده ورسېدې، چې که چېرې د دولت يا هم کوم بل ارگان له خوا پرې فشار راته، بيا نو دوی د ژورناليزم له ماسک نه گټه پورته کوله او ويل به يې، چې دولت د ژورناليستانو خونديتوب ته

(۱) رسنۍ يعنې پرمختگ، کليد گروپ، ۲۰۰۷م کال، ۷۴ مخ.

پام نه کوي، په دې توگه، دې ډول اشخاصو د افغانستان د رسنيو ناپييلتوب پيکه کړ او يو شمېر رسنۍ په نا مستقيم ډول د پخوانيو سياستوالو او زورواکانو په خدمت کې بوختې پاتې شوې. د نړۍ، سيمې او خپله په کورنۍ کچه د رسنيو له دې هر اړخيز سياسي ملاتړ سره سره بيا هم تراوسه د رښتينو او ازادو رسنيو تصويرتت دی او زموږ رسنۍ يو ډېر څرگند، روښانه او شفاف تگلوری نه لري. که څه هم زموږ اوسنۍ رسنۍ د محتوا له پلوه روښانه حرکت نه لري، خو د کميت او صحافت له مخې يې د همدې خلاصې سياسي فضا له امله ډېر پرمختگ کړی دی، دا چې دا اوسنۍ کميت به په پای کې پر يو مثبت کيفيت بدل شي که نه؟ رسنۍ به د خپلو محتوياتو له مخې يو بل سره اخته شي او يا به خپل مسير روښانه کړي که نه؟ هېواد ته به يې گټه زياته وي که زيان؟ دا هغه پوښتنې دي، چې وخت به يې ځوابوي.

۴- د ټولنې د عمومي ظرفيت لوړتيا:

د طالبانو نظام تر ړنگېدو وروسته، نه يوازې د افغاني ټولنې په سياسي ژوندانه کې بدلون راغی، بلکې په اقتصادي، ټولنيز او فرهنگي ژوندانه کې هم زيات بدلونونه پېښ شول، همدې بدلونو د رسنيز بهير غوړېدو ته لاره اواره کړه او تر يوه حده د رسنيو د دوراني حرکت سبب شول؛ هر څومره چې په ټولنه کې مثبت سياسي بدلونونه پېښېدل، په هماغه کچه د رسنيو لپاره د ازاد تنفس زمینه برابرېده، څومره چې فرهنگي او علمي پرمختگونه رامنځته کېدل، همدومره د رسنيو مينوال او لېوال زياتېدل او

خومره چې د خلکو د اقتصاد کچه لوړېدلې، همدومره يې رسنيو ته قوت او حرکت بښه. که اوسنۍ دوره يو ځل بيا د طالبانو له واکمنۍ سره پرتله کړو، نو ډېر زيات توپير به راته څرگند شي؛ د ساري په توگه د طالبانو د واکمنۍ پر مهال د افغانستان ټوله رسمي دولتي بوديجه نږدې (يو پنځوس ميلونه ډالره) وه، چې د مامورينو پر معاش، دولتي لگښتونو او نورو جگړه ييزو چارو لگېدلې، خو اوسمهال که د رسنيو په چارو کې د ټولو لگېدونکو لگښتونو يوه اټکلي محاسبه وکړو، نو يوازې په همدې رسنيزه برخه کې لگېدونکې پيسې هر کال تر (پنځوس ميلونو ډالرو) اوږي.

پر ۱۳۷۱ل کال په کابل کې د «مجاهدينو» او «ملحدينو» تر ائتلاف او اختلاف دمخه نږدې پنځه لس لويې او وړې چاپخونې فعالې وې، چې ټولې د جگړه مارو ډلو له خوا پوښه شوې، د طالبانو د واکمنۍ پر مهال خواصلاً ليدنيو رسنيو ته اجازه نه وه، د چاپي خپرونو په برخه کې هم ډېر محدوديتونه وو، دا مهال هېواد ته عصري چاپخونې هم را نه وړل شوې او خود گوتو په شمار چاپي رسنۍ، چې چاپېدلې د همغو زړو چاپخونو په پاتې وسايلو چاپېدلې. د طالبانو د واک تر سقوط وروسته هېواد ته گڼ شمېر چاپخونې له خپلو عصري وسايلو سره راوړل شوې او دلته يې پر فعاليتونو پيل وکړ، تر اوسه پورې په لسگونو لويې او وړې چاپخونې يوازې په کابل ښار کې فعاليت کوي، چې د گڼو کتابونو او نورو ډول ډول خپرونو د چاپ ظرفيت

لري، دولتي چاپخونه، د پوهنې چاپخونه، نبراسکا، بهير، سحر، دانش، احمد او نورې ددې چاپخونو له جملې څخه دي. پر چاپخونو سربېره د هېواد په مرکز او ولايتونو کې ګڼ شمېر خپرندويې ټولنې تاسيس شوې، چې پر ډېر کم وخت يې په سلګونو عنوانونه نوي اثار چاپ کړل. لکه په کابل کې: رسالت، الازهر، سيرت، اقرا، نور، کوثر، صميم، سعيد، دانش، خاور، ميوند، سېلاب، فرهنگ، پامير، خيبر، مستقبل، سالنگ، سعادت، خيري، اميري، فيصل، چنار، گهيځ خپرندويې ټولنې. په هرات کې: احمد شاه ابدالي، موميني، امام ابو حنيفه، فاضلي، فيضي، شفيقي، عرفان او نعماني خپرندويې ټولنې. په ننگرهار کې: مومند، ګودر، هارون، افغان، ناګار خپرندويې ټولنې او همدارنګه په نورو ولايتونو کې په مجموعي ډول نورې په لسګونو خپرندويې ټولنې جوړې شوي چې هرې يوې يې په خپل نوبت سره ګڼ شمېر کتابونه چاپ کړي دي. لکه څنګه چې دمخه مويادونه وکړه، د خلکو اقتصادي پياوړتيا، د رسنيو له پياوړتيا سره مستقيماً ارتباط لري، د خلکو د تعليمي کچې اوچتيا هم ددې لامل شوه، چې خلک رسنيو ته لېوال کړي. چاپي رسنۍ طبعاً له لوستي پارکي سره اړه پيدا کوي، سره له دې چې د تېرو اوو کلونو په ترڅ کې تردې دمه (۱۳۸۷ل کال وروستيو پورې) نږدې (۲۲۵) ښوونځي سوځول شوي او تړل شوي دي، خو ددې ترڅنګ نږدې (۵۰۰۰) ښوونځي نور جوړ شوي دي. اوس د ټولو زده کوونکو شمېر تر اوو مليونو کسانو اوږي. دولتي

پوهنتونونه رغول شوي او نور په لسگونو ستر علمي او فرهنگي مرکزونه هم جوړ شوي دي. د خپلواکو فرهنگي ټولنو شمېر هم سلگونو ته رسېږي. يوازې «د افغان کلتوري ټولنو گډه جرگه» کې نږدې دوه سوه فرهنگي ټولنې راټاله دي. په مجموعي ډول په هېواد کې د تعليم کچه لوړه شوې، د زده کړې تر څنگ د خلکو اقتصادي ودې، په ښارونو، په تېره بيا په لويو ښارونو کې، خلک د ددې جوگه کړي، چې پر رسنيو لگښت وکړي، په تېره بيا چاپي رسنۍ راوښيي. پخوا د خلکو د اقتصاد کچه ټيټه وه؛ ډېرو کمو کسانو ددې وس پيدا کاوه، چې چاپي رسنۍ واخلي، هغه وخت خلکو د خپلو لومړنيو ضرورتونو د پوره کولو او د ژوند د بقا لپاره خپل ټول وس کاوه، دې ډول چاپي رسنيو د خرڅلاو له لارې خپل دورانې حرکت نه شو تر سره کولای، نو ځکه خو اکثره چاپي رسنۍ يا په کم قيمت او يا هم د سبسايډۍ په زغملو خرڅېدلې او يا هم وړيا وېشل کېدلې. د وړيا وېش کلتور هم د چاپي رسنيو ارزښت راټيټ کړی و، اکثره خلک به تر هغه وخته منتظر وو، چې چاپي رسنۍ په وړيا ډول ترلاسه کړي، ډېر کمو خلکو پر کتاب او چاپي رسنيو پيسې ورکولې. پر وروستيو کلونو، چې ليدنۍ رسنۍ زياتې شوې، د عامو ليدونکو او نالوستو دواړو لپاره يې د وړيا ليد زمينه برابره کړه او ټول کولای شي گټه ترې پورته کړي. د افغانستان په گڼو ليدنيو، اورېدنيو او چاپي رسنيو کې د زرگونو افغان ژورناليستانو گډون او فعاليت هم د خپل ژوند د خړوب لپاره

گڼ شمېر افغانان له رسنيو سره وتړل. اوس رسنۍ نه يوازې د تبليغ او خبر وسيلې دي، بلکې په زرگونو افغانانو ته د کاروبار او گټې وټې وسيلې هم دي. يوزيات شمېر رسنۍ اوس په ټولنه کې د اقتصاد د عمومي کچې د لوړتيا له امله کولای شي، د گڼو اعلانونو او نورو گټندويو خبرتياوو له لارې خپل ژوند ته دورانې حرکت ورکړي. د افغاني رسنيو د مالي ملاتړ په پياوړتيا کې نه يوازې د افغاني ټولنې د اقتصادي، فرهنگي او علمي ظرفيت لوړتيا ونډه لري، بلکې په افغانستان کې د بهرنيو هېوادونو سياسي او پوځي حضور، دهغوی مرستې او ضرورتونه هم لوی اغېز لري. په ټوليز ډول هر څومره چې د ټولنې عمومي ظرفيت لوړېږي، په همغه کچه رسنۍ هم پياوړې کېږي او د پرمختگ پر لوري گامونه اخلي.

۵- د رسنيو قانون:

په هره ټولنه کې د رسنيو د ودې يو عامل د رسنيو قانوني مشروعيت او قانوني تضمين دی. که په يوه ټولنه کې د رسنيو لپاره قانوني او حقوقي ملاتړ نه وي، د رسنيو چلوونکي په ډاډه زړه کار نه شي کولای؛ يوازې هغه رسنۍ به کار وکړي، چې له واکمن نظام سره اړخ لگوي او فکري خواخوږي ورسره لري، خو يوازې رسنيز قانون هم د رسنيو له ودې سره سل په سلو کې مرسته نه شي کولای؛ کېدای شي په هغو ټولنو او هېوادونو کې چې مذهبي او ډيکتاتوري نظامونه واکمن وي، د رسنيو لپاره هم خپل خپل قوانين ولري، خو په دې قوانينو کې به داسې قيدوبند

وي، چې رسنۍ بشپړې خپلواکۍ ته پرېږدي. د ځينو ټولنو کلتوري، مذهبي او ټولنيز جوړښت هم کېدای شي داسې وي، چې د رسنيو پوره ازادي ونه شي زغملای، ځينې نورې ټولنې او هېوادونه، چې تازه په کې زورواکي رژيمونه پرځېدلي او د ازاد فکر وږمه په کې نوې چلېدلې وي، هلته هم د رسنيو د ازادۍ پر وړاندې ستونزې وي، د يو اړخيزو زورواکو نظامونو له خوا، د ټولنې دوديز کنټرول او له بلې خوا د رسنيو له یونا ځايۍ ازادۍ څخه د ليکوالو او ژورناليستانو ناسم تعبير او تفسير، د تجربو کموالی او له هغو څخه ناسمه گټه اخيستنې هم ددې سبب کېږي، چې د رسنيو د ودې طبيعي بهير له ځنډ و ځنډ سره مخامخ کړي. په هر حال د رسنيو قانون د رسنيو د قانوني فعاليت لپاره اساسي لاره ده، چې هم د رسنيو د ودې بهير ته زمينه برابروي او د نيمگړتياوو او تېروتنو د مخنيوي لارې چارې يې هم په گوته کوي. په افغانستان کې د رسنيو قانون ډېره اوږده سابقه نه لري، ان د چاپي رسنيو ترچاپ، لسيزې وروسته موږ د مطبوعاتو د قانون څښتنان شو، د ۱۳۴۳ ل کال تر اساسي قانون وروسته، چې د ديموکراسۍ لسيزه پيل شوه، نو په دې لسيزه کې مطبوعاتو هم ښه وده وکړه، پر همدې مهال يو شمېر ازادو، گوندي او نا دولتي خپرونو د چاپ مجوز ترلاسه او پر فعاليت يې پيل وکړ. تر هغه وروسته بيا ان د طالبانو تر راتگ پورې د کاغذ پرمخ د مطبوعاتو قانون و، خو د رسنيو لپاره عملي او رښتينې ازادي نه وه. د طالبانو په واکمنۍ کې خو په اساسي مانا نه رسنۍ وې او

نه هم د رسنيو قانون؛ پر تصويري رسنيو چورلټ بنديزو، يوازي
 خو د گوتو په شمار طباعتي خپرونې وې، چې په هغو کې هم د
 زيروحو تصويرونو پر خپراوي بنديزو. د طالبانو نظام تر ړنگېدو
 وروسته چې يوه نابېره، ناخاپي او نا طبعي ديموکراسي رامنځته
 شوه، نو له دې سره جوخت د رسنيو قانون چې موقته بڼه يې لرله،
 هم رامنځته شو، خو کله چې پر (۱۳۸۳) ل کال د افغانستان نوی
 اساسي قانون جوړ شو، نو په دې قانون کې تسجيل شول: «د بيان
 ازادي له تېري څخه خوندي ده. هر افغان حق لري، چې خپل فکر د
 وينا، ليکنې، انځور او يا نورو وسيلو له لارې، په دې اساسي
 قانون کې د راغلو حکمونو په رعايت، څرگند کړي.
 هر افغان حق لري د قانون له حکمونو سره سم مطالب، بې له دې
 چې هغه مخکې له مخکې دولتي مقامونو ته وښيي، خپاره او
 نشر کړي.

د مطبعو، راډيو او ټلويزيون، د مطبوعاتو د خپرولو او د
 جمعي ارتباط په نورو وسايلو پورې مربوط حکمونه د قانون له
 ليارې تنظيمېږي.»^(۱) نو د همدې اساسي قانون په رڼا کې رسنيز
 قانون کې يو څه بدلون راغی. د رسنيو ددې اوسني قانون په
 لومړۍ ماده کې راغلي دي:

«دغه قانون د اساسي قانون د څلوردېرشمې مادې د حکم له
 مخې او دبشر د حقوقو د نړيوال ميثاق د نولسمې مادې په
 رعايتولو سره سم د فکر او بيان د ازادۍ د حق د تامين او په

(۱) د افغانستان اوسنی اساسي قانون، ۳۴مه ماده.

هېواد کې د ټوليزو رسنيو د فعاليت د تنظيم په موخه وضع شوی دی....» (۲)

د افغانستان د رسنيو قانون ټولې (۴۳) مادې لري، چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت له خوا ولسي جرگې ته وړاندې شوی دی. د ولسي جرگې غړو دا قانون څو ځله په خپل منع کې وړاوه راوړاوه، خو کوم توافق ته پرې ونه رسېدل، د ۱۳۸۷ ل کال د وږي پر مياشت ولسي جرگې دا قانون له يو لړ بدلونونو سره پاس کړ، البته دا قانون لا تردې دمه د (سنبلي تر ورستيو) د مشرانو جرگې له خوا نه دی تصويب شوی، د مشرانو جرگې له خوا د احتمالي تغيراتو په پام کې نيولو سره کېدی شي، دا قانون بېرته ولسي جرگې ته لاړ شي او بيا وروسته ورته د اختلافي ټکو د حل په خاطر د دواړو جرگو له خوا د مساوي غړو په تعداد کميسيون وټاکل شي او تر هغه وروسته بيا جمهور رئيس ته د توشيح لپاره لاړ شي. په هر حال هغه متن چې د حکومت له خوا ملي شورا ته وړاندې شوی، د رسنيو د ازادۍ د تضمين لپاره ډېر قوي ټکي لري، ان تردې حده چې ځينې برخې يې زموږ د ټولنې د دوديز جوړښت د هضم تر کچې هم اوچتې دي، ددې قانون غټې موخې دا دي:

«۱- د فکر او بيان د ازادۍ د حق دودول او له هغه څخه ملاتړ، د خبريالانو (ژورناليستانو) له حقوقو څخه دفاع او د هغوی د ازاد فعاليت لپاره د وړ شرايطو برابرول.

(۲) د ټوليزو رسنيو (مطبوعاتو) قانون، لومړۍ ماده.

۲- د ازادو، خپلواکو او زیات پلویو (کثرت گرا) رسنیو دودول او پرمختیا.

۳- د وینا، لیکنې، رسم، انځور(تصویر)، د فیتې پر مخ د ثبت، تمثیل، خوځښت (حرکت) او د نورو علمي، هنري او چاپي پدیدو په مرسته د هېواد د اتباعو د فکر او احساس د څرگندولو لپاره د زمينې برابرول.

۴- د اسلام د مبین دین د حکمونو په پام کې نیولو سره، د بشر د حقوقو په نړیوال میثاق کې مسجل شوی د بیان او ټولنیزو رسنیو د ازادۍ د اصل رعایتول.

۵- د ټولیزو رسنیو د سالمې ودې په موخه داسې مرسته چې وکړای شي په هېواد کې د ثقافت د خپرېدو اغېزناکه وسیله شي او عامه رایې په رښتینې او ګټوره توګه ټولنې ته منعکس کړي^(۱).

ددې قانون په درېیمه ماده کې د رسنیو اصطلاحات، لکه خپله رسنۍ، مطبوعات، خبریال، چاپخونه، چاپوونکۍ، خپروونکۍ، د امتیاز خاوند، مسئول مدیر، خپرول، راډیو، ټلوویزیون، کېبلي شبکه او نور تعریف شوي دي. د درېیم څپرکي څلورمه ماده بیا د رسنیو د چلوونکو پر حقوقو او وجایو غږېږي، وایي:

۱) هر کس د فکر او بیان د آزادۍ حق لري. د دولتي مسوولینو له خوا له مداخلې او محدودیت پرته، د معلوماتو او نظریو غوښتل، ترلاسه کول او انتقال په دې حق کې شامل دي او

(۱) د ټولیزو رسنیو (مطبوعاتو) قانون، دویمه ماده.

د بیان او د معلوماتو د خپرولو، وېش او تر لاسه کولو د وسایلو آزادي هم په خپله لمن کې رانغاړي.^۱

(۲) دولت د ټولیزو رسنیو د آزادۍ ملاتړ کوي او پیاوړې کوي یې. هېڅ رېښتیني یا حکمي کس د دولت او دولتي ادارو په ګډون نه شي کولای د خبري او یا معلوماتي رسنیو فعالیت منع، تحریم، سانسور یا محدود کړي او یا په بل ډول سره د ټولیزو او معلوماتي رسنیو په چارو او خپرونو کې لاسوهنه وکړي.

پنځمه ماده:

هر څوک حق لري معلومات وغواړي او لاسته یې راوړي. دولت د هېواد اتباعو ته هغه معلومات برابروي، چې غواړي یې، خو هغه وخت له دې کار څخه ډډه کوي، چې غوښتل شوي معلومات پوځي محرم راز وي او په ډاګه کول یې ملي امنیت او ګټې له خطر سره مخامخ کړي.

شپږمه ماده:

(۱) خبريالان (ژورناليستان) د رپوټونو او انتقادي نظریو په ګډون د خپلو مسلکي فعالیتونو په ترسره کولو کې د قانوني ملاتړ وړ ګرځي.

(۲) خبريالان (ژورناليستان) حق لري د خپلو کاري سرچینو له څرګندولو (افشاء کولو) څخه ډډه وکړي، خو هغه وخت باید دا سرچینې پټې ونه ساتي، چې واکمنې محکمې د هغو د څرګندولو حکم کړی وي.

اوومه ماده:

خبريالان او د ټوليزو رسنيو نور غړي کولای شي، له خپلو
ټوليزو گټو څخه د دفاع په موخه، د دې قانون له حکمونو سره سم
خپلواکي اتحاديه جوړې کړي.
اتمۀ ماده:

(۱) د هېواد اتباع کولای شي، په درېيمه ماده کې د ټوليزو
رسنيو خوندي شوي وسايل، د دې قانون له حکمونو سره سم
تأسيس کړي.

(۲) بهرنۍ سياسي نمايندگۍ، نړيوالې موسسې او په
افغانستان کې د هغو نمايندگۍ کولای شي د ډيپلوماتيکو
انډولونو په رعايتولو سره، د اطلاعاتو او کلتور وزارت تر
اجازې وروسته د خبري توکو په چاپ او خپرولو لاس پورې
کړي.^(۱)

درېيم څپرکی په مجموعي ډول د مطبوع وسايل را پېژني،
څلورم څپرکی پر چاپخونې (مطبعې)، د طباعت وسايلو د امتياز
او جوړښت پر څرنگوالي رڼا اچوي، پنځم څپرکی سمعي او
بصري وسايل پېژني، شپږم څپرکی د امتياز خاوند، شرايط او
مکلفيونه راپېژني، اووم څپرکی د مسئول مدير شرايط او
مکلفيتونه په گوته کوي، اتم څپرکی ممنوعه خپروني، نهم
څپرکی جزايي حکمونه او لسم څپرکی وروستني متفرقه حکمونه
تشرېح کوي.

^(۱) د ټوليزو رسنيو (مطبوعاتو) قانون.

په ممنوعه خپرونو کې يوازې دغه خپرونې جواز نه لري:
 ۱- هغه ليکنې چې د اسلام د اصولو مغاير او نورو دينونو او
 مذهبونو ته سپکاوی وي.

۲- هغه ليکنې چې د اشخاصو د سپکاوي او پرهغو باندې د
 افتراء لامل شي.^(۱)

دا د افغانستان د رسنيز قانون عمومي محتوا وه. دا چې د تېرو
 اوو کلونو په ترڅ کې دا قانون يا نور رسنيز قوانين څومره عملي
 شوي او څومره نه دي عملي شوي، په دې برخه کې بايد ووايو، که
 د رسنيو قانون له نورو قوانينو، د افغاني ټولنې له عمومي هضم
 او ظرفيت او همدارنگه د حکومت اجرائي ځواک له تعميل سره
 پرتله کړو، نو د رسنيو قانون د نورو هغو په اندول زيات تطبيق
 شوی دی. ددې تطابق علت دا نه دی، چې حکومت او يا د دولت
 نورو درې گونو ځواکونو دا قانون تطبيق کړی دی، بلکې ددې
 قانون تر شا په خپله د ټولنې څلورم قوت (د رسنيو چلوونکي او
 کارکوونکي) ولاړ دي، د هغوی گټې، فعاليت او رسنيز ژوند
 ددې غوښتنه کوي، چې دا قانون بايد تطبيق شي. په هر حال
 رسنيز قانون او رسنوال يو له بل سره لازم او ملزوم دي او يو د بل
 د رسنيز ژوند بشپړوونکي او تنظيموونکي دي.

(۱) د ټوليزو رسنيو قانون، اتم څپرکی، ۳۱ مه ماده.

دويم څپرکی

د اوسنيو رسنيو ډولونه

پخوا به يې رسنيو ته د (مطبوعاتو) اصطلاح کاروله. څرگنده خبره ده؛ (مطبوعات) يوه عربي کلمه ده، چې د طباعتي يا چاپي څپرونو لپاره راځي. د وخت په تېرېدو سره اورېدنې او بيا ليدنې رسنۍ هم رامنځته شوې، خو تر اورېدنې او ليدنې رسنيو، چاپي رسنۍ اوږد تاريخ لري، چې د چاپ تر ماشين وروسته يې زيات پرمختگ کړی دی. کله چې راډيويي ستېشنونه جوړ شول، اورېدنې رسنيو ورسره وده وکړه، خو په افغانستان کې د چاپي او اورېدنې رسنيو له نسبتاً موازي ودې سره سره بيا هم د دواړو لپاره د (مطبوعاتو) همدا عربي اصطلاح کارېدله، نو ځکه خو يې د رسنيو تر اوسني قانون دمخه، د رسنيو قانون ته «د مطبوعاتو قانون» اصطلاح کاروله. په افغانستان کې د (رسنيو) اصطلاح يوازې په دې وروستۍ نيمه لسيزه کې دود شوه او ددې علت دا و، چې د (رسنيو) اصطلاح، د رسنيو د اوسني او پراخ مفهوم په توگه، ټولې هغه ماناوې او ځانگړتياوې رانغاړي، چې اوسنۍ رسنۍ يې لري. په اوسنيو رسنيو کې نه يوازې چاپي رسنۍ راځي، بلکې اورېدنې (راډيويي)، ليدنې (ټلويزيوني) او کتنې (برېښنايي-انټرنټي) رسنۍ هم راځي. موږ دلته په افغانستان

کې د اوسنیو رسنیو پر همدغو ډولونو او د هغو پر کمیت او کیفیت تر خپله وسه رڼا اچوو:

۱- چاپي رسنۍ:

د طالبانو نظام تر ړنگېدو وروسته په افغانستان کې چاپي رسنیو په یو ناڅاپي ډول دومره وده وکړه، چې نه یې د

افغانستان تېر تاریخ مثال لري او نه هم تر بحرانه وروسته د نړۍ

په نورو ټولنو او هېوادونو کې د رسنيو دا ډول چټکه وده ليدل شوې ده. ددې چاپي رسنيو د ودې او ټوکېدنې عواملو ته مو دمخه اشاره وکړه، خو اوس دلته د کميت له پلوه د چاپي رسنيو يادونه کوو:

د چاپي رسنيو ډېره درنه برخه اوس په کابل کې خپرېږي، ددې يو علت دادی، چې کابل کې د چاپ او خپراوي امکانات زيات دي او هم د لوستو خلکو کميت لوړ دی، طبيعي خبره ده، چې د چاپي رسنيو وده، د لوستو خلکو له شمېر او د هغو له اقتصادي حالت سره مستقيم ارتباط لري، نو ځکه په کابل کې د رسنيو کميت ډېر زيات دی. د بهرنيو ځواکونو، بېلابېلو انجويانو او نړيوالو سازمانونو شتوالی هم د چاپي رسنيو اړتيا زياته کړې ده، په عمومي ډول د تقاضا لوړتيا هم په دې برخه کې خپل تاثيرات لري، خو د وروستيو کلونو په بهير کې د ولايتونو په لويو او وړو ښارونو کې هم چاپي رسنيو وده کړې، چاپشمېر او مينوال يې ورځ پر ورځ زياتېږي.

دلته به موږ په لومړي ځمک کې د مرکز او ولايتونو هغو چاپي خپرونو ته اشاره وکړو، چې په رسمي ډول يې له اطلاعاتو او کلتور وزارت څخه خپل جواز ترلاسه کړی دی، په دې کې دولتي چاپي رسنۍ هم شته او نادولتي هم. په نادولتي هغو کې ټولې ډول ډول نادولتي چاپي رسنۍ شاملې دي؛ تنظيمي، ازادې، انجيزي هم په دې کټه گوري کې دي، چې وروسته به پرې رڼا واچوو.

دولتي چاپي رسنۍ

الف- په پلازمېنې کابل کې دولتي چاپي رسنۍ:

گڼه	نوم	ډول او مهال	ژبې	د امتياز خاوند	گڼشمېر
۱	خدمت	جريده- مياشتنۍ	دري، پښتو	اداري اصلاحاتو مستقل کميسيون	۱۰۰۰
۲	پرواز اريانا	مجله- مياشتنۍ	دري، پښتو، انگليسي	اريانا افغان هوايي شرکت	۱۰۰۰
۳	روغتيا او استقلال	مجله- درې مياشتنۍ	پښتو، دري، انگليسي	اسقلال روغتون	۱۵۰۰
۴	وطنداران	جريده- اوونيزه	پشه يي، نورستان، ازبکي، ترکمني، بلوخي	اطلاعاتو او فرهنگ وزارت	۱۰۰۰
۵	خورشيد	جريده- مياشتنۍ	دري، پښتو	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۱۰۰۰
۶	فرهنگ	مجله- مياشتنۍ	دري، پښتو	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۱۲۰۰
۷	کابل ټايمز	ورځپاڼه	انگليسي	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۹۰۰
۸	اصلاح	ورځپاڼه	پښتو، دري	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۱۷۰۰
۹	انيس	ورځپاڼه	دري، پښتو	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۵۰۰۰

۱۰	هېواد	ورځپاڼه	پښتو، دري	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۲۶۰۰
۱۱	د کمکيانو انيس	مجله	دري، پښتو	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۱۵۰۰
۱۲	د افغانستان کالنی	کلنی	پښتو، دري	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۱۰۰۰
۱۳	باستانشناسي	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۱۰۰۰
۱۴	مطبوعات	اوونیزه	پښتو، دري، انگلیسي	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۸۰۰
۱۵	اطلاعات	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۱۰۰۰
۱۶	کتاب	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۱۰۰۰
۱۷	وطنداران	جریده- اوونیزه	پښتو، دري	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۱۰۰۰
۱۸	افغان اعلانات	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري	افغان اعلاناتو ریاست	۲۰۰
۱۹	افغان کارپوهان	مجله- درې میاشتنی	پښتو، دري	افغان اعلاناتو ریاست	۵۰۰
۲۰	اواز	مجله- دوه میاشتنی	دري، پښتو	افغانستان ملي راډیو ټلويزیون	۱۰۰۰
۲۱	اقتصاد و انکشاف	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	اقتصاد وزارت	۱۰۰۰
۲۲	ورزش	مجله- میاشتنی	دري، پښتو او انگلیسي	المپیک ملي کمیټه	۶۰۰۰

۲۳	انتخابات	مجله- میاشتنی	پښتو، دري	انتخاباتو مستقل کمیسیون	۱۰۰۰
۲۴	عرفان	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	پوهنې وزارت	۵۰۰۰
۲۵	معارف	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	پوهنې وزارت	۵۰۰۰
۲۶	تفتیش	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	تفتیش او کنترول اداره	۵۰۰
۲۷	چاپیریال ساتنه	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	چاپیریال ساتنې مستقله اداره	۱۰۰۰
۲۸	پیام حق	مجله- دوه میاشتنی	پښتو، دري	حج او اوقافو وزارت	۱۵۰۰
۲۹	برېښنا	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	د اوبو او انرژۍ وزارت	۱۰۰۰
۳۰	مبارزه با حوادث	جریده- دوه میاشتنی	دري، پښتو او انگلیسي	د پېښو پروړاندې د تیاري اداره	۱۰۰۰
۳۱	اقتصاد	مجله- دوه میاشتنی	دري، پښتو او انگلیسي	د تجارت او صنایعو خونه	۱۸۰۰
۳۲	جرگه	مجله- دوه میاشتنی	پښتو	د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت	۱۵۰۰
۳۳	هموطن	مجله- درې میاشتنی	په اوو ژبو	د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت	۱۵۰۰
۳۴	غرجستان	مجله- درې میاشتنی	دري- هزارگی	د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت	۴۰۰
۳۵	جاش	مجله- درې میاشتنی	نورستاني، پښتو، دري	د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت	۵۰۰
۳۶	تارا	جریده- نیم میاشتنی	پشه یي	د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت	۵۰۰

۳۷	وطن	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري	د سرحدونو او قبايلو چارو وزارت	۱۰۰۰
۳۸	يولدوز	جریده- نیم میاشتنی	ازبکي	د سرحدونو او قبايلو چارو وزارت	۱۰۰۰
۳۹	گوراش	جریده- نیم میاشتنی	ترکمني	د سرحدونو او قبايلو چارو وزارت	۱۰۰۰
۴۰	ارمان شهدا و معلولين	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	د شهيدانو او معلولينو چارو وزارت	۲۰۰۰
۴۱	کار و اجتماع	مجله- دوه میاشتنی	دري، پښتو	د کار او ټولنيزو چارو وزارت	۵۰۰
۴۲	کرڼه	مجله- دوه میاشتنی	دري، پښتو	د کرنې وزارت	۱۰۰۰
۴۳	امنيت	جریده- مهالنی	دري، پښتو	د ملي امنيت لوی ریاست	۱۰۰۰
۴۴	هوا	مجله- دوه میاشتنی	دري، پښتو	ترانسپورت او هوايي چلند وزارت	۱۰۰
۴۵	اردو	مجله- میاشتنی	پښتو، دري	دفاع وزارت	۲۵۰۰
۴۶	دفاع	جریده- اوونیزه	پښتو، دري	دفاع وزارت	۳۰۰۰
۴۷	ژورنالیزم	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	ژورنالیزم پوهنځی	۵۰۰
۴۸	قضا	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	ستره محکمه	۵۰۰
۴۹	میزان	جریده- دوه میاشتنی	دري، پښتو	ستره محکمه	۱۰۰۰
۵۰	سره میاشت	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري	سره میاشت	۳۰۰۰

۵۱	سواد آموزی	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	سواد زده کړې معینیت	۱۰۰۰
۵۲	سیمه ییز مطالعات	فصلنامه- درې میاشتنی	پښتو، دري، انگلیسي	سیمه ییزو مطالعاتو مرکز	۱۰۰۰
۵۳	صحت	مجله- دوه میاشتنی	دري، پښتو	عامې روغتیا وزارت	۵۰۰
۵۴	رسمي جریده	مجله- میاشتنی	پښتو، دري	عدلیې وزارت	۵۰۰
۵۵	عدالت	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	عدلیې وزارت	۱۵۰۰
۵۶	اگاهي حقوقي	جریده- میاشتنی	دري، پښتو	عدلیې وزارت	۳۰۰۰
۵۷	اریانا	مجله- درې میاشتنی	دري	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۵۸	پښتو	مجله- درې میاشتنی	پښتو او انگلیسي	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۵۹	تبیان	مجله- درې میاشتنی	پښتو، دري او عربي	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۶۰	تحقیقات کوشاني	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو او انگلیسي	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۶۱	طبیعت	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۶۲	افغانستان	مجله- درې میاشتنی	انگلیسي	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۶۳	خراسان	مجله- دوه میاشتنی	دري	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۶۴	کابل	مجله- دوه میاشتنی	پښتو	علومو اکاډمي	۱۰۰۰

۶۵	زېږی	جړیده- اوونیزه	پښتو	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۶۶	تفکر	جړیده- میاشتنی	پښتو، دري	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۶۷	تفکر	جړیده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۶۸	اخبار ساینس و تکنالوژي	مجله- شپږ میاشتنی	پښتو، دري، انگلیسي	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۶۹	قانونیت	مجله- فصلنامه	پښتو، دري، انگلیسي	فساد پرواندي د مبارزې مستقل ریاست	۱۵۰۰
۷۰	فواید عامه	مجله- نیم میاشتنی	دري، پښتو	فواید عامې وزارت	۴۰۰
۷۱	علم و تکنالوژي	مجله- دوه میاشتنی	دري	کابل پولیتخنیک	۵۰۰
۷۲	صدای پوهنتون	مجله- درې میاشتنی	پښتو، دري	کابل پوهنتون	۱۰۰۰
۷۳	راهیان ابنسینا	جړیده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	کابل طب انستیتیوت	۵۰۰
۷۴	پامیر	جړیده- اوونیزه	دري، پښتو	کابل ښاروالي	۱۳۰۰
۷۶	پولیس	مجله- میاشتنی	پښتو، دري	کورنیو چارو وزارت	۱۵۰۰
۷۷	مبارزه باجرایم	جړیده- اوونیزه	پښتو، دري	کورنیو چارو وزارت	۱۵۰۰
۷۸	څارنوال	مجله- درې میاشتنی	دري، و پښتو	لوی څارنوالي	۵۰۰
۷۹	باز ساري	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	لوړو زده کړو وزارت	۵۰۰

۸۰	ثروت	مجله- دوه میاشتنی	پښتو، دري	ماليې وزارت	۷۰۰
۸۱	اطلاعات مالي	جریده- میاشتنی	پښتو، دري	ماليې وزارت	۶۰۰
۸۲	اړیکه	مجله- درې میاشتنی	پښتو، دري	مخابراتو وزارت	۲۰۰۰
۸۳	مخدرات	جریده- مهالنی	دري، پښتو	مخدره توکو پر ضد کمیسیون	۱۰۰۰
۸۴	سالنامه احصاییوي	مجله- کلنی	دري، پښتو	مرکزي احصائیه	۱۰۰۰
۸۵	عودت	مجله- میاشتنی	پښتو دري، انگلیسي	مهاجرینو او راستنېدونکو چارو وزارت	۲۰۰۰
۸۷	مهاجر	جریده- مهالنی	دري، پښتو	مهاجرینو او راستنېدونکو چارو وزارت	۱۰۰۰
۸۸	ولسي جرگه	جریده- میاشتنی	دري، پښتو	ولسي جرگه	۵۰۰
۸۹	فصلنامه ولسي جرگه	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	ولسي جرگه	۱۰۰۰
۹۰	ترانسپورت	مجله- میاشتنی	پښتو، دري، انگلیسي	ترانسپورت وزارت	۱۰۰۰
۹۱	انکشاف شهري	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	ښاري پراختیا وزارت	۱۰۰۰
۹۲	هنرهای زیبا	مجله- دوه میاشتنی	دري، پښتو	ښکلو هنرونو پوهنځی	۵۰۰
۹۳	ارشاد النسوان	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	ښځو چارو وزارت	۱۰۰۰

پر پورتنیو چاپي خپرونو سربېره په کابل کې یو زیات شمېر نورې دولتي چاپي رسنۍ هم شته، چې د بېلابېلو دولتي ارګانونو او علمي مرکزونو له لارې خپرېږي. دې ډول رسنیو یا ډېر پخوا د چاپ امتیاز اخیستی، د جګړو پر مهال اکثره پر تپه ودرېدلې وې، خو اوس یې بیا پر خپرونو پیل کړی او یا هم ځینو یې اوس تازه د خپراوي جواز ترلاسه کړی دی، په مجموعي ډول ددې خپرونو شمېر په ټول کابل کې په سلګونو بېلابېلو عنوانو ته رسېږي، چې تراوسه لا هېڅ کوم ارګان سره ددې ټولو خپرونو منظم لست او ځانګړتیاوې نه شته، ددې ټولو د نومښود او ځانګړتیاوو ترتیب اسانه کار ځکه نه دی، چې اکثره یې یوه دوه ګڼې خپرونې وکړي، نورې یې بېرته بندې شي او یا په کې ډېر ځنډ راشي.

د پورتنیو یادشویو خپرونو د ژبنۍ کچې په اړه باید وویل شي؛ اکثره خپرونې چې په اطلاعاتو او کلتور وزارت کې ثبتېږي، هغوی د ثبت پر وخت لیکي چې په پښتو، دري، انګلیسي او یا هم پر کومې بلې ژبې به هم نشرات کوي، خو لکه څنګه چې مو دمخه یادونه وکړه، په عملي برخه کې داسې نه ده، کله کله کېدی شي خپرونه ټوله په یوه ژبه (پښتو او یا دري) وي. کله د دواړو ژبو ترمنځ انډول برابر وي او کله هم د یوې ژبې لیکنې زیاتې او د بلې کمې وي. ددې کچ و مېچ اندازه کول سخت کار دی، خو ما چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت د ډیټابیس پر بنسټ د ژبو کوم څرنگوالي یا څومره والی لیکلی، هلته د ژبې تقدم او تاخر تر ډېره

حده دا مفهوم ورکوي، چې کومه چاپي خپرونه کومه ژبه ډېره او لومړۍ کاروي، د اطلاعاتو او کلتور وزارت ډېټابیس هم په دې برخه کې دقیق نه و، هغه چاپي رسنۍ چې ماته څرگندې معلومې وې هغه مې له دې ډېټابیس سره منطبق کړې، خو بیا هم یادونه باید وشي، چې د ژبو څرنگوالي ډېر دقیق نه دی. ځینې خپرونې د وخت په تېرېدو سره هم خپل ژبنیز څرنگوالی بدلوي، خو زما د انګېرنې له مخې په مرکز کابل کې په دري ژبه د چاپي خپرونو کچه تر یوه حده زیاته ده او په ولایتونو کې په پښتو ژبه چاپي خپرونې زیاتې دي. البته د طالبانو تر سقوط وروسته پر لومړیو درې څلور کلونو په کابل کې پښتو رسنۍ ډېرې کمې وې، خو د وروستیو څو نورو کلونو په ترڅ کې پښتو رسنۍ ورځ په ورځ زیاتېږي، په ولایتونو کې بیا د پښتو خپرونو د زیاتوالي سرعت زیات دی. په مرکز کابل کې د یو شمېر دري چاپي خپرونو د شمېر په زیاتون کې د ایران رول هم خپل خپل تاثیرات لري.

ب- په ولايتونو کې دولتي چاپي خپرونې:

گڼه	نوم	ډول او مهال	ژبې	امتیاز خاوند
۱	صدای بادغیس	جریده	دري، پښتو	د بادغیس اطلاعاتو کلتور ریاست
۲	بدخشان	جریده	دري	د بدخشان اطلاعاتو کلتور ریاست
۳	بیدار	جریده	دري، پښتو	د بلخ اطلاعاتو کلتور ریاست
۴	پروان	جریده	دري	د پروان اطلاعاتو کلتور ریاست
۵	ورانگه	جریده	پښتو	د پکتیا اطلاعاتو کلتور ریاست
۶	پکتیکا	جریده	پښتو	د پکتیکا اطلاعاتو کلتور ریاست
۷	تخارستان	جریده	دري	د تخار اطلاعاتو کلتور ریاست
۸	جوزجان	جریده	دري	د جوزجان اطلاعاتو کلتور ریاست
۹	نصیحت	جریده	پښتو	د خوست اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۰	زابل کلات	جریده	پښتو	د زابل اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۱	سنايي	جریده	دري، پښتو	د غزني اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۲	غور	جریده	دري، پښتو	د غور اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۳	فاریاب	جریده	دري	د فاریاب اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۴	سیستان	جریده	پښتو، دري	د فراه اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۵	کاپیسا	جریده	پښتو، دري	د کاپیسا اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۶	کندز	جریده	پښتو، دري	د کندز اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۷	طلوع افغان	جریده	پښتو، دري	د کندهار اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۸	کونړ	جریده	پښتو	د کونړ اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۹	لغمان	جریده	پښتو، دري	د لغمان اطلاعاتو کلتور ریاست
۲۰	لوگر	جریده	پښتو، دري	د لوگر اطلاعاتو کلتور ریاست
۲۱	ننګرهار	جریده	پښتو، دري	د ننګرهار اطلاعاتو کلتور ریاست

۲۲	اتفاق اسلام	جریده	دري	د هرات اطلاعاتو کلتور ریاست
۲۳	اتحاد	جریده	دري، پښتو	د بغلان اطلاعاتو کلتور ریاست
۲۴	پنجشېر	جریده	دري	د پنجشېر اطلاعاتو کلتور ریاست
۲۵	سمنگان	جریده	دري، پښتو	د سمنگان اطلاعاتو کلتور ریاست
۲۶	هلمند	جریده	پښتو، دري	د هلمند اطلاعاتو کلتور ریاست
۲۷	ملي هدف	جریده	پښتو، دري	د درگو اطلاعاتو کلتور ریاست

د ولایتونو پر پورته دولتي خپرونو سربېره چې اکثره یې د اړوندو ولایتونو د اطلاعاتو او کلتور ریاستونو له خوا خپرېږي، نورې دولتي خپرونې هم شته، چې تراوسه لا له اطلاعاتو او کلتور وزارت سره په منظم ډول راجستر شوي نه دي او یا دوی تراوسه په خپل ډېټابیس کې په منظم ډول نه دي ځای پر ځای کړي. د ولایتي خپرونو د تیراژ په باب باید ووايو، چې اکثره دا ډول خپرونې له (۵۰۰) گڼو ټیټ حده نیولې، بیا تر (۲۰۰۰) لوړ حد پورې خپرېږي. البته د اقتصادي او تخنیکي امکاناتو د کمښت او زیادښت په حالت کې د دې خپرونو په گڼشمېر (تیراژ) کې هم بدلون راځي. د دې رښتیا د خپراوي مهال په باب باید وویل شي، چې دا ټولې رښتیا په منظم ډول نه خپرېږي. ځینې په کې ورځ وروسته، ځینې اوونۍ کې یو ځل، ځینې په پنځه لسو ورځو کې یو ځل او ځینې یې په میاشت کې یو ځل خپرېږي.

خپلواکي يا نا دولتي چاپي رسنۍ

الف- په پلازمېنې کابل کې:

گڼه	نوم	ډول او مهال	ژبې	د امتياز خاوند	گڼشمېر	ثبت نېټه
۱	د دعوت	مجله- مياشتنۍ	دري، پښتو	جماعت الدعوت النبي القران والسنته	۱۰۰۰	۲۸/۱۱/۱۳۸۳
۲	راه نهضت	جریده- ماهنامه	دري، پښتو	ولسواکۍ او پرمختيا د پراخ غورځنگ گوند	۱۰۰۰	۱۸/۲/۱۳۸۷
۳	ملي تړون	جریده- اوونيزه	پښتو، دري	د افغانستان اسلامي او ملي شورا	۲۰۰۰	۱۳/۲/۱۳۸۲
۴	اذان	مجله- نيم مياشتنۍ	دري، پښتو	د پرمختيا، خبرتيا او سمون ټولنه	۵۰۰	۱۲/۸/۱۳۸۵
۵	حامي	جریده- اوونيزه	دري، پښتو	افغانستان خدماتي او حقوقي موسسه	۲۰۰۰	۲۸/۱۲/۱۳۸۲
۶	ارمان مردم	جریده- اوونيزه	دري، پښتو	د افغانستان خلکو د ارمان گوند	۱۰۰۰	۱۵/۱۲/۱۳۸۳
۷	راه ازادي	جریده- اوونيزه	دري، پښتو	افغانستان خلکو د ازادۍ غوښتونکو گوند	۵۰۰۰	۲۱/۱۰/۱۳۸۳
۸	تکاپو	جریده- نهه مياشتنۍ	دري، پښتو	د سوله غوښتونکو ځوانانو ټولنه	۳۰۰۰	۲۰/۱۲/۱۳۸۲
۹	ثمر	مجله- نيم مياشتنۍ	دري، پښتو	د سوله غوښتونکو ځوانانو ټولنه	۲۰۰۰	۲۰/۱۲/۱۳۸۲
۱۰	پيام جوانان	جریده- مياشتنۍ	دري، پښتو، انگليسي	د ځوانانو اجتماعي، مدني او فرهنگي ټولنه	۱۰۰۰	۱۷/۹/۱۳۸۲

۱۱	ندای معرفت	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	د افغانستان عربو د یووالي ټولنه	۵۰۰۰	۴/۲/۱۳۸۳
۱۲	بنياد	مجله- نیم میاشتنی	دري، پښتو	د تمدن او فرهنگي بنسټ موسسه	۳۰۰۰	۲۱/۱/۱۳۸۴
۱۳	انارگل	جریده- میاشتنی	پښتو، دري	تگاب او السای د خلکو ټولنه	۱۰۰۰	۵/۱۰/۱۳۸۶
۱۴	پیوستون	مجله- دوه میاشتنی	پښتو، دري، انگلیسي	د نادلتي موسساتو د همغږۍ اداره	۵۰۰۰	۹/۹/۱۳۸۱
۱۵	بلاغ	جریده- میاشتنی	دري، پښتو	علامه فیضاني فرهنگي ټولنه	۲۰۰۰	۳/۳/۱۳۸۷
۱۶	ابادي	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	عمران فرهنگي خدمتونو ټولنه	۱۰۰۰	۱۳/۲/۱۳۸۵
۱۷	لنکستر	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	لنکستر کمپیوټر او ټکنالوژی شرکت	۲۰۰۰	۲/۴/۱۳۸۳
۱۸	پایتخت	جریده- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	مبین پرمختیایي او فرهنگي موسسه	۱۰۰۰	۷/۳/۱۳۸۴
۱۹	نشر دموکراسي	جریده- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	ARCM موسسه	۱۰۰۰	۲۲/۳/۱۳۸۳
۲۰	نشر دموکراسي	جریده- مهالنی	دري، پښتو، انگلیسي	ARCM موسسه	۱۰۰۰	۲۲/۳/۱۳۸۳
۲۱	صبا	مجله- میاشتنی	پښتو، دري	C.H.A	۱۰۰۰	۱۲/۴/۱۳۸۱
۲۲	همکاري	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري	C.H.A	۱۰۰۰	۱۲/۴/۱۳۸۱
۲۳	بازاریابی	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	C.H.A	۱۵۰۰	۲۹/۵/۱۳۸۲
۲۴	Hazarajat Assistance Newsletter	خبري- میاشتنی	انگلیسي، دري	HAN نادلتي موسسه	۱۰۰۰	۲۲/۳/۱۳۸۱

۲۵	افغانستان جدید	مجله- درې میاشتنۍ	انګلیسي	اینه موسسه	۱۰۰۰	۲۳/۸/۱۳۸۵
۲۶	استقلال	مجله- میاشتنۍ	دري، پښتو	ابوبکر	۵۰۰۰	۲۰/۷/۱۳۸۲
۲۷	اکوبکو	مجله- میاشتنۍ	پښتو	اجمل تورمان	۱۰۰۰	۱۴/۱۰/۱۳۸۲
۲۸	ګنج	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	احسان الله بیات	۳۰۰۰	۳/۲/۱۳۸۳
۲۹	مشعل امید	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	احسان الله صدیقی	۱۰۰۰	۱۳/۳/۱۳۸۶
۳۰	اوای مردم	جریده، نیم میاشتنۍ	دري، پښتو، انګلیسي	احمد پرویز جاوید	۱۰۰۰	۳۰/۲/۱۳۸۱
۳۱	افغان سین	مجله- میاشتنۍ	انګلیسي	احمد جاهد محسني	۱۰۰۰	۳۰/۳/۱۳۸۳
۳۲	تابش فردا	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انګلیسي	احمد جاوید	۱۰۰۰	۱۳/۳/۱۳۸۶
۳۳	اګاه	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انګلیسي	احمد ذکي زاهد	۳۰۰۰	۲/۱۲/۱۳۸۴
۳۴	جوانان افغان	مجله- دوه میاشتنۍ	دري، پښتو، انګلیسي	احمد ذکي لودین	۵۰۰	۳/۱۰/۱۳۸۲
۳۵	تکبیر	اوونیزه	پښتو، دري	احمد شاه احمدزی	۱۰۰۰	۲۹/۵/۱۳۸۲
۳۶	ارامي و ابادي	جریده	دري، پښتو، انګلیسي	احمد شاه افغانزی	۱۰۰۰	۲۲/۲/۱۳۸۱
۳۷	پیام راستین	ورځپاڼه- ورځنۍ	دري، پښتو	احمد شاه سلیمانخېل	۱۰۰۰	۲۱/۳/۱۳۸۶
۳۸	صمیمیت	جریده- میاشتنۍ	دري، پښتو، انګلیسي	احمد ضمیر	۵۰۰۰	۸/۱۲/۱۳۸۴

۳۹	وطندار	جریده-اوونیزه	دري، پښتو	احمدضیا سیامک	۵۰۰۰	۱/۱۲/۱۳۸۴
۴۰	جوانان افغان	جریده- میاشتنی	دري، پښتو	احمدضیا ضیا	۳۰۰۰	۷/۱۲/۱۳۸۴
۴۱	اقتصاد ما	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	احمد طارق شجاع	۲۰۰۰	۱۹/۱۱/۱۳۸۴
۴۲	دشنه	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	احمد فرید دشنه	۲۰۰۰	۳/۳/۱۳۸۷
۴۳	صدای کوه دامن	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	احمد فهیم	۲۰۰۰	۳/۷/۱۳۸۴
۴۴	کشتي نوح	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	احمد میرزا روزنیز مرکز	۲۰۰۰	۱۴/۲/۱۳۸۳
۴۵	نوی سبا	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري	احمد نبي حمیدي	۱۰۰۰	۱۹/۱۲/۱۳۸۲
۴۶	الغوجک	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	ارتباط نادولتي موسسه	۱۰۰۰	۲/۳/۱۳۸۱
۴۷	وطن یا کفن	مهالنی	دري، پښتو	ارین خیبر	۵۰۰۰	۵/۱۲/۱۳۸۵
۴۸	ازاده گان	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	ازاده گانو ټولنه	۱۰۰۰	۱۸/۱۲/۱۳۸۱
۴۹	نوی کوکچه	جریده- میاشتنی	دري، پښتو	اسامه بصیري	۱۰۰۰	۱/۴/۱۳۸۷
۵۰	منشور وحدت	جریده- اوونیزه	دري	اسحق حسيني	۲۰۰۰	۳۰/۵/۱۳۸۱
۵۱	اسد	مجله- میاشتنی	پښتو، دري، انگلیسي، عربي	اسد الله شېر دل	۳۰۰۰	۱۲/۵/۱۳۸۱
۵۲	نصرت	ورځپاڼه- ورځنی	دري، پښتو، انگلیسي	اسد الله شېر دل	۳۰۰۰	۱۲/۵/۱۳۸۱

۵۳	صدای هندوکش	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	اسدالله کوهزاد	۲۰۰۰	۲/۱۰/۱۳۸۲
۵۴	شهادت	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	اسلامي حزب	۱۰۰۰	۲۵/۱۱/۱۳۸۵
۵۵	مردم افغانستان	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	اسما رحيمي	۱۰۰۰	۱۲/۳/۱۳۸۳
۵۶	افغان ملت	جریده- میاشتنی	پښتو، دري، انگلیسي	افغان سوسیال دموکرات گوند	۱۰۰۰	۲۵/۹/۱۳۸۵
۵۷	اراده	ورځپاڼه	پښتو، دري	افغان نشراتي مرکز	۲۰۰۰	۱۹/۴/۱۳۸۱
۵۸	نخبه	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	افغانستان د «نخبه گانو» گوند	۹۰۰	۱۱/۲/۱۳۸۵
۵۹	الینا	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري	افغانستان د پشه بیانو ټولنه	۵۰۰	۲۳/۵/۱۳۸۵
۶۰	مشعل صحت	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	افغانستان د صحي کارکوونکو ټولنه	۱۰۰۰	۷/۱۲/۱۳۸۵
۶۱	هشت ثور	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	افغانستان د علم او فرهنگ بنسټ	۱۰۰۰	۲۳/۱۱/۱۳۸۲
۶۲	شیپور غم	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري	افغانستان د کلوو په سرو سازمان	۱۰۰۰	۲۵/۵/۱۳۸۵
۶۳	پلوشه	جریده- میاشتنی	پښتو، دري	اکمل غلجی سکاوندي	۱۰۰۰	۲۵/۸/۱۳۸۲
۶۴	عروج	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	الحاج شېرباز کمین زاده	۱۰۰۰	۱۱/۲/۱۳۸۱
۶۵	قلم و قانون	بلو تن- میاشتنی	دري، پښتو	امپکس موسسه	۱۰۰۰	۱۸/۲/۱۳۸۲
۶۶	همبستگی ملي	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	امرالله نظري	۱۰۰۰	۱۰/۱/۱۳۸۲

۶۷	ايدن	مجله- مياشتنۍ	دري، پښتو، ازبکي	ايدن فرهنگي ټولنه	۲۵۰۰	۹/۲/۱۳۸۴
۶۸	گهر	جريده- اوونيزه	دري، پښتو	ايمل	۱۰۰۰	۲۲/۱۲/۱۳۸۲
۶۹	سلايي	جريده-اوونيزه	پښتو، دري	بازمحمد بنادمن	۵۰۰	۳۰/۴/۱۳۸۳
۷۰	حقوق زن	مجله- مياشتنۍ	دري، پښتو، انگليسي	برهان روزنيزه او حقوقي ټولنه	۱۰۰۰	۲۰/۵/۱۳۸۳
۷۱	کلید	مجله- اوونيزه	پښتو، دري، ازبکي	بشري خدمتونو موسسه	۵۰۰۰	۱۰/۲/۱۳۸۱
۷۲	سپېده	مجله- درې مياشتنۍ	پښتو، دري، ازبکي	بشري خدمتونو موسسه	۲۰۰۰	۱۰/۲/۱۳۸۱
۷۳	برگ سبزيات	جريده-مهالنۍ	دري، پښتو	بيات د قوم شورا	۱۰۰۰	۱۰/۷/۱۳۸۲
۷۴	کېږدۍ	مجله- مياشتنۍ	پښتو	پروين مومند	۱۰۰۰	۷/۲/۱۳۸۱
۷۵	تجارت نوين	مجله- درې مياشتنۍ	دري، پښتو، انگليسي	تاج محمدنېکنام زريز	۱۰۰۰	۵/۲/۱۳۸۲
۷۶	افغانستان سپورت	جريده- اوونيزه	پښتو، دري	تاج ملوک	۱۰۰۰	۱۸/۵/۱۳۸۳
۷۷	ندالقران	جريده- نيم مياشتنۍ	پښتو، دري، انگليسي	تسليم القران خيريه موسسه	۱۵۰۰	۱۷/۲/۱۳۸۲
۷۸	اصلاحات	جريده- اوونيزه	دري، پښتو	توريالی غياثي	۱۰۰۰	۱۱/۳/۱۳۸۲
۷۹	ميهن	مجله- درې مياشتنۍ	دري	توريالی غياثي	۱۵۰۰	۲۳/۵/۱۳۸۲
۸۰	فرياد زن	جريده- اوونيزه	دري، پښتو، انگليسي	ثريا پرليکا	۱۰۰۰	۲۷/۲/۱۳۸۱

۸۱	زن و قانون	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	ثریا پیکان	۱۰۰۰	۲۰/۳/۱۳۸۲
۸۲	روان	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	جاوید دانشیار	۵۰۰	۹/۹/۱۳۸۱
۸۳	همجا	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	جمیل کرزی	۱۰۰۰	۲۰/۷/۱۳۸۲
۸۴	ملالی	مجله- میاشتنی	پښتو، دري، انگلیسي	جمیله مجاهد	۲۰۰۰	۲۳/۴/۱۳۸۱
۸۵	ایمان	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	جنید الله ظهیر	۳۰۰۰	۲۲/۳/۱۳۸۲
۸۶	اتحاد چهاردهي	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	چهاردهي د خلکو ټولنه	۱۰۰۰	۱۳/۶/۱۳۸۴
۸۷	حقایق	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	حاجي فضل احمد ثابت	۲۰۰۰	۲۲/۳/۱۳۸۱
۸۸	انتشارات	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	حامد رضا	۱۰۰۰	۷/۳/۱۳۸۷
۸۹	ارمغان ازادی	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	حسام الدین نیکزاد	۵۰۰	۱۹/۱۱/۱۳۸۴
۹۰	کاروان دموکراسي	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	حسیب الله سروش	۱۰۰۰	۱۲/۸/۱۳۸۱
۹۱	اوت لوک	ورځپاڼه- ورځنی	دري، انگلیسي	حسین علي یاسا	۱۰۰۰	۹/۱۲/۱۳۸۴
۹۲	ندای اخوت	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	حسین نوری	۱۰۰۰	۱۲/۴/۱۳۸۱
۹۳	اسیا	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	حسیني علي غفاري	۵۰۰۰	۲۸/۹/۱۳۸۵
۹۴	خپلواک	ورځنی	پښتو، دري	حضرت جان	۱۰۰۰	۲۵/۵/۱۳۸۵

۹۵	حقوق مردم	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	حقوقپوهانو ټولنه	۱۰۰۰	۱۲/۵/۱۳۸۱
۹۶	افغانستان	جریده- اوونیزه	پښتو، دري، انگلیسي	حمید قادري	۳۰۰۰	۲۳/۱۰/۱۳۸۱
۹۷	وردک	جریده- اوونیزه	پښتو	حمید ناصري	۱۰۰۰	۱۲/۵/۱۳۸۴
۹۸	راه نو	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	حوریه مصدق	۵۰۰۰	۲۵/۲/۱۳۸۳
۹۹	شخ گوی	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	خالق دادعلي زاده	۵۰۰۰	۱۷/۴/۱۳۸۳
۱۰۰	دعوت اسلامي	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	خواجه محمدصديق	۳۰۰۰	۲۱/۲/۱۳۸۲
۱۰۱	پیغام	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	خواجه همایون	۱۰۰۰	۲۴/۲/۱۳۸۳
۱۰۲	پیغام	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	خواجه همایون	۱۰۰۰	۲۴/۲/۱۳۸۳
۱۰۳	خنجر	جریده- میاشتنی	پښتو، دري	ختک منگل	۱۰۰۰	۱۲/۵/۱۳۸۲
۱۰۴	همبستگی غږ	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	د افغانستان پیوستون گوڼد	۵۰۰۰	۲۱/۵/۱۳۸۳
۱۰۵	صنعت	جریده- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	د افغانستان د صنایعو ټولنه	۱۰۰۰	۱۰/۱۰/۱۳۸۳
۱۰۶	مرسل	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	د بشري انکشاف موسسه	۳۰۰۰	۲۷/۳/۱۳۸۲
۱۰۷	گونش	مجله- درې میاشتنی	ترکمني	د ترکمنو فرهنگي ټولنه	۱۰۰۰	۱۰/۲/۱۳۸۲
۱۰۸	شرق	جریده- اوونیزه	پښتو، دري	د علم او فرهنگ بنسټ	۱۰۰۰	۱۵/۸/۱۳۸۲

۱۰۹	جام	جریده- میاشتنی	دري، پښتو	د غور خلکو شورا	۲۰۰۰	۲۵/۳/۱۳۸۴
۱۱۰	جامعه مدني	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي، الماني	د مدني ټولنې اجتماع	۱۰۰۰۰	۲۰/۱/۱۳۸۲
۱۱۱	فلق جستار د معارف اسلامي	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	د مرکز او ولایتونو عالمان	۲۰۰۰	۲۳/۵/۱۳۸۵
۱۱۲	مزدور	جریده- نیم میاشتیزه	پښتو، دري	د مزدورانو سرتاسري شورا	۱۰۰۰	۱۹/۸/۱۳۸۲
۱۱۳	ميلاد وحدت	جریده- میاشتنی	دري، پښتو	د ملي یووالي او سولې گوند	۵۰۰۰	۳۰/۲/۱۳۸۳
۱۱۴	نوید فردا	جریده- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	د ملي یووالي حرکت گوند	۱۰۰۰	۲۵/۵/۱۳۸۳
۱۱۵	یووالی	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري	د ملي ټولنې گوند	۲۰۰۰	۷/۲/۱۳۸۳
۱۱۶	روشنی	مجله- دوه میاشتنی	دري، پښتو	د ښځو روغتيايي او پرمختيايي مرکز	۷۰۰۰	۲۴/۱۱/۱۳۸۵
۱۱۷	ترقي	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	دادالله نوراني	۵۰۰۰	۱۱/۷/۱۳۸۴
۱۱۸	پیشرو	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	دادالله نوراني	۴۰۰۰	۲/۱۱/۱۳۸۴
۱۱۹	وفا	مجله- درې میاشتنی	انگلیسي	د افغانستان مطالعاتو مرکز	۱۰۰۰	۳/۲/۱۳۸۴
۱۲۰	خپلواکي	مجله- درې میاشتنی	پښتو، دري، انگلیسي	د افغانستان مطالعاتو مرکز	۱۰۰۰	۳/۲/۱۳۸۴
۱۲۱	روشنگر	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	دکتور احمد ضیا	۱۰۰۰	۳۱/۵/۱۳۸۱
۱۲۲	افغانستان څرخ	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	د وکتور بلال احمد	۵۰۰	۱۴/۲/۱۳۸۷

۱۲۳	مدنیت	جریده- اوونیزه	پښتو، دري	دوکتور محمد کریم باز	۲۰۰۰	۲/۹/۱۳۸۲
۱۲۴	مساوات	جریده- اوونیزه	پښتو، دري، انگلیسي	دوکتور مسعود ساپی	۱۰۰۰	۱۰/۱/۱۳۸۲
۱۲۵	خیبر	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	ذبیح الرحمن	۱۰۰۰	۹/۸/۱۳۸۵
۱۲۶	من و تو	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	ذبیح الله بهار غازي	۱۰۰۰	۱۳/۳/۱۳۸۷
۱۲۷	خوانانو غږ	جریده- اوونیزه	پښتو، دري، انگلیسي	ذبیح الله بهار غازي	۱۰۰۰	۱۳/۳/۱۳۸۷
۱۲۸	مشعل	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	ذید الله ذید	۱۵۰۰۰	۱۰/۱۱/۱۳۸۵
۱۲۹	درفش ازادي	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، ازبکی، انگلیسي	رحم دل	۲۰۰۰	۲۴/۷/۱۳۸۱
۱۳۰	رسالت حوزه	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	رسالت حوزې فرهنگي ټولنه	۱۰۰۰	۲۹/۷/۱۳۸۲
۱۳۱	رسالت	جریده- اوونیزه	پښتو، دري	روح الله	۵۰۰	۲/۹/۱۳۸۱
۱۳۲	وفاق	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	روح الله	۱۰۰۰	۱۲/۱۰/۱۳۸۱
۱۳۳	رهنما	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	روح الله	۱۰۰۰	۳/۷/۱۳۸۴
۱۳۴	فراز	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	زهرا صدیق جعفري	۱۰۰۰	۹/۷/۱۳۸۵
۱۳۵	معراج	جریده- اوونیزه	پښتو، دري	ساداتو عالي شورا	۴۰۰۰۰	۲۴/۴/۱۳۸۱
۱۳۶	پیام میهن	مجله- درې میاشتنی	دري	سپنا فرهنگي ټولنه	۱۰۰۰	۳۱/۲/۱۳۸۲

۱۳۷	اسرار	جریده-نیم میاشتیزه	دري، پښتو، انگلیسي	سروش احمد	۱۰۰۰	۲۳/۹/۱۳۸۶
۱۳۸	فرياد	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	سعید مراد راهي	۱۰۰۰	۱۴/۱۲/۱۳۸۲
۱۳۹	نواي قلم	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	سعید مصطفی سعیدی	۱۰۰۰	۱۴/۱۲/۱۳۸۲
۱۴۰	ترقي ملي	جریده- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	سلما احراري	۱۵۰۰۰	۱۰/۲/۱۳۸۱
۱۴۱	مشتري	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	سلیم	۱۰۰۰	۱۲/۴/۱۳۸۶
۱۴۲	بنان اندیشه	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	سلیمان علي	۱۰۰۰	۳/۱/۱۳۸۲
۱۴۲	هشت صبح	ورځپاڼه- ورځنی	دري، پښتو	سنجر سهیل	۴۰۰۰	۱۲/۲/۱۳۸۶
۱۴۳	ارمان	جریده- اوونیزه	پښتو، دري	سید اسحق گیلاني	۱۰۰۰	۱۲/۸/۱۳۸۲
۱۴۴	بهار	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	سید انور	۳۰۰۰	۱۲/۱۲/۱۳۸۲
۱۴۵	اښه روز	مجله-نیم میاشتنی	دري	سید داود	۱۰۰۰۰	۱۳/۲/۱۳۸۴
۱۴۶	تفاهم	جریده-نیم میاشتیزه	دري، پښتو، انگلیسي	سید سیاوش	۵۰۰۰	۱۸/۳/۱۳۸۷
۱۴۷	سینا	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	سید علي	۱۰۰۰	۱۳/۲/۱۳۸۲
۱۴۸	دانشجوی پژواک	جریده- میاشتنی	دري، پښتو	سید نادر	۱۰۰۰	۲۵/۳/۱۳۸۴
۱۴۹	افاق	مجله، درې میاشتنی	دري، پښتو	سید ابراهیم سجادي	۱۰۰۰	۷/۸/۱۳۸۵

۱۵۰	گام	جریده-اوونیزه	پښتو، انگلیسي	سید اختیار سباوون	۱۰۰۰	۱/۱۱/۱۳۸۴
۱۵۱	مردم سالاري	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	سید اشرف صمیمي	۲۰۰۰	۲۴/۱۲/۱۳۸۱
۱۵۲	توسعه	مجله- نیم میاشتنی	دري	سید باقر	۱۰۰۰	۷/۸/۱۳۸۱
۱۵۳	افغان سوداگري	مجله- میاشتنی	پښتو، دري، انگلیسي	سید حبیب الله اوريا	۱۰۰۰	۲۳/۴/۱۳۸۲
۱۵۴	بلاغ	مجله- میاشتنی	دري	سید حبیب الله طاهري	۲۰۰۰	۲/۵/۱۳۸۱
۱۵۵	پویا فلم	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	سید حسین داودي	۱۰۰۰	۲۲/۹/۱۳۸۳
۱۵۶	راه نجات	ورځنۍ	دري، پښتو	سید حسین عالمي بلخي	۲۰۰۰	۴/۲/۱۳۸۵
۱۵۷	دایره	جریده-اوونیزه	دري	سید حسین عالمي بلخي	۲۰۰۰	۴/۲/۱۳۸۵
۱۵۸	نردبان	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	سید حمید الله جوادي	۱۰۰۰	۱۵/۱/۱۳۸۴
۱۵۹	کوثر	مجله- میاشتنی	ازبکي، دري	سید رحمت الله مرتضی	۲۰۰۰	۲/۵/۱۳۸۱
۱۶۰	مرکز مطالعات و تحقیقات	مجله- درې میاشتنی	دري	سید عبد القیوم سجادي	۱۰۰۰	۱۹/۱۱/۱۳۸۵
۱۶۱	صدای مردم	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	سید عبد الله داریوش غمگین	۱۰۰۰	۱۵/۱۰/۱۳۸۲
۱۶۲	اقتدار ملي	جریده- اوونیزه	دري	سید علي اکبر کاظمي	۴۰۰۰	۲۱/۵/۱۳۸۲
۱۶۳	ندای عدالت اجتماعي	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	سید علي موسوي	۱۰۰۰	۲۹/۹/۱۳۸۵

۱۶۴	عصر	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	سید عنایت الله نوید	۵۰۰	۲۳/۱۰/۱۳۸۲
۱۶۵	انصاف	جریده- اوونیزه	دري، انگلیسي	سید عیسی حسینی مزاری	۴۰۰۰	۱۲/۵/۱۳۸۱
۱۶۶	نامه زنده گي	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	سید فضل الله کابلی	۱۰۰۰	۲۱/۱/۱۳۸۱
۱۶۷	پاسدار وحدت ملي	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	سید قمرالدین امیری	۱۰۰۰	۱۴/۱۱/۱۳۸۱
۱۶۸	خبر هفتگی	جریده- اوونیزه	دري	سید محمد	۲۰۰۰	۱۲/۲/۱۳۸۷
۱۶۹	راستي	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	سید محمد باقر مصباح زاده	۲۰۰۰	۲۵/۵/۱۳۸۲
۱۷۰	اوای وقت	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	سید محمد رضا جاوید	۱۰۰۰	۳/۱۰/۱۳۸۲
۱۷۱	اطلاعات صنعتي	مجله- میاشتنی	دري، انگلیسي	سید محمد شاه	۳۰۰۰	۲۸/۱۲/۱۳۸۱
۱۷۲	کشور	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، عربي	سید محمد مقیم	۲۰۰۰	۱۲/۴/۱۳۸۳
۱۷۳	هریوا	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	سید مسعود حسینی	۳۰۰۰	۱۷/۱۰/۱۳۸۱
۱۷۴	ثبات	اوونیزه	دري، پښتو	سید مسعود حسینی	۳۰۰۰	۲۲/۹/۱۳۸۵
۱۷۵	افتاب	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	سید میر حسین مهدوي	۲۰۰۰	۴/۱۲/۱۳۸۱
۱۰۰	امید فردا	ورځپاڼه	دري، پښتو، انگلیسي	سید ناصر تقدسي	۲۰۰۰	۱۸/۴/۱۳۸۶
۱۷۶	ارشاد	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، عربي، انگلیسي	سید ناصر تقدسي	۱۰۰۰	۱۴/۱۱/۱۳۸۱

۱۷۷	افغانستان	مجله- میاشتنی	پښتو، دري	سیدنعیم مجروح	۱۰۰۰	۲/۵/۱۳۸۱
۱۷۸	صفر	جریده- اوونیزه	دري، انگلیسي، پښتو	سید نور محمدي	۵۰۰۰	۲۲/۱۲/۱۳۸۲
۱۷۹	یاس نو	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	سیدهادي فروغ	۱۰۰۰	۲/۲/۱۳۸۴
۱۸۰	حکایت	مجله- میاشتنی	دري	سیدهادي نوري	۱۰۰۰	۲۹/۲/۱۳۸۳
۱۸۱	کرامت	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	سینا فرهنگي او ټولنیز بنسټ	۱۰۰۰	۲/۲/۱۳۸۵
۱۸۲	گزیده رسانه ها	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	سینا فرهنگي او ټولنیز بنسټ	۱۰۰۰	۲/۲/۱۳۸۵
۱۸۳	الانیا	جریده- اوونیزه	عربي	شاه ولي الله اديب	۲۰۰۰	۸/۷/۱۳۸۲
۱۸۴	صراحت	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	شفیق الله طاهري	۱۰۰۰	۳/۱۰/۱۳۸۱
۱۸۵	اندیشه جوانان	جریده- درې میاشتنی	دري، پښتو	شفیقه نصیب	۱۰۰۰	۲۷/۲/۱۳۸۴
۱۸۶	اینه زن	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	شکریه بارکزی	۱۰۰۰	۲۵/۱/۱۳۸۱
۱۸۷	ترقي	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	شکریه بارکزی	۵۰۰۰	۲۷/۱۱/۱۳۸۴
۱۸۸	روز	مجله- دوه میاشتنی	دري	شکېبا هاشمي	۱۵۰۰۰	۲/۱۱/۱۳۸۵
۱۸۹	جهان کودک	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	شیما سایی	۱۰۰۰	۲۲/۹/۱۳۸۳
۱۹۰	پخلاینه	جریده- اوونیزه	پښتو	شینواری	۱۰۰۰۰	۱۲/۲/۱۳۸۲

۱۹۱	خلک	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري	شپرگل اوستا	۱۰۰۰	۲۳/۱۱/۱۳۸۵
۱۹۲	صدای کودک	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	صادقه راستین	۵۰۰	۱۳/۳/۱۳۸۱
۱۹۳	هوسی	مجله- دوه میاشتنی	پښتو	صالح محمد صالح	۱۰۰۰	۲۰/۴/۱۳۸۳
۱۹۴	خاطره	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	صبغت الله خاکسار	۱۰۰۰	۲۰/۱/۱۳۸۲
۱۹۵	پیام جمهوریت	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، ازبکي	صبغت الله ذکي	۱۰۰۰	۱۲/۱۱/۱۳۸۵
۱۹۶	صدای دموکراسي	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	صبغت الله ذکي	۱۰۰۰	۲۲/۱۲/۱۳۸۵
۱۹۷	پیام مادر	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	صبغت الله سنجر	۱۰۰۰	۲۰/۸/۱۳۸۱
۱۹۸	جمهوري غږ	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	صبغت الله سنجر	۲۰۰۰	۳۰/۵/۱۳۸۲
۱۹۹	کابل شاهان	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	صدیق الله ساهل	۵۰۰	۲۹/۲/۱۳۸۲
۲۰۰	ولولې	جریده- میاشتنی	پښتو، دري	صلاح الدین صالحی	۱۰۰۰	۲۱/۱/۱۳۸۷
۲۰۱	فرهنگ اریانا	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	ضیا الحق مصدق	۵۰۰	۲۹/۲/۱۳۸۲
۲۰۲	لمر	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	طارق نجم	۲۰۰۰	۲۸/۱۰/۱۳۸۲
۲۰۳	بسوی فردا	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	عباس ارمان	۱۰۰۰	۱۲/۲/۱۳۸۵
۲۰۴	قهرمان	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	عباس حیدري	۳۰۰۰	۱۲/۱/۱۳۸۷

۲۰۵	سلام همشهري	جريده-اوونيزه	دري	عبدال بصير سامع	۱۰۰۰	۱۹/۱۱/۱۳۸۳
۲۰۶	شو خک	مجله- مياشتنی	دري، پښتو، انگليسي	عبدال بصير مختارزاده	۱۰۰۰	۷/۱/۱۳۸۱
۲۰۷	اندراب	مجله-نيم مياشتنی	دري	عبدال حفیظ بهروز	۱۰۰۰	۲۹/۵/۱۳۸۲
۲۰۸	امروز	جريده- اوونيزه	دري، پښتو	عبدال حفیظ فخري	۱۰۰۰۰	۳۱/۳/۱۳۸۴
۲۰۹	جوانان	جريده-اوونيزه	دري، پښتو، انگليسي	عبدال حق حجر صديقي	۱۰۰۰	۷/۸/۱۳۸۳
۲۱۰	احسان	مجله- مياشتنی	دري، پښتو، عربي، انگليسي	عبدال حق عتيد	۱۰۰۰	۱۵/۱۲/۱۳۸۱
۲۱۱	عدالت	جريده-اوونيزه	دري، پښتو، ازبکي	عبدال حکيم	۵۰۰۰	۲۰/۲/۱۳۸۱
۲۱۲	بالاحصار	جريده- اوونيزه	دري	عبدال حميد حامي قاري زاده	۲۰۰۰	۲۴/۲/۱۳۸۱
۲۱۳	رسانه	جريده- اوونيزه	دري، پښتو، انگليسي	عبدال حميد قاري زاده	۲۰۰۰	۱۹/۴/۱۳۸۲
۲۱۴	روشن فکر	جريده-نيم مياشتنی	دري، پښتو، انگليسي	عبدال الحی	۱۰۰۰	۲۴/۲/۱۳۸۳
۲۱۵	تجارت عرا ده جات	مجله- نيم مياشتنی	دري، انگليسي	عبدال الرحيم	۲۰۰۰	۱/۱۰/۱۳۸۴
۲۱۶	پيمان	ورځپاڼه-ورځنی	دري	عبدالرزاق مامون	۳۰۰۰	۲۳/۳/۱۳۸۲
۲۱۷	پيام ملي	جريده- اوونيزه	پښتو، دري، انگليسي	عبدال رشيد ارين	۱۰۰۰	۳۱/۵/۱۳۸۳
۲۱۸	ازادي	جريده-اوونيزه	دري، پښتو، انگليسي، نورستاني	عبدال رقيب جاويد کوهستاني	۱۰۰۰	۱۳/۲/۱۳۸۲

۲۱۹	اوربل	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	عبدالصبور پژمان	۲۰۰۰	۱۹/۵/۱۳۸۵
۲۲۰	کابل اعلانات	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	عبدالصمد	۱۰۰۰	۲۵/۱۱/۱۳۸۴
۲۲۱	پیام نو	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	عبدالعزيز ملک عبدالرحیمزی	۳۰۰۰	۲/۴/۱۳۸۴
۲۲۲	فردا	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	عبدالغفور اعتقاد	۲۰۰۰	۷/۱/۱۳۸۱
۲۲۳	اصلاح ملي	جریده- اوونیزه	پښتو، دري	عبدالفتاح	۱۰۰۰	۲/۸/۱۳۸۱
۲۲۴	اوای جوان	جریده- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	عبدالفتاح راسخ	۱۰۰۰	۲/۸/۱۳۸۲
۱۴۲	کیان	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	عبدالفیاض میراثین	۵۰۰	۱۸/۱۰/۱۳۸۲
۱۴۳	پیام مجاهد	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	عبدالقهار سروری	۱۰۰۰	۷/۱/۱۳۸۱
۱۴۴	پیام ملت	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	عبدالقهار سروري	۱۰۰۰	۱۷/۱/۱۳۸۱
۱۴۵	معرفت	مجله- اوونیزه	پښتو، دري	عبدالقیوم کریم	۱۰۰۰	۲۳/۷/۱۳۸۱
۱۴۶	فجر امید	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	عبدالله بصیر	۱۰۰۰	۴/۲/۱۳۸۲
۱۴۷	امن سرود	مجله- نیم میاشتنی	پښتو، دري، انگلیسي	عبدالله نجات	۲۰۰۰	۱۳/۲/۱۳۸۲
۱۴۸	پیمان عدالت	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	عبدالله نجات	۲۰۰۰	۱۳/۲/۱۳۸۲
۱۴۹	پیشگامان	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	عبدالمجید بینا	۱۰۰۰	۱۷/۲/۱۳۸۷

۱۵۰	فروغ ازادي	جريده- اوونيزه	دري، پښتو	عبدالمعين اسلام پور	۵۰۰	۱۵/۱/۱۳۸۱
۱۵۱	روزگاران	جريده- نيم مياشتنۍ	دري، پښتو، انگليسي	عبدالناصر فقيري	۷۰۰۰	۳/۸/۱۳۸۲
۱۵۲	پومسه	مجله- درې مياشتنۍ	پښتو، دري، انگليسي	عبدالناصر هوتکي	۱۰۰۰	۲۴/۲/۱۳۸۱
۱۵۳	ميوند	مجله- مياشتنۍ	پښتو	عبدالنافع همت	۱۰۰۰	۳۰/۴/۱۳۸۲
۱۵۴	ملي وحدت	جريده- اوونيزه	پښتو، دري، انگليسي	عبدالنصير سهرابي	۴۰۰۰	۱۸/۳/۱۳۸۱
۱۵۵	افتاب شرق	جريده- اوونيزه	دري، پښتو، انگليسي، ازبکي	عبدالهادي ايماق	۱۰۰۰	۲/۵/۱۳۸۱
۱۵۶	کابلستان نوين	جريده- اوونيزه	دري، پښتو، انگليسي	عبدالواحد	۱۰۰۰	۷/۱/۱۳۸۲
۱۵۷	افغانستان کابل	جريده- مياشتنۍ	دري، پښتو، انگليسي	عبدالواحد قرضي	۲۰۰۰	۲/۸/۱۳۸۲
۱۵۸	گاهنامه	مجله- خلورمياشتنۍ	دري، پښتو، انگليسي	عبدالواسع رهرو عمرزاد	۱۰۰۰	۴/۳/۱۳۸۱
۱۵۹	افغان	مجله- شپږ مياشتنۍ	پښتو، دري، انگليسي	عبدالودود هوتک	۱۰۰۰	۲۱/۱/۱۳۸۱
۱۶۰	مشاورت دموکراتيک	جريده- اوونيزه	دري، پښتو، انگليسي	عبدالوهاب	۵۰۰	۳/۱۰/۱۳۸۱
۱۶۱	جهان معاملات	جريده- اوونيزه	دري، پښتو، انگليسي	عتيق الله مولوي زاده	۴۰۰۰	۱۳/۷/۱۳۸۴
۱۶۲	گذرگاه	مجله- مياشتنۍ	دري، پښتو، انگليسي	عزيز محمد بشير	۲۰۰	۲۹/۲/۱۳۸۲
۱۶۳	جرس	جريده- اوونيزه	دري، پښتو، انگليسي	عطا الله حسن پور	۱۰۰۰	۸/۱۰/۱۳۸۱

۱۶۴	افغانستان قلم	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	عطا محمد پویا	۱۰۰۰	۱۲/۳/۱۳۸۴
۱۶۵	تعقل	مجله- میاشتنی	دري	علي جان زاهدي	۵۰۰	۲/۴/۱۳۸۱
۱۶۶	جریده کار	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	عين الدين	۳۰۰۰	۲/۷/۱۳۸۴
۱۶۷	شاگرد	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	غلام حسين	۵۰۰۰	۱۵/۱۰/۱۳۸۴
۱۶۸	نگاه معاصر	مجله- میاشتنی	دري	غلام سرور دانش	۱۰۰۰	۲۰/۲/۱۳۸۱
۱۶۹	پیام وحدت	مجله- میاشتنی	دري	غلام عباس حسن زاده	۵۰۰	۱۲/۱۲/۱۳۸۱
۱۷۰	اعتصام	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	غلام علي صارم	۱۵۰۰	۲۹/۲/۱۳۸۳
۱۷۱	پیام بامداد	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	غلام مصطفی دوست	۱۰۰۰	۲۴/۵/۱۳۸۳
۱۷۲	استقامت	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	غلام معصوم اخلاص	۱۰۰۰	۱۵/۲/۱۳۸۵
۱۷۳	سبا	ورځنۍ	دري، پښتو	غلام نبي خاطر	۳۰۰۰	۲۳/۱۱/۱۳۸۲
۱۷۴	طراوت	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	غلام نبي خلیلي	۲۰۰۰	۱۳/۲/۱۳۸۲
۱۷۵	فارمسي	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	فارمستانو ټولنه	۱۰۰۰	۱۱/۳/۱۳۸۳
۱۰۰	زن افغان	جریده- میاشتنی	دري، پښتو	فتانه گیلاني	۲۰۰۰	۳/۲/۱۳۸۱
۱۷۶	هنداره	جریده- اوونیزه	پښتو، دري، انگلیسي	فخرالدین سباوون	۲۰۰۰	۲۸/۱/۱۳۸۴

۱۷۷	اسایش	جریده-میاشتنی	دري، پښتو	فخريه	۱۵۰۰	۵/۵/۱۳۸۴
۱۷۸	شفق	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	فرزانه	۱۰۰۰	۱۱/۹/۱۳۸۲
۱۷۹	اذرخش	جریده-نیم میاشتیزه	انګلیسي، دري	فرهاد مقام زاده	۱۰۰۰	۷/۱۲/۱۳۸۶
۱۸۰	مشعل دموکراسي	جریده- اوونیزه	پښتو، دري	فضل الرحمن اوریا	۲۰۰۰	۲/۹/۱۳۸۱
۱۸۱	پیام	مجله-میاشتنی	دري، پښتو	فضل الرحمن اوریا	۳۰۰۰	۲۲/۱۱/۱۳۸۳
۱۸۲	مشعل نجات	اوونیزه	دري، پښتو	فضل الرحمن اوریا	۱۵۰۰۰	۱۲/۴/۱۳۸۶
۱۸۳	د خوانانو هیلې	مجله- اوونیزه	پښتو، دري، انګلیسي	فضل من الله	۱۰۰۰	۱۲/۸/۱۳۸۴
۱۸۴	زیتون	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	فوزیه اتفاق	۱۰۰۰	۲۳/۷/۱۳۸۱
۱۸۵	کیوان	ورځپاڼه-ورځنی	دري، پښتو، انګلیسي	فوزیه کوفي	۱۰۰۰	۲/۸/۱۳۸۶
۱۸۶	تجارت و اقتصاد	مجله- میاشتنی	دري، انګلیسي	قربانعلي رضایی	۱۰۰۰	۲/۱۲/۱۳۸۴
۱۸۷	طلایه ظفر	جریده-میاشتنی	دري، پښتو	قزلباشانو دیووالي شورا	۱۰۰۰	۲۲/۱۲/۱۳۸۶
۱۸۸	طلایه نور	جریده-نیم میاشتنی	دري، پښتو	قزلباشانو دیووالي ټولنه	۱۰۰۰	۲۱/۵/۱۳۸۳
۱۸۹	بامداد دانشجو	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انګلیسي	قیام الدین غزنوي	۲۰۰۰	۳/۷/۱۳۸۳
۱۹۰	چراغ	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انګلیسي	کاترین وداع	۳۰۰۰	۴/۱۲/۱۳۸۲

۱۹۱	چای داغ	جریده- اوونیزه	دري، انگلیسي	کامران میرهزار	۵۰۰۰	۱/۳/۱۳۸۴
۱۹۲	پیشه ور	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	کسبگرو مرکزي شورا	۱۰۰۰	۲۳/۳/۱۳۸۲
۱۹۳	محصل	جریده- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	لطف الله ننگیال	۱۰۰۰	۲/۱۰/۱۳۸۲
۱۹۴	ویسا	ورځپاڼه- ورځنی	پښتو، دري	محب الله بهزاد	۲۰۰۰	۸/۹/۱۳۸۵
۱۹۵	کاتون الگو	جریده- میاشتنی	دري، پښتو	محب الله نوري	۱۰۰۰	۱۷/۱۱/۱۳۸۱
۱۹۶	روزگاران	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	محبوب شاه فقیري	۱۰۰۰۰	۲۲/۴/۱۳۸۲
۱۹۷	پیام نوین	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	محترم ادیب	۱۰۰۰	۴/۵/۱۳۸۴
۱۹۸	ډیوه	مجله- میاشتنی	پښتو، دري	محمد اجان حقپال	۱۰۰۰	۷/۸/۱۳۸۱
۱۹۹	کاتون	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	محمد امین	۱۰۰۰	۳۱/۲/۱۳۸۱
۲۰۰	شېخند	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	محمد مصطفی اذرخش مستور	۱۵۰۰	۲۲/۲/۱۳۸۱
۲۰۱	صدای نسوان	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	محمد اسحق محمدي	۱۰۰۰	۳۰/۱۱/۱۳۸۱
۲۰۲	گوربت	مجله- میاشتنی	پښتو	محمد اصف وردگ	۵۰۰۰	۴/۱۲/۱۳۸۱
۲۰۳	پیام زنده گی	جریده- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	محمد اکبر روهگر	۱۰۰۰	۵/۱/۱۳۸۲
۲۰۴	رشاد	مجله- میاشتنی	پښتو، انگلیسي	محمد اکرم خپلواک	۱۰۰۰	۱۲/۵/۱۳۸۱

۲۰۵	محیط زیست و آینده بهتر	جریده- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	محمد الله کوشانی	۱۰۰۰	۱۱/۹/۱۳۸۵
۲۰۶	سباوون	مجله- میاشتنی	پښتو، دري، انگلیسي	محمد انور شعیب	۵۰۰۰	۸/۱۱/۱۳۸۱
۲۰۷	دیده	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	محمد انور قره باغی	۱۰۰۰	۱۲/۳/۱۳۸۳
۲۰۸	سیمای سبز	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	محمد ایوب باران	۱۰۰۰	۱/۱۱/۱۳۸۴
۲۰۹	علامه افغان	جریده- مهالنی	دري، پښتو	محمد پرویز فقیري	۱۰۰۰	۲۳/۹/۱۳۸۶
۲۱۰	نگاه نو	جریده- اوونیزه	دري، انگلیسي	محمد تقی بختیاري	۵۰۰۰	۱۲/۵/۱۳۸۱
۲۱۱	نجات	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	محمد جان باوري	۲۰۰۰	۷/۱/۱۳۸۱
۲۱۲	افغانستان جوان	جریده- اوونیزه	دري، انگلیسي	محمد جواد	۲۰۰۰	۱۹/۴/۱۳۸۲
۲۱۳	خط سوم	مجله- میاشتنی	دري	محمد جواد خاوري	۵۰۰۰	۲۸/۹/۱۳۸۱
۲۱۴	نوی ژوندون	مجله- میاشتنی	پښتو، دري	محمد حامد صبوري	۱۰۰۰	۲۲/۸/۱۳۸۵
۲۱۵	وفا	مجله- میاشتنی	دري	محمد حسن جعفري	۱۰۰۰	۱۳/۹/۱۳۸۲
۲۱۶	هار	مجله- میاشتنی	پښتو	محمد حسن حقیار	۱۰۰۰	۴/۱۱/۱۳۸۴
۲۱۷	افغان وطن	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري	محمد حسن فېروز خېل	۵۰۰۰	۶/۷/۱۳۸۳
۲۱۸	افغان ملي جریده	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري، انگلیسي	محمد حسن ولسمل	۱۵۰۰	۱۳/۱۲/۱۳۸۱

۲۱۹	رہیات	جریدہ- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	محمد حسین ایشاري	۱۰۰۰	۲۸/۱۰/۱۳۸۲
۲۲۰	کابل اشتہارات	جریدہ- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	محمد حسین ایوبی	۵۰۰	۲۲/۸/۱۳۸۲
۲۲۱	پیام استقلال	جریدہ- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	محمد داود	۲۰۰۰	۱۳/۲/۱۳۸۲
۲۲۲	بسوی مکتب	جریدہ- اوونیزه	دري، پښتو	محمد داود	۱۰۰۰	۱۱/۲/۱۳۸۲
۲۲۳	کیمیاجر	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	محمد داود سرورزاده	۵۰۰۰	۱۷/۷/۱۳۸۲
۲۲۴	ارمغان ملي	جریدہ- اوونیزه	دري، پښتو	محمد داود سیاوش	۱۰۰۰	۱۱/۳/۱۳۸۴
۲۲۵	موج نو	جریدہ- میاشتنی	دري، پښتو	محمد داود قیومی	۱۰۰۰	۱۸/۴/۱۳۸۳
۲۲۶	طلوع افغانستان	جریدہ- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	محمد داود سیاوش	۵۰۰۰	۳/۱۲/۱۳۸۱
۲۲۷	عصر جمهوریت	جریدہ- اوونیزه	دري	محمد ذکي	۲۰۰۰	۲۳/۲/۱۳۸۳
۲۲۸	رفاه	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	محمد رحیم شنیواری	۲۰۰۰	۲۷/۷/۱۳۸۲
۲۲۹	آئینه زنده گي	جریدہ- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	محمد رضا شرق	۲۰۰۰	۱۲/۴/۱۳۸۳
۲۳۰	ققنوس	ورځپاڼه- ورځنی	دري، پښتو	محمد زید محسنی	۲۰۰۰	۱۰/۴/۱۳۸۲
۲۳۱	افتاب خراسان	جریدہ- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	محمد سالم وحدت	۱۰۰۰	۱۰/۸/۱۳۸۲
۲۳۲	حکمت	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	محمد سرور جوادی	۱۰۰۰	۹/۱۰/۱۳۸۲

۲۳۳	بدرگه	اوونیزه	پښتو، دري	محمد سليم هيله من	۱۰۰۰	۲/۴/۱۳۸۶
۲۳۴	فردای افغانستان	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	محمد شاه صفي	۱۰۰۰	۱۹/۹/۱۳۸۱
۲۳۵	جامعه	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	محمد شريف حبيبي	۴۰۰۰	۱۸/۱۲/۱۳۸۳
۲۳۶	اخبار بازار	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	محمد شعیف	۲۰۰۰	۹/۸/۱۳۸۴
۲۳۷	کاروان افغان	ورځپاڼه- ورځنۍ	پښتو، دري، انگلیسي	محمد صادق وردگ	۱۰۰۰	۱۳/۳/۱۳۸۶
۲۳۸	مهر میهن	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	محمد صبور فرملي	۲۰۰۰	۲/۴/۱۳۸۶
۲۳۹	بیان	مجله- میاشتنی	پښتو، دري، انگلیسي	محمد صدیق پتمن	۵۰۰۰	۲/۲/۱۳۸۲
۲۴۰	سیرت	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	محمد ضمیر	۱۰۰۰	۹/۴/۱۳۸۱
۲۴۱	ثبات	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	محمد طارق غوریاني	۳۰۰۰	۱۳/۱/۱۳۸۲
۲۴۲	ارزوی مردم	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	محمد طاووس عرب	۲۰۰۰	۱۰/۸/۱۳۸۳
۲۴۳	اینده سازان	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	محمد ظاهر احمدي	۲۰۰۰	۱۳/۱۱/۱۳۸۴
۲۴۴	کاریابي	مجله- نیم میاشتنی	دري، پښتو، روسي، انگلیسي	محمد عارف جاوید	۱۰۰۰	۲۸/۳/۱۳۸۴
۲۴۵	درملنه	مجله- درې میاشتنی	پښتو	محمد عارف جاوید	۱۰۰۰	۲۸/۴/۱۳۸۴
۲۴۶	هادي	مجله- میاشتنی	دري، عربي	محمد عارف محقق کوشا	۱۰۰۰	۲۲/۷/۱۳۸۱

۲۴۷	نونهالان	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	محمد عثمان	۱۰۰۰	۱۲/۴/۱۳۸۱
۲۴۸	هنرمند	مجله- میاشتنی	دري، انگلیسي	محمد علي	۱۰۰۰	۱۲/۵/۱۳۸۴
۲۴۹	اغاز	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	محمد علي اديب	۲۰۰۰	۱۵/۱/۱۳۸۴
۲۵۰	عیاران	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	محمد عمر عیار	۱۰۰۰	۲۸/۴/۱۳۸۵
۲۵۱	ندای ورزش	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	محمد عیسی سهیل	۱۰۰۰	۳۱/۲/۱۳۸۲
۲۵۲	کابل	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	محمد فهمیم دشتي	۱۰۰۰	۲۸/۱/۱۳۸۱
۲۵۳	افغانستان نوین	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	محمد قاسم	۱۰۰۰	۲۴/۱۰/۱۳۸۱
۲۵۴	غبار	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	محمد قسیم اخگر	۱۰۰۰	۱۲/۷/۱۳۸۵
۲۵۵	اندیشه معاصر	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	محمد کاظم	۲۰۰۰	۴/۴/۱۳۸۴
۲۵۶	شهر وند	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	محمد کاظم حیدري	۱۰۰۰	۲۰/۷/۱۳۸۲
۲۵۷	د روغتیا ډیوه	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري	محمد کبیر عبداللہ	۱۰۰۰	۱۲/۷/۱۳۸۵
۲۵۸	مدینه	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	محمد مایل یوسفی	۱۰۰۰	۲۳/۹/۱۳۸۶
۲۵۹	فکر	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، عربي، انگلیسي	محمد مختار مفلح	۱۰۰۰	۲۳/۱/۱۳۸۲
۲۶۰	وحدت	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	محمد موسی اکرمي	۵۰۰۰	۲۵/۲/۱۳۸۴

۲۶۱	نواى بازرگان	جريدة- اوونيزه	دري، پښتو	محمد ميرويس	۱۰۰۰	۱۳/۸/۱۳۸۱
۲۶۲	لاجورد	جريدة- اوونيزه	دري، پښتو	محمد ناظم يمگى	۲۰۰۰	۱۹/۱۱/۱۳۸۲
۲۶۳	مساوات مترقي	جريدة- مياشتنى	پښتو، دري	محمد ولي اريا	۳۰۰۰	۲۴/۱۰/۱۳۸۲
۲۶۴	اوا	جريدة- اوونيزه	دري، پښتو	محمد ولي کبيري	۱۰۰۰	۱۱/۴/۱۳۸۲
۲۶۵	اواى طبيعت	جريدة- اوونيزه	دري، پښتو، انگليسي	محمد يار خراساني	۱۵۰۰	۲۸/۱۲/۱۳۸۱
۲۶۶	فلاح ملي	جريدة- اوونيزه	دري، پښتو، انگليسي	محمد ياسين	۵۰۰۰	۱۲/۵/۱۳۸۴
۲۶۷	صبح کابل	ورځپاڼه- ورځنۍ	دري، پښتو، انگليسي	محمد يونس اختر	۱۰۰۰	۱۹/۲/۱۳۸۳
۲۶۸	دموکراسي	مجله- مياشتنى	دري	مدني انکشاف بنسټ	۳۰۰۰	۱۲/۱/۱۳۸۲
۲۶۹	مريم	مجله- درې مياشتنۍ	دري، پښتو، انگليسي	مريم مليح	۱۰۰۰	۲۵/۲/۱۳۸۴
۲۷۰	فقه القرآن	مجله- درې مياشتنۍ	دري، پښتو	مزمّل	۵۰۰	۲/۹/۱۳۸۲
۲۷۱	جستجوۍ صلح	جريدة- اوونيزه		مصطفى نېکزی	۲۰۰۰	۱۰/۱۰/۱۳۸۲
۲۷۲	اباسين	جريدة- اوونيزه	دري، پښتو	معراج زماني	۱۵۰۰	۱۷/۹/۱۳۸۲
۲۷۳	رسانه باينري	جريدة- مياشتنى	دري، پښتو، فرانسوي	مفاخر روزنيز مرکز	۱۰۰۰	۲/۴/۱۳۸۳
۲۷۴	پرنیان	جريدة- درې مياشتنۍ	دري، انگليسي	منيژه هوتک باختري	۱۰۰۰	۲۱/۱۱/۱۳۸۲

۲۷۵	اطلاعات اقتصادي توسعه و نوسازي	مجله- مياشتنی	دري، پښتو	منځني ختيځ تجارتي شرکت	۱۰۰۰	۲/۱۰/۱۳۸۲
۲۷۲	فرا سوه	جريده- اوونيزه	دري، پښتو، انگليسي	مونسه شېرزادحسن	۵۰۰	۲۳/۱۰/۱۳۸۲
۲۷۷	اسايش	جريده- مياشتنی	دري، پښتو، انگليسي	مياگل وثيق	۱۰۰۰	۱۳/۲/۱۳۸۲
۲۷۸	تربيون ملي	جريده- اوونيزه	پښتو، دري	ميرامين الدين	۱۰۰۰	۱۵/۴/۱۳۸۱
۲۷۹	ارمان ملي	ورځپاڼه- ورځنی	دري، پښتو	ميرحيدر مطهر	۲۰۰۰	۱۸/۹/۱۳۸۲
۲۸۰	زن افغان و تجارت	مجله- مياشتنی	دري، پښتو، انگليسي	مينه شېرزوی	۲۰۰۰	۲۴/۲/۱۳۸۳
۲۸۱	روشندلان	مجله- درې مياشتنی	دري، پښتو	نايينايانو ټولنه	۵۰۰	۲۲/۷/۱۳۸۱
۲۸۲	اينده افغان	جريده- اوونيزه	دري، پښتو، انگليسي	نثار احمد	۵۰۰۰	۱۸/۸/۱۳۸۱
۲۸۳	خدمت- چوپړ	مجله- مياشتنی	دري، پښتو	نجم الرحمن	۱۰۰۰	۳۱/۳/۱۳۸۴
۲۸۴	ساينس و زنده گي	مجله- مياشتنی	دري، پښتو	نجيب الله	۱۰۰۰	۲/۲/۱۳۸۶
۲۸۵	اطلاعات پويا	جريده- اوونيزه	دري، پښتو	نجيب الله ارين	۱۰۰۰	۲/۳/۱۳۸۳
۲۸۶	جال	مجله- مياشتنی	دري، پښتو، انگليسي	نجيب الله راعي	۳۰۰۰	۲/۴/۱۳۸۳
۲۸۷	ندا	مجله- مياشتنی	پښتو، دري	ندا ټيلي کمونیکشن	۱۰۰۰	۱۸/۸/۱۳۸۲
۲۸۸	مستقبل	مجله- مياشتنی	دري، پښتو، انگليسي	نصير احمد نویدی	۲۰۰۰	۱۰/۱/۱۳۸۱

۲۸۹	ابلاغ	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	نقیب الله حمید	۱۰۰۰	۲/۹/۱۳۸۴
۲۹۰	بازتاب نور	جریده- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	نور تعلیمی مرکز	۱۰۰۰	۱۷/۴/۱۳۸۳
۲۹۱	راه افغان	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	نورالحق علمي	۳۰۰۰	۲/۵/۱۳۸۳
۲۹۲	نور انصاف	مجله- میاشتنی	دري، پښتو انگلیسي	نورزمان انصاف	۵۰۰	۵/۱۲/۱۳۸۱
۲۹۳	حریت	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	نیازالله حقجو	۵۰۰۰	۴/۳/۱۳۸۴
۲۹۴	بیلگی	جریده- اوونیزه	ازبکی	هارون	۵۰۰۰	۳/۱۱/۱۳۸۴
۲۹۵	اشتي وطن	جریده- مهالنی	دري، پښتو	هېواد ملي گوند	۱۰۰۰	۱۹/۴/۱۳۸۶
۲۹۶	راه سبز	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	وحیدالله	۱۵۰۰	۱۲/۴/۱۳۸۳
۲۹۷	فانوس	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	وحیدالله	۵۰۰	۲۵/۸/۱۳۸۴
۲۹۸	پگاه	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	وحیدالله بکتاش	۱۰۰۰	۲۳/۳/۱۳۸۳
۲۹۹	ژغورنه	جریده- اوونیزه	پښتو، دري، انگلیسي	وحیدالله زاهد	۱۰۰۰	۱۲/۸/۱۳۸۲
۳۰۰	خوشال	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، انگلیسي	وحیدالله غازي خېل	۱۰۰۰	۲۴/۳/۱۳۸۳
۳۰۱	روزنه امید	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	وسیمه هاشمي	۵۰۰	۲۸/۴/۱۳۸۵
۳۰۲	افغان غږ	جریده- اوونیزه	پښتو، دري	ولید اکبر	۲۰۰۰	۲۴/۷/۱۳۸۱

۳۰۳	محيط زیست	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	ټولنیزو خدمتونو ټولنه	۵۰۰	۲۲/۴/۱۳۸۲
۳۰۴	صحت افغان	مجله-دوه میاشتنۍ	دري، پښتو	ډاکتر عزیزالله امیر	۱۰۰۰	۳/۱۲/۱۳۸۵
۳۰۵	کابورا	جریده-نیم میاشتنۍ	دري، پښتو	ډاکتر کنیشکا	۱۰۰۰	۲۳/۹/۱۳۸۳
۳۰۶	ایثار	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، ازبکي، عربي، انگلیسي	ډاکتر محمد خالد	۱۰۰۰	۱۹/۲/۱۳۸۳
۳۰۷	همبستگی غږ	جریده-نیم میاشتنۍ	پښتو، دري	ډاکتر مسعود متین	۶۰۰۰	۳۰/۳/۱۳۸۳
۳۰۸	اموزگار	جریده-اوونیزه	دري، پښتو	ښوونکو سرتاسري شورا	۱۰۰۰	۱۱/۴/۱۳۸۲
۳۰۹	واقعیت	مجله- میاشتنۍ	دري، پښتو	ښځو او ماشومانو څېړنیز بنسټ	۱۰۰۰	۱۲/۳/۱۳۸۳
۳۱۰	دنیای زن	جریده-نیم میاشتنۍ	دري، پښتو	گلالی جیب	۱۰۰۰	۱۷/۷/۱۳۸۵

پر پورتنیو یادو شویو چاپي رسنیو سربېره اټکل دی، چې نورې خپلواکې رسنۍ هم وي، خو د اطلاعاتو او کلتور وزارت لا تراوسه په منظم ډول لست کړې نه وي. دا رسنۍ چې پورته یې یادونه وشوه، ټولې اوس فعالې نه دي، ځینې ترڅو گڼو فعالیت وروسته بېرته پر تپه ودرېدلي دي. د ځینو یوازې جواز ترلاسه شوی، خو پر فعالیت یې لاس نه دی پورې کړی، خو یو زیات شمېر رسنۍ داسې دي، چې همدا اوس فعالې دي. اکثره رسنۍ چې جواز اخلي، نو د خپل گنشمېریو احتمالي رقم لیکي، حتمي نه ده د چاپ پر وخت همغه څه تعقیب کړي، چې هلته یې لیکلي دي. د ژبو په برخه کې هم همدا خبره ده. څوک چې جواز اخلي هلته د خپلې رسنۍ ژبه یا ژبې لیکي، خو په عملي کار کې حتمي نه ده، چې دوی د ژبو بېلانس هم په پام کې ونیسي، خو اصولاً دوی کولای شي پر همغو ژبو خپرونې وکړي، د گنشمېر او ژبني څومره والي د کچې ټاکل د دوی په خپل لاس کې دي.

ب- په ولايتونو کې خپلواکې يا نادولتي چاپي رسنۍ:

گڼه	نوم	د امتياز خاوند	ډول او مهال	ولايت	ژبې	ثبت نېټه	گڼشمېر
۱	سعادت	عبدالحکيم	مجله-مياشتنۍ	بادغيس	پښتو، دري	۲۵/۸/۱۳۸۵	۵۰
۲	حمایت	صابره	مجله-مياشتنۍ	باميان	دري، انگليسي	۲۲/۵/۱۳۸۱	۲۰۰
۳	باميان	نعمت الله صادقي	مجله-مياشتنۍ	باميان	دري، انگليسي	۱۱/۴/۱۳۸۴	۲۰۰
۴	پيک خورشيد	محمد نور	مجله-مياشتنۍ	بدخشان	دري، پښتو، انگليسي	۲/۹/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۵	شاهين	احمد ولي وديد	مجله-مياشتنۍ	بدخشان	دري	۲/۲/۱۳۸۲	۵۰۰
۶	صدای بدخشان	صبغت الله	جريده-اوونيزه	بدخشان	دري	۲۷/۱/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۷	سيمای شهروند	نجيب الله دهزاد	جريده-مياشتنۍ	بدخشان	دري، پښتو، ازبکي	۱۹/۲/۱۳۸۳	۱۵۰۰
۸	ابتهاج	خالد مصطفوي	جريده-اوونيزه	بدخشان	محلي ژبې	۲/۱۱/۱۳۸۲	۲۰۰
۹	ائينه پامير	خوانانو فرهنگي ټولنه	جريده-مياشتنۍ	بدخشان	دري، پښتو، ازبکي	۲/۲/۱۳۸۷	۱۰۰۰
۱۰	مهر	محفوظ سعیدی	مجله-مياشتنۍ	بغلان	دري، پښتو، انگليسي	۱۷/۸/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۱	پسرلی	ذبيح الله احساس	مجله-مياشتنۍ	بغلان	پښتو	۲/۳/۱۳۸۵	۱۰۰۰

۱۲	زمان	جيحون جاري	مجله-مياشتنی	بغلان	پښتو، دري	۲۷/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۳	جوان	عبدالحميد حميدي	جريده-مياشتنی	بغلان	دري، پښتو، ازبکي، هزاره گي	۲۷/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۴	طلایه	شير اقا شايان	جريده-نيم مياشتنی	بغلان	دري، پښتو	۱۱/۹/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۱۵	کاروان بيان	بسم الله شريفي	جريده-مياشتنی	بغلان	دري، پښتو	۱۱/۱۰/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۶	فاش	احمد جاويد پايا	جريده-مياشتنی	بغلان	دري، پښتو	۲۹/۱۱/۱۳۸۴	۲۰۰۰
۱۷	همپشه	نصير احمد	جريده-مياشتنی	بغلان	دري، انگليسي	۱/۴/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۱۸	ندا بغلان	احمد ظهيرالدين	جريده-مياشتنی	بغلان	دري، پښتو	۳/۷/۱۳۸۵	۲۵۰۰
۱۹	فاش	احمد جاويد پايا	جريده-مياشتنی	بغلان	دري، پښتو	۲۹/۱۱/۱۳۸۴	۲۰۰۰
۲۰	همپشه	نصير احمد	جريده-مياشتنی	بغلان	دري، پښتو، انگليسي	۱/۴/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۲۱	ندای بغلان	احمد ظهيرالدين	جريده-اونيزه	بغلان	دري، پښتو	۳/۷/۱۳۸۵	۲۵۰۰
۲۲	نوشاد	درمحمد اريايي نژاد	جريده-مياشتنی	بغلان	دري، پښتو	۲۷/۳/۱۳۸۷	۵۰۰
۲۳	مهتاب خاوران	سيد حسن	مجله-مياشتنی	بلخ	دري، پښتو	۱۹/۴/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۲۴	اهنگ	محمد علي ستیغ	مجله-مياشتنی	بلخ	دري، پښتو	۸/۸/۱۳۸۲	۱۰۰۰

۲۵	کلک راستگو	محمد شفیق پیام	مجله-میا شتنی	بلخ	دري، پښتو، انگلیسي	۱/۴/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۲۶	فصلنامه بلخاب	محمد حیدر حاجي زاده	مجله-درې میا شتنی	بلخ	دري	۲۲/۶/۱۳۸۲	۲۰۰
۲۷	قلب اسيا	يعقوب علي نجیبي	مجله-میا شتنی	بلخ	دري، انگلیسي، پښتو، ترکي، ازبکي	۱۰/۲/۱۳۸۲	۵۰۰
۲۸	شهر خورشید	ماریا رهین	مجله-میا شتنی	بلخ	دري، پښتو	۱۳/۵/۱۳۸۲	۳۰۰۰
۲۹	نما	نجیب الله پیکان	مجله-میا شتنی	بلخ	دري	۱۲/۱۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۳۰	روشنایی	د سترگو ډاکترانو ټولنه	مجله-درې میا شتنی	بلخ	دري، پښتو، انگلیسي	۲۱/۲/۱۳۸۴	۵۰۰
۳۱	ارزش	علي ذکي	رساله-درې میا شتنی	بلخ	دري	۱۵/۱/۱۳۸۶	۱۰۰۰
۳۲	سپرغی	رحمت الله	جریده-درې میا شتنی	بلخ	پښتو، دري	۳/۲/۱۳۸۴	۲۰۰
۳۳	کوزگو	محمد هارون نوراني	جریده-نیم میا شتنی	بلخ	دري، پښتو	۱۲/۴/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۳۴	پدیدار	محمد سهراب سامانیان	جریده-میا شتنی	بلخ	دري	۱۳/۳/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۳۵	گزار	ذبیح الله فطرت	جریده-نیم میا شتنی	بلخ	دري	۵/۷/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۳۶	ارمغان جوانان	احمد رامین	جریده-میا شتنی	بلخ	دري، پښتو	۷/۶/۱۳۸۶	۱۰۰۰
۳۷	جوان افغان	محمد شریف	جریده-اوونیزه	بلخ	دري	۱۰/۸/۱۳۸۶	۸۰۰۰
۳۸	امید همزیستی	سید محمد یزدان پرست	جریده-میا شتنی	بلخ	دري، پښتو	۱۵/۱۰/۱۳۸۶	۵۰۰

۳۹	نوای جوان	سید مرتضی هاشمی	جریده-میاشتنی	بلخ	دري، انگلیسي	۲۰/۱۱/۱۳۸۶	۲۵۰
۴۰	سیمای چمتال	محمد حسن	جریده-میاشتنی	بلخ	دري، انگلیسي	۱۹/۱۲/۱۳۸۶	۵۰۰
۴۱	پدیده	پدیده فرهنگی تولنه	جریده-اوونیزه	بلخ	دري، پښتو	۲۲/۲/۱۳۸۷	۱۰۰۰
۴۲	یادگار	عبدالقادر مصباح	جریده-اوونیزه	بلخ	دري، پښتو	۱۳/۳/۱۳۸۷	۱۰۰۰
۴۳	دهکده	سید مجتبی	جریده-میاشتنی	بلخ	دري، پښتو، انگلیسي	۱۴/۳/۱۳۸۷	۵۰۰
۴۴	فجر	عبدالروف توانا	جریده-نیم میاشتنی	بلخ	دري، پښتو	۱۸/۳/۱۳۸۷	۱۰۰۰
۴۵	پیوند افغان	بریالی رحیمی	جریده-اوونیزه	بلخ	دري، پښتو، انگلیسي	۹/۵/۱۳۸۷	۱۰۰۰
۴۶	یادگار «مثنی»	عبدالقادر	جریده-اوونیزه	بلخ	دري، پښتو	۹/۵/۱۳۸۷	۱۰۰۰
۴۷	پرتو	فرخنده ارزو ابي	جریده-میاشتنی	بلخ	دري، پښتو، انگلیسي	۱۲/۵/۱۳۸۷	۱۰۰۰
۴۸	جهان نو	عبدالقیوم بابک	جریده-اوونیزه	بلخ	دري، پښتو، ازبکي	۱۰/۲/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۴۹	اثینه زمان	عبدالحی رضا	جریده-اوونیزه	بلخ	دري، پښتو		۲۰۰
۵۰	رشاد	سید غفار	جریده-اوونیزه	بلخ	دري، پښتو، ازبکي	۱/۵/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۵۱	برادري	غلام علي	جریده-اوونیزه	بلخ	دري	۸/۵/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۵۲	عصر نو	سید حسین صفایی	جریده-اوونیزه	بلخ	دري، پښتو	۲۸/۲/۱۳۸۱	۱۰۰۰

۵۳	پرچم ازادي	حوزه انتشارات شمال	جريدة-مياشتنى	بلخ	دري	۴/۹/۱۳۸۱	۲۰۰۰
۵۴	بامداد	احمد شاه اثر	جريدة-نيم مياشتنى	بلخ	دري، پښتو، ازبكي	۲۸/۲/۱۳۸۱	۵۰۰
۵۵	صبح بلخ	محمد فهميم	جريدة-اوونيزه	بلخ	دري	۱۳/۱۲/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۵۶	ملي ولس	احمد	جريدة-اوونيزه	بلخ	ازبكي، تركمني، دري، پښتو	۱۴/۱۲/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۵۷	ايل سيسي	عمر قل الله ياري	جريدة-نيم مياشتنى	بلخ	ازبكي، تركمني، دري، پښتو	۱۳/۱/۱۳۸۲	۲۰۰۰
۵۸	قلب اسيا	محمد يعقوب علي نجيبی	جريدة-مياشتنى	بلخ	دري، پښتو		۱۰۰۰
۵۹	كلک راستگوى	محمد شفيق پيام	جريدة-مياشتنى	بلخ	دري، پښتو		۱۰۰۰
۶۰	شهر خورشيد	ماريا رهين	مجله-مياشتنى	بلخ	دري، پښتو		۱۰۰۰
۶۱	بسوى اينده	محمد همايون خبرى	جريدة-نيم مياشتنى	بلخ	دري، پښتو، ازبكي	۱۵/۵/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۶۲	راه	صالح محمد خلیق	جريدة-اوونيزه	بلخ	دري، پښتو، انگلیسي	۱۰/۱۰/۱۳۸۲	۲۰۰۰
۶۳	تدبير	حسين علي خليلي	جريدة-اوونيزه	بلخ	دري، پښتو	۲۵/۵/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۶۴	بلخاب	محمد حيدر حاجي زاده	مجله- درې مياشتنى	بلخ	دري		
۶۵	پيام صلح	سيد علي رهرو	جريدة-مياشتنى	بلخ	دري، پښتو، ازبكي، انگلیسي	۴/۸/۱۳۸۲	۵۰۰

۲۶	انجو	سید محمد امین	جریده- نیم میاشتنی	بلخ	دري، پښتو، ازبکي	۴/۸/۱۳۸۲	۵۰۰
۲۷	پیام خبرگان	محمد طاهر شعیب	مجله- مهالنی	بلخ	دري، پښتو، ازبکي، ترکمني	۷/۱۰/۱۳۸۲	۵۰۰
۲۸	اهنگ	محمد علی ستیغ	مجله- میاشتنی	بلخ	دري، پښتو، ازبکي		۵۰۰
۲۹	اندیشه نوین	قاسم انوري	جریده- میاشتنی	بلخ	دري، پښتو	۱۰/۱۰/۱۳۸۲	۲۰۰۰
۷۰	دوستي	سید امان الله	جریده- اوونیزه	بلخ	دري، پښتو، ازبکي	۱۸/۱۰/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۷۱	پیام همبستگی	محمد عمر	جریده- میاشتنی	بلخ	دري، پښتو، انگلیسي	۹/۱۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۷۲	بازار هفته	محمد حسن	جریده- اوونیزه	بلخ	دري، پښتو، ازبکي، انگلیسي	۲۸/۲/۱۳۸۱	۵۰۰۰
۷۳	جرقه	عزیز الله	جریده- میاشتنی	بلخ	دري، پښتو، ازبکي	۲/۵/۱۳۸۳	۱۰۰۰
۷۴	سجر	محمد نعیم قادر طاهري	جریده- اوونیزه	بلخ	دري، پښتو		۱۰۰۰
۷۵	نجات وطن	عبد الحامد طغیان	جریده- اوونیزه	بلخ	دري، پښتو		۱۰۰۰
۷۶	اتش	سید احمد میثم	جریده- میاشتنی	بلخ	دري، پښتو	۲۰/۳/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۷۷	پدیدار	محمد سهراب سامانیان	جریده- میاشتنی	بلخ	دري	۱۳/۳/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۷۸	تراوش	غلام قادر	جریده- میاشتنی	بلخ	دري	۱۲/۲/۱۳۸۵	۱۰۰۰

۷۹	عصر ما	پرویز پیمان	جریده- میاشتنی	بلخ	دري	۱۴/۲/۱۳۸۵	۵۰۰
۸۰	گزار	ذبیح الله فطرت	جریده- نیم میاشتنی	بلخ	دري	۵/۷/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۸۱	چندک	ذبیح الله فطرت	جریده- نیم میاشتنی	بلخ	دري، پښتو، انگلیسي	۵/۷/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۸۲	بیان نو	سید اعظم شاداب	جریده- نیم میاشتنی	بلخ	دري، ازبکي	۳/۱۱/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۸۳	ارتقا نوین	عبدالکریم بلخي	مجله- میاشتنی	بلخ	دري، پښتو	۱۰/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۸۴	سلام	سید اسمعیل هاشمي نژاد	جریده- اوونیزه	بلخ	دري	۱۹/۳/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۸۵	صدای مردم بگرام	عبدالمالک	مجله- میاشتنی	پروان	دري، پښتو	۱۷/۴/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۸۶	غوربند	عبدالرحمن	جریده- اوونیزه	پروان	دري، پښتو	۲۲/۴/۱۳۸۵	۵۰۰
۸۷	سلیمان غر	عبدالله گل اخلاصیار	مجله- میاشتنی	پکتیا	پښتو	۱۲/۱/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۸۸	اریوب	دنیا گل شفیقي	مجله- فصلنامه	پکتیا	پښتو	۱۳/۱/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۸۹	پکتیا غر	محمدضیا ارمان	جریده- اوونیزه	پکتیا	پښتو، دري	۲۹/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۹۰	افغان وطن	محمدحسن فیروزخلیل	جریده- نیم میاشتنی	پکتیا	پښتو، دري	۹/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۹۱	روښان	جمیل احمد بارک	جریده- نیم میاشتنی	پکتیا	پښتو، دري	۲۲/۴/۱۳۸۱	۲۰۰۰
۹۲	شرشره	پنجشېر ټولنیز بنسټ	جریده- میاشتنی	پنجشېر	دري	۲۸/۳/۱۳۸۷	۱۰۰۰

۹۳	افغانستان نوین	عبدالرحیم شوکت	جریده-نیم میاشتنی	تخار	دري، پښتو، ازبکي، انگلیسي	۹/۱/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۹۴	الکر	محمد حسن	جریده-اوونیزه	تخار	دري، پښتو، ازبکي	۵/۳/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۹۵	شهاب	محمد ملا	جریده-نیم میاشتنی	تخار	دري، پښتو، انگلیسي	۱۲/۸/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۹۶	اگاهي	عبدالسمیع شریفی	جریده-نیم میاشتنی	تخار	دري، پښتو، ازبکي	۹/۳/۱۳۸۳	۵۰۰
۹۷	خراسان نوین	عصمت الله قرباني	جریده-میاشتنی	تخار	دري، پښتو، ازبکي	۲۷/۱۰/۱۳۸۳	۲۰۰۰
۹۸	تصویر	عبدالعزیز عزیز	جریده-میاشتنی	تخار	دري، پښتو، ازبکي	۱۱/۹/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۹۹	سرو	عبدالمتین	جریده-میاشتنی	تخار	دري، پښتو، ازبکي	۲۱/۱۰/۱۳۸۵	۲۰۰۰
۱۰۰	چلو صاف	محمد شفیع	جریده-میاشتنی	جوزجان	دري، پښتو، ازبکي، انگلیسي	۱۹/۱۱/۱۳۸۲	۴۰۰
۱۰۱	ترکستان	علي شهر انتظار جوزجاني	جریده-میاشتنی	جوزجان	دري، پښتو، ازبکي، انگلیسي	۲۵/۴/۱۳۸۵	۵۰۰
۱۰۲	روزگو	محمد هارون نورانی	جریده-نیم میاشتنی	جوزجان	دري، پښتو، ازبکي، انگلیسي	۱۲/۳/۱۳۸۴	۳۰۰۰
۱۰۳	الایمان	مولوي عبدالحی حیات	جریده-اوونیزه	جوزجان	دري، پښتو، ازبکي	۲۲/۲/۱۳۸۵	۱۵۰۰
۱۰۴	نواي کوهسار	سید اسمعیل	جریده-میاشتنی	جوزجان	دري، پښتو	۱۳/۸/۱۳۸۶	۱۰۰۰
۱۰۵	پیام الفت	میرحسین ضیایی	جریده-میاشتنی	جوزجان	دري	۸/۱/۱۳۸۷	۱۰۰۰
۱۰۶	سمون	برهان الله فضلي	مجله-دوه میاشتنی	خوست	پښتو، انگلیسي	۱۲/۱۲/۱۳۸۱	۵۰۰

۱۰۷	زانگو	مجاهد خلیل	جریده-دوه میاشتنی	خوست	پښتو، دري	۱۷/۲/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۰۸	مزل	زاهد شاه انگار	جریده-اوونیزه	خوست	پښتو	۲۸/۹/۱۳۸۱	۵۰۰
۱۰۹	غومبسه	امت خان	جریده-اوونیزه	خوست	پښتو، دري، انگلیسي	۱۲/۵/۱۳۸۴	۲۰۰
۱۱۰	بېړۍ	نصیر احمد روښان	جریده-اوونیزه	خوست	پښتو	۴/۱۲/۱۳۸۴	۱۰۰
۱۱۱	تکل	امرالله هلال	جریده-اوونیزه	خوست	پښتو	۷/۱/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۱۲	څاروان	محمد اسلم	جریده-اوونیزه	خوست	پښتو	۳۰/۳/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۱۳	اسلام غږ	سید الله سعید	جریده-اوونیزه	خوست	پښتو، دري	۲۳/۲/۱۳۸۷	۱۰۰۰
۱۱۴	صبح دایکندي	محمد حسيني	جریده-اوونیزه	دایکندي	دري، پښتو	۲۸/۱۰/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۱۵	نمای دایکندي	دایکندي ځوانانو فرهنگي ټولنه	جریده-اوونیزه	دایکندي	دري، پښتو	۱۸/۵/۱۳۸۲	۲۰۰
۱۱۶	ندای استقلال	استقلال فرهنگي ټولنه	جریده-میاشتنی	دایکندي	دري، پښتو	۲/۱۱/۱۳۸۲	۲۰۰
۱۱۷	سیمای بلخاب	میر حسین ضیایی	جریده-میاشتنی	سرپل	دري	۱۳/۹/۱۳۸۲	۵۰۰
۱۱۸	ایبک	محمد هاشم	جریده-اوونیزه	سمنگان	دري، پښتو	۱۲/۱۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۱۹	تابش خورشید	عزیز الرحمن	جریده-اوونیزه	سمنگان	دري، پښتو	۱۲/۱۱/۱۳۸۵	۱۰۰۰

۱۲۰	نیستان	میرویس	مجله-میاشتنی	غزني	دري، پښتو	۲۰/۲/۱۳۸۲	۵۰۰
۱۲۱	ندا غزنه	ممتاز حیدري فروغ	جریده-نیم میاشتنی	غزني	دري، پښتو	۱/۷/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۲۲	زمزمه	محمد عارف روان	جریده-نیم میاشتنی	غزني	دري، پښتو	۱۸/۹/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۲۳	جوانان امروز	علي رحيمي	جریده-میاشتنی	غزني	دري، پښتو، انگلیسي	۱۲/۵/۱۳۸۳	۱۰۰۰
۱۲۴	حیات نوین	محمد اصف امینی	جریده-میاشتنی	غزني	دري، پښتو، انگلیسي	۲/۷/۱۳۸۳	۲۰۰۰
۱۲۵	البیروني	بسم الله صاعد	جریده-اوونیزه	غزني	دري، پښتو، انگلیسي	۱۱/۲/۱۳۸۵	۳۰۰۰
۱۲۶	غزني	محمد ضیا حسینی	جریده-اوونیزه	غزني	دري، پښتو، انگلیسي	۴/۷/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۱۲۷	غزنوي	حبیب الرحمن	جریده-اوونیزه	غزني	پښتو، دري	۱۴/۸/۱۳۸۵	۳۰۰۰
۱۲۸	مهرتابان	محمد اصف امینی	جریده-نیم میاشتنی	غزني	دري، پښتو	۱۷/۲/۱۳۸۵	۳۰۰۰
۱۲۹	مرحله	محمد اشرف غیرت	جریده-میاشتنی	غزني	دري، پښتو	۲۲/۳/۱۳۸۷	۱۰۰۰
۱۳۰	پیام شهروند	محمد فرید ضیا	جریده-اوونیزه	غور	دري، پښتو	۹/۱۱/۱۳۸۴	۵۰۰
۱۳۱	پیام جهاد	مولوي دين محمد عظيمي	جریده-اوونیزه	غور	دري، پښتو	۲۷/۳/۱۳۸۵	۳۰۰
۱۳۲	افغانستان ازاد	خير محمد پژواک غوري	جریده-اوونیزه	غور	دري، پښتو، انگلیسي	۱۱/۵/۱۳۸۵	۲۰۰۰
۱۳۳	فیروز کوه	خالق داد فیروز کوهي	جریده-نیم میاشتنی	غور	دري، پښتو	۱۵/۷/۱۳۸۵	۱۰۰۰

۱۳۴	صدای قلم	محمد اسلم گذر	جریده-نیم میاشتنی	فاریاب	دري، پښتو، ازبکي	۲۲/۱۱/۱۳۸۳	۱۰۰۰
۱۳۵	حقیقت	عبدالمحمد شایق وصال فاریابی	جریده-میاشتنی	فاریاب	دري، پښتو، ازبکي	۳/۸/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۳۶	افتخار ملي	سید احمد	جریده-اوونیزه	فاریاب	دري، پښتو، ازبکي	۲۵/۱۱/۱۳۸۴	۳۰۰۰
۱۳۷	صدای ملت	قطب الدین	جریده-نیم میاشتنی	فاریاب	دري، پښتو، ازبکي انگلیسي	۱۷/۸/۱۳۸۵	۲۰۰۰
۱۳۸	کورش	محمد رسول	جریده-مهالنی	فاریاب	دري، پښتو، ازبکي	۹/۷/۱۳۸۶	۱۰۰۰
۱۳۹	ایشانچ	فیروز کریمی	جریده-میاشتنی	فاریاب	دري، پښتو، ازبکي	۲/۹/۱۳۸۶	۵۰۰
۱۴۰	میمنه	محمد کاظم امینی	جریده-میاشتنی	فاریاب	دري، پښتو	۲۴/۹/۱۳۸۶	۱۰۰۰
۱۴۱	کل چورتگوی	عبدالحکیم	جریده-مهالنی	فاریاب	دري، ازبکي	۴/۱۲/۱۳۸۶	۱۰۰۰
۱۴۲	رستگاران	شاه رضا منشی زاده	جریده-اوونیزه	فاریاب	دري	۲۲/۱/۱۳۸۷	۵۰۰
۱۴۲	ایدین فاریاب	ایدین فاریاب ساحوی دفتر	جریده-اوونیزه	فاریاب	ازبکي، دري، پښتو، انگلیسي	۱۹/۲/۱۳۸۷	۲۰۰۰
۱۴۳	وحدت اسلام	سید حسن علوی	جریده-اوونیزه	فراه	دري، پښتو، انگلیسي	۳/۹/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۱۴۴	پیوند	عبدالکریم شریفی	جریده-نیم میاشتنی	فراه	دري، پښتو، انگلیسي	۵/۱۲/۱۳۸۲	۲۰۰۰
۱۴۵	همرد	حاجی فرید الله	جریده-مهالنی	کاپیسا	پښتو، دري	۲۹/۱۲/۱۳۸۶	۵۰۰
۱۴۶	نگین	فاطمه محمدی	مجله-میاشتنی	کندهز	دري	۲۰/۱۱/۱۳۸۳	۲۰۰۰

۱۴۷	سنځله	احمد الله	مجله-مياشتنۍ	کندز	پښتو	۱۰/۷/۱۳۸۵	۵۰۰
۱۴۸	صاعقه	مسلمه والوالجي	جريده-نيم مياشتنۍ	کندز	دري، پښتو، ازبکي، انگليسي	۲۵/۲/۱۳۸۳	۳۰۰۰
۱۴۹	صدای وطن غږ	عبدالحميد	جريده-نيم مياشتنۍ	کندز	دري، پښتو، ازبکي	۲۵/۳/۱۳۸۳	۱۵۰۰
۱۵۰	بوستان	عبدالصير	جريده-ورځنۍ	کندز	دري	۲۹/۲/۱۳۸۵	۵۰۰
۱۵۱	نگين	فاطمه محمدي	مجله-مياشتنۍ	کندز	دري	۲۰/۱۱/۱۳۸۳	۲۰۰۰
۱۵۲	بصيرت	پاينده محمد رهياب	مجله-نيم مياشتنۍ	کندز	دري، پښتو	۲۰/۱۲/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۱۵۳	ښکلا	عبدالاحمد محمديار	مجله-دوه مياشتنۍ	کندهار	پښتو	۱۹/۵/۱۳۸۳	۱۵۰۰
۱۵۴	مړوند	بسم الله	مجله-دوه مياشتنۍ	کندهار	پښتو	۲۰/۴/۱۳۸۳	۱۰۰۰
۱۵۵	بيان نور	انجمن دارالقران هدايت	مجله-مياشتنۍ	کندهار	پښتو، دري	۱۳/۴/۱۳۸۲	۲۰۰
۱۵۶	بری	عبدالاحد	جريده-اوونيزه	کندهار	پښتو، دري	۸/۵/۱۳۸۲	۵۰۰
۱۵۷	رښتيا	بسم الله افغانمل	جريده-اوونيزه	کندهار	پښتو، دري	۹/۴/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۵۸	سور غر	محمد نسيم شريفي	جريده-اوونيزه	کندهار	پښتو	۲۳/۲/۱۳۸۷	۷۰۰۰
۱۵۹	فوري خبر	رحمت الله کامران	جريده-اوونيزه	کندهار	پښتو، دري، انگليسي	۲/۵/۱۳۸۷	۱۰۰۰
۱۶۰	څرک	نظام الدين	مجله-درې مياشتنۍ	کونړ	پښتو	۱۱/۳/۱۳۸۲	۵۰۰

۱۶۱	چغان	اجمل محبوبزی	مجله-درې میاشتنۍ	کونړ	پښتو، انگلیسي	۱۹/۴/۱۳۸۱	۳۰۰
۱۶۲	غونچه	محمد نواز حقیقت	مجله-مهالنۍ	کونړ	پښتو، گورباتي	۳۱/۶/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۶۳	رڼا	محمد اغا	مجله-دوه میاشتنۍ	لغمان	پښتو، دري، انگلیسي	۱۶/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۶۴	الینگار	محمد سمیع الکوزی	مجله-درې میاشتنۍ	لغمان	پښتو	۱۵/۲/۱۳۸۳	۱۰۰۰
۱۶۵	ورښت	سناتور تره خېل	مجله-مهالنۍ	لغمان	پښتو، دري	۵/۶/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۶۶	لېسې	اجمل منگل	مجله-درې میاشتنۍ	لغمان	پښتو، دري، انگلیسي	۸/۸/۱۳۸۲	۷۰۰۰
۱۶۷	پښتون	محمد نقیب امیر احمدزی	جریده-اوونیزه	لغمان	پښتو، دري، انگلیسي	۲/۶/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۶۸	مهترلام	ذبیح الله بهار غازي	جریده-اوونیزه	لغمان	پښتو	۱۶/۱۱/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۶۹	نواى عصر	سید مسعود محبوب	جریده-اوونیزه	لوگر	دري، پښتو، انگلیسي	۲۱/۴/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۷۰	سجاوند	برهان الدین بهرام	جریده-میاشتنۍ	لوگر	دري، پښتو	۳/۱۰/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۷۱	صدای جوان	لوگر د ځوانانو ټولنه	جریده-اوونیزه	لوگر	دري، پښتو	۴/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۷۲	پرڅه	شمال د خلکو عنعنوي اصلاحي جرگه	مجله-دوه میاشتنۍ	مزار شریف	پښتو	۲۸/۷/۱۳۸۲	۱۰۰
۱۷۳	سحر	محمد نعیم ظاهر قادري	جریده-ورځنۍ	مزار شریف	دري، انگلیسي	۱۸/۴/۱۳۸۴	۱۰۰۰

۱۷۴	نړۍ	فضل هادي فضليار	مجله-مهالنۍ	ننگرهار	پښتو	۸/۱/۱۳۸۲	۲۰۰۰
۱۷۵	انځور	عبدالرحيم سالارزی	مجله-درې مياشتنۍ	ننگرهار	پښتو	۴/۷/۱۳۸۳	۱۰۰۰
۱۰۰	ملنگ جان	غلام غوث حیدري	مجله-درې مياشتنۍ	ننگرهار	پښتو، دري	۲۷/۴/۱۳۸۳	۲۰۰۰
۱۷۲	خپه	جلال الدين	مجله-دوه مياشتنۍ	ننگرهار	پښتو، انگليسي	۱۷/۲/۱۳۸۳	۱۰۰۰
۱۷۷	ملي نښېگڼه	تنګيالی یوسفزی	مجله-درې مياشتنۍ	ننگرهار	پښتو	۱۰/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۷۸	مينه	عزت الله ځواب	مجله-مياشتنۍ	ننگرهار	پښتو	۲۵/۸/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۷۹	تلوسه	زرخان څارن	مجله-مياشتنۍ	ننگرهار	پښتو	۲/۳/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۱۸۰	قلموال	محمد اسماعيل يون	جريده-مهالنۍ	ننگرهار	پښتو	۸/۹/۱۳۸۵	۵۰۰۰
۱۸۱	خادم	ډاکتر نور شاه	مجله-مياشتنۍ	ننگرهار	پښتو، دري، انگليسي	۱۸/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۸۲	تورغر	تورغر علمي او فرهنگي ټولنه	مجله-مهالنۍ	ننگرهار	پښتو، دري	۲۵/۵/۱۳۸۲	۵۰۰
۱۸۳	افغان يووالی	شهيد عبدالحق ټولنيزو خدمتونو اداره	جريده-اوونيزه	ننگرهار	پښتو، دري، انگليسي	۲/۵/۱۳۸۱	۵۰۰
۱۸۴	شايق	شفیق الله	جريده-درې ورځنۍ	ننگرهار	پښتو، دري، پشه يي، انگليسي	۱۷/۷/۱۳۸۱	۳۰۰
۱۸۵	نن	محمد يعقوب شرافت	جريده-مهالنۍ	ننگرهار	پښتو، دري	۲۸/۱۰/۱۳۸۱	۱۰۰۰

۱۸۶	گندهارا	غلام غوث حیدري	جریده- نیم میاشتنی	ننگرهار	پښتو، دري	۲۸/۱۰/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۸۷	اوبښکه	راحت گل	جریده- نیم میاشتنی	ننگرهار	پښتو، دري	۷/۵/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۸۸	د ښوونکي غږ	د ښوونکو اتحادیه	جریده- نیم میاشتنی	ننگرهار	پښتو، دري	۱۳/۵/۱۳۸۵	۳۰۰۰
۱۸۹	څار	محمد کریم نوښتگر	مجله- اوونیزه	ننگرهار	پښتو، دري	۲۸/۱۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۹۰	ملنگ جان	غلام غوث حیدري	مجله- درې میاشتنی	ننگرهار	پښتو، دري	۲۷/۴/۱۳۸۳	۲۰۰۰
۱۹۱	ځلا	عاشق الله غرزی	مجله- میاشتنی	ننگرهار	پښتو، دري، انګلیسي	۱/۴/۱۳۸۲	۲۰۰۰
۱۹۲	طب	نجیب الله زاخېلوال	مجله- میاشتنی	ننگرهار	پښتو، دري، انګلیسي	۲/۵/۱۳۸۴	۱۵۰۰
۱۹۳	خبر	عبدالحمیم همت	جریده- ورځنۍ	ننگرهار	پښتو، دري	۱۵/۷/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۹۴	صدای نیمروز	ذبیح الله فایق	جریده- میاشتنی	نیمروز	دري، پښتو، بلوخي	۲/۱/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۹۵	ندای جوان	ذبیح الله	جریده- نیم میاشتنی	نیمروز	دري، پښتو، بلوخي	۱۷/۴/۱۳۸۳	۵۰۰
۱۹۶	سازمان مدافع حقوق بلوچ ها	د بلوڅو د حقوقو ملاتړ سازمان	مجله- میاشتنی	نیمروز	دري، پښتو، بلوخي	۲۰/۹/۱۳۸۵	۵۰۰
۱۹۷	صدای لوګر	ذبیح الله فایق	جریده- میاشتنی	نیمروز	دري، پښتو	۲/۱/۱۳۸۲	۱۰۰۰

۱۹۸	رویش	محمد نسیم درویشی	مجله- میاشتنی	هرات	دري، پښتو، انگلیسي	۲۲/۱/۱۳۸۲	۵۰۰
۱۹۹	تخصص	محمد رفیق شهیر	مجله- میاشتنی	هرات	دري، پښتو، انگلیسي	۲۲/۱/۱۳۸۲	۵۰۰
۲۰۰	شگوفه ها	محمود	مجله- میاشتنی	هرات	دري	۲۹/۴/۱۳۸۲	۵۰۰
۲۰۱	راه اورد	نور احمد کریمی	مجله- میاشتنی	هرات	دري، پښتو، انگلیسي	۷/۸/۱۳۸۳	۲۰۰۰
۲۰۲	عصر اندیشه ها	عبدالله حنیف	جریده- نیم میاشتنی	هرات	دري، پښتو	۲۸/۱۰/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۲۰۳	پیام نو	غلام رسول	جریده- میاشتنی	هرات	دري	۱۱/۳/۱۳۸۳	۳۰۰
۲۰۴	هفته نامه هرات	شفیقه حیدری	جریده- اوونیزه	هرات	دري	۱۱/۲/۱۳۸۱	۵۰۰
۲۰۵	ملت	عبدالله کاظمی	جریده- اوونیزه	هرات	دري	۲۲/۵/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۲۰۶	صدای هریوا	محمد موسی	جریده- نیم میاشتنی	هرات	دري، پښتو	۱۹/۱۰/۱۳۸۱	۱۵۰۰
۲۰۷	راه نو	احمد شاه احمد بهزاد	جریده- اوونیزه	هرات	دري	۳۰/۴/۱۳۸۱	۲۰۰۰
۲۰۸	صدای رسالت	رمضان علی	جریده- اوونیزه	هرات	دري، پښتو، انگلیسي	۳۱/۲/۱۳۸۳	۱۰۰۰
۲۰۹	ایثار	سید فرید گیلانی	جریده- نیم میاشتنی	هرات	دري، پښتو	۱/۲/۱۳۸۳	۱۰۰۰
۲۱۰	نگاه	فضل الرحمن فقیری	جریده- درې میاشتنی	هرات	دري	۲۹/۲/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۲۱۱	پگاه هرات	بشیر احمد بهروان	ورځپاڼه- ورځنۍ	هرات	دري، پښتو	۳/۳/۱۳۸۵	۱۵۰۰

۲۱۲	شگوفها	محمود	مجله-مياشتنی	هرات	دري	۲۹/۴/۱۳۸۱	۵۰۰
۲۱۳	سياست	فاطمه پويا	جريده-ورځنی	هرات	دري	۴/۱۰/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۲۱۴	تهمينه	وحیده صمدي	جريده-اوونيزه	هرات	دري، پښتو، انگليسي	۲۵/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۲۱۵	ارج	نذیر احمد رها	جريده-دوه ورځنی	هرات	دري، پښتو، انگليسي	۱۲/۸/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۲۱۶	چهار سوق	محمد عزیز قیومي	جريده-اوونيزه	هرات	دري، انگليسي	۱/۱۲/۱۳۸۲	۵۰۰
۲۱۷	پويا	قاسم جعفري	مجله-مياشتنی	هلمند	دري، پښتو	۴/۴/۱۳۸۲	۱۰۰
۲۱۸	پگړۍ	بريالی هلمند	مجله-درې مياشتنی	هلمند	پښتو	۲۵/۵/۱۳۸۳	۸۰۰
۲۱۹	گودر	روشنا وردگ	جريده-درې مياشتنی	وردگ	پښتو	۲۱/۵/۱۳۸۲	۲۰۰۰
۲۲۰	منه	جميله مجاهد	جريده-اوونيزه	وردگ	پښتو، دري، انگليسي	۲۱/۲/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۲۲۱	د میدان ځوانان	میدان ځوانانو ټولنه	جريده-اوونيزه	وردگ	پښتو، دري	۹/۱۱/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۲۲۲	دريغ	محمد اجمل	جريده-مياشتنی	وردگ	پښتو، دري	۳۱/۲/۱۳۸۵	۱۵۰۰

پر پورتنیو چاپي رسنیو سربېره یو زیات شمېر ولایتونو کې نورې چاپي رسنۍ هم فعالیت کوي او یا یې فعالیت لرلی دی. کېدی شي اکثر یې د اطلاعاتو او کلتور وزارت له ولایتي ریاستونو څخه جواز اخیستي وي او ځینې یې له جواز پرته هم خپرونې وکړي؛ هسې هم د چاپي خپرونې مسول چلوونکي تر درېو گڼو پورې حق لري، خپله خپرونه وچلوي، تر هغه وروسته یې باید رسماً ثبت کړي. خو تراوسه پورې لا چا د ثبت شویو او نا ثبت شویو خپرونو کومه پلټنه نه ده کړې. دلته به د ننګرهار، لغمان او کونړ ولایتونو ځینو خپرونو ته نغوته وکړو، چې تراوسه یې د خپرونو او ثبت نمبرونو پوره څرنگوالی د اطلاعاتو او کلتور وزارت په منظمو اسنادو کې نه شته، خو د تېرو څو کلونو په ترڅ کې دې ډول خپرونو فعالیت کړی او ځینې یې اوس هم فعالې دي. کېدی شي ددې خپرونو له جملې څخه یو شمېر د مربوطه ولایتونو له اطلاعاتو او کلتور ریاستونو سره ثبت وي، ځینې یې له وزارت سره هم ثبت وي او ځینې یې هېڅ ثبت شوې نه وي. دغه راز په دې شمېر ولایتي رسنیو کې کېدی شي یو کم شمېر دولتي رسنۍ هم شاملې وي.

گنه	نوم	ډول او مهال	مسوول مدير	ولايت	ثبت يا بيل نېټه	گنشمېر
۱	پښتونستان	جريده- اونيزه	ايوبي	ننګرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰
۲	رښتين	جريده- مياشتنۍ	جعفر حسن	ننګرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰
۳	راز	مجله-دوه مياشتينۍ	جما الدين منصور	ننګرهار	۱۳۸۴	۱۰۰۰
۶	خراغ	مجله-مهالنۍ	محمد شعيب غروال	ننګرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰
۹	ايمل	مجله-دوه مياشتينۍ	مراد لايق	ننګرهار	۱۳۸۴	۱۰۰۰
۹	خوانانو غږ	مجله-مهالنۍ	شير حسن کمالزی	ننګرهار	۱۳۸۱	۱۰۰۰
۱۰	بناخی	مجله-مهالنۍ	ولي محمد کنډيوال	ننګرهار	۱۳۸۳	۱۰۰۰
۱۱	ژوند	مجله-مهالنۍ	ډاکتر مصلح	ننګرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۲	گډون	مجله-دوه مياشتينۍ	لعل پاچا ازمون	ننګرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۱۴	تور غر غږ	مجله-مهالنۍ	عبدالواسع انتظار	ننګرهار	۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۵	کاروان	مجله-مهالنۍ	جعفر احدي	ننګرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۶	انعام	مهالنۍ	نجيب اله	ننګرهار	۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۷	چينه	مجله-دوه مياشتينۍ	بختيار ساحل	ننګرهار	۱۳۸۴	۱۰۰۰

۱۹	نداره	مجله-درې میاشتینۍ	بیرک میاخیل	ننگرهار	۱۳۸۳	۱۰۰۰
۲۰	ولس غږ	جریده-دوه میاشتینۍ	نجیب نایل	ننگرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۲۱	غوښتنه	جریده-مهالنۍ	لطیف مل شینوارې	ننگرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰
۲۲	ملاتړ	جریده-مهالنۍ	اسدالله لاروی	ننگرهار	۱۳۸۳	۱۰۰۰
۲۳	انگازه	مجله-مهالنۍ	سید قیاس سیدی	ننگرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۲۴	پرمختګ	مجله-درې میاشتینۍ	عزت اله ساغر	ننگرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۲۵	خادک	جریده-مهالنۍ	خالد مومند	ننگرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰
۲۷	هڅه	جریده-مهالنۍ	عزت اله عزیز	ننگرهار	۱۳۸۰	۱۰۰۰
۲۸	حق	جریده-مهالنۍ	حضرت عثمان	ننگرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰
۲۹	The Light	مجله-مهالنۍ	عبد الاحد	ننگرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰
۳۰	غلبېل	مجله-مهالنۍ	ورک سرتیر	ننگرهار	۱۳۸۴	۱۰۰۰
۳۱	علامه رشاد	جریده-مهالنۍ	عبداله څار	ننگرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۳۲	نننی افغانستان	مجله-مهالنۍ	سردارولي څرک	ننگرهار	۱۳۸۵	۲۰۰۰
۳۳	سبا سپېدې	جریده-مهالنۍ	نفیب احمد اتل	ننگرهار	۱۳۸۲	۲۰۰۰

۳۴	ڊانڊس	مجله-مهالني	اور لڙوني	ننگرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۳۵	گلاب	مجله-مهالني	عبداللہ حبيبي	ننگرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰
۳۶	توکل	جريده-مهالني	سيد الياس صداقت	ننگرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۳۷	ولسي هنداره	مجله-مهالني	حميد اله مشكور	ننگرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۳۸	نبوونه روزنه	مجله-مهالني	محمد يوسف غيرت	ننگرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۳۹	احسان	مجله-مهالني	احسان نادولتي مؤسسه	ننگرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۴۰	سپيشل المپيک	مجله-مهالني	حاجي خدمت	ننگرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۴۱	لوی ننگرهار	مجله-مهالني	اسدالله حصار شاهيوال	ننگرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۴۲	ډالۍ	مجله-دوه مياشتني	حفيظ اله تراب	ننگرهار	۱۳۸۱	۱۰۰۰
۴۳	مشرق	جريده-مهالني	خوشال بشردوست	ننگرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۴۴	مراد	جريده-مهالني	فضل حق مراد	ننگرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۴۵	ناهيدي	مجله-مهالني	ارين يون	ننگرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰
۴۶	سمون	جريده-مهالني	نوراغا خواک	ننگرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰
۴۷	خپيکه	جريده-مهالني	محمدالله علمي	ننگرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰

۴۸	معلم	جریده-مهالنی	مطیع الله مومند	ننگرهار	۱۳۸۴	۱۰۰۰
۴۹	مخکښ	جریده-مهالنی	ملوک رغون	ننگرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰
۵۰	تپه	جریده-مهالنی	بتيکون محصلينو ټولنه	ننگرهار	۱۳۸۲	۵۰۰
۵۱	د سولې کاروان	جریده-مهالنی	عبدالمعید هاشمي	ننگرهار	۱۳۸۷	۵۰۰۰
۵۲	ارزښت	مجله-دوه میاشتنی	عبدالصمد کامه وال	ننگرهار	۱۳۸۷	۱۰۰۰
۵۳	طب	مجله-دوه میاشتنی	نجیب الله زاخېلوال	ننگرهار	۱۳۸۳	۱۰۰۰
۵۴	تاند	جریده-مهالنی	ښوونې او روزنې پوهنځي محصلین	ننگرهار	۱۳۸۴	۱۰۰۰
۵۵	پښتون	جریده-میاشتنی	شان باچا شینواري	ننگرهار	۱۳۸۷	۱۰۰۰
۵۶	پرمختیا	جریده-اونیزه	عبدالله حبیبزی	ننگرهار	۱۳۸۷	۱۰۰۰
۵۷	سیلی	جریده-دوه میاشتنی	سمسور تعلیمي مرکز	ننگرهار	۱۳۸۲	۵۰۰
۵۸	جلال آباد	مجله-درې میاشتنی	عبدالجلیل ولسمل	ننگرهار	۱۳۸۷	۱۰۰۰
۵۹	سلام ځوانان	جریده-دوه میاشتنی	نجیب الله کامه وال	ننگرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰
۶۰	سیول انجینر	مجله-درې میاشتنی	انجینر اباسین بهیر	ننگرهار	۱۳۸۷	۱۰۰۰

۲۱	کلي غږ	جریده-دوه میاشتنی	جمشید ملکزی	ننگرهار	۱۳۸۷	۱۰۰۰
۲۲	ملي ځوانان	جریده-مهالنۍ	عبدالهادي زماني	ننگرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰
۲۴	سپوږمۍ	جریده-میاشتنی	اباسین بهیر	ننگرهار	۱۳۸۴	۱۰۰۰
۲۵	کاروان	جریده-مهالنۍ	فرید رسولزی	ننگرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۲۶	پرکنډ	مجله-دوه میاشتنی	چپرهار ځوانان	ننگرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۲۷	للمه	مجله-مهالنۍ	چپرهار ځوانان	ننگرهار	۱۳۸۷	۱۰۰۰
۲۸	ځلانده ستوری	جریده-مهالنۍ	تریلي لېسه	ننگرهار	۱۳۸۷	۵۰۰
۲۹	زیتون	مجله-مهالنۍ	حبیب الله مشرف	ننگرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۷۰	وده	جریده-میاشتنی	فریدون خوځون	ننگرهار	۱۳۸۷	۱۰۰۰
۷۱	څلی	جریده-دوه میاشتنی	عبدالواسع ناصري	ننگرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰
۷۲	کونړ غږ	مجله-دوه میاشتنی	ادریس غروال	کونړ	۱۳۸۷	۱۰۰۰
۷۳	کونړ	مجله-درې میاشتنی	جنت گل فدا	کونړ	۱۳۸۷	۱۰۰۰
۷۴	خوځښت	مجله-دوه میاشتنی	سمیع الله تړون	کونړ	۱۳۸۳	۱۰۰۰
۷۵	ستوری	جریده-مهالنۍ	ضیاالدین احساس	کونړ	۱۳۸۲	۱۰۰۰

۷۶	زرکمر	مجله-دوه میاشتنی	انقلابي ځوان	لغمان	۱۳۸۶	۱۰۰۰
۷۷	ورښت	مجله-دوه میاشتنی	څارنوال تره خېل	لغمان	۱۳۸۶	۱۰۰۰
۷۸	لغمان بولټین	جریده-مهالنۍ	عبدالوکیل	لغمان	۱۳۸۷	۵۰۰
۷۹	مهترلام	جریده-میاشتنی	صفي الله باران	لغمان	۱۳۸۳	۱۰۰۰

په همدې اندول د هېواد په نورو ولايتونو کې هم د خپرونو څومره والی په يو څه توپیر اټکلولاى شو.

۲- اورېدنی رسنۍ:

د طالبانو نظام تر ړنگېدو وروسته، په افغانستان کې ګڼ شمېر راډیوګانې نوې جوړې شوې، هم د دولتي راډیوګانو شمېر زیات شو او هم د ازادو راډیوګانو؛ ګڼ شمېر ولایتي راډیوګانې هم جوړې شوې او هم زیات شمېر ازاد راډیو سټېشنونه فعال شول، ددې ترڅنګ یو شمېر بهرنیو راډیوګانو هم په پښتو او هم په دري ژبو د افغانستان لپاره خپلې نوې خپرونې پیل کړې او یا یې هم پخوانۍ هغه زیاتې کړې، د چاپي او ټلويزیوني خپرونو په پرتله د راډیويي خپرونو د پوښښ ساحه او د ګټه اخیستونکو شمېر ځکه زیات و، چې راډیو هر ځای، په کلیو، غرو، رغو او ښارونو کې، هر څوک؛ زوړ او ځوان، نرینه او ښځینه، لوستي او نالوستي ټول اورېدلای او ګټه ورنه پورته کولای شي، خو چاپي خپرونې د لویو او منځنیو ښارونو په انډول کلیو او بانډو ته یا بېخي نه رسېږي او یا هم کمې او ناوخته رسېږي. پر چاپي خپرونو د ګټه اخیستونکي مالي لګښت هم راځي او بله اساسي مسئله داده، چې چاپي خپرونې یوازې د لوستي قشر له خوا مطالعه کېږي، نالوستي ترې ګټه نه شي پورته کولای، په لوستي قشر کې هم بیا هغه لوستی قشر، چې له مطالعې سره علاقه ولري او د چاپي خپرونو پر مفهوم پوه شي. چاپي خپرونې وخت او انرژي دواړه ضایع کوي، نو ځکه خو یې د راډیويي خپرونو په انډول د پوښښ

ساحه کمه او تنگه ده. دلته په لاندې کټه گوريو کې د اورېدنيو (راډيويي) رسنيو کميت يا نوملړ درته وړاندې کړو:

۱- دولتي راډيوگانې، ۲- خپلواکې راډيوگانې

۱- دولتي راډيوگانې:

الف- په پلازمېنې کابل کې دولتي راډيوگانې: په کابل کې د دولتي راډيوگانو شمېر ډېر زيات نه دی، ددې يو علت شايد دا وي، چې راډيو افغانستان د خپل فعاليت ډېره اوږده سابقه لري، نه يوازې په کابل، بلکې ټول افغانستان تر پوښښ لاندې راوستلای شي. په کابل کې دغه لاندې دولتي راډيوگانې اوس فعاليت لري.

۱- راډيو افغانستان: د ټول افغانستان لپاره خپرونې کوي او تر هېواده بهر ځينو ځايونو کې هم اورېدل کېږي.

۲- راډيو کابل: دا راډيو هم په ټول هېواد کې اورېدل کېږي.

ب- په ولايتونو کې دولتي راډيوگانې:

هر ولايت لږ تر لږه يوه دولتي راډيو لري، اکثره دا راډيوگانې د همغه ولايت په نومونو نومول شوي دي، خو ځينې ولايتونه شته چې تر يوې زياتې دولتي راډيوگانې لري. دغه لاندې دولتي راډيو سټېشنونه اوس په ولايتونو کې فعاليت لري:

گڼه	نوم	بڼه	فریکونسي (KHz)
۱	ارزنگان	ای ام	۱۴۸۵
۲	بادغیس	ای ام	۱۵۰۰
۳	بدخشان	ای ام	۵۸۴
۴	بلخ	ای ام	۹۰۹
۵	خوست	ای ام	۱۲۰۰
۶	زابل	ای ام	۹۳۲
۷	سمنگان	ای ام	۱۵۰۰
۸	غزني	ای ام	۱۰۱۷
۹	غور	ای ام	۱۵۸۴
۱۰	فاریاب	ای ام	۱۰۴۴
۱۱	کندهار	ای ام	۸۶۴
۱۲	کندز	ای ام	۱۶۰۲
۱۳	کونړ	ای ام	۱۵۰۰
۱۴	لغمان	ای ام	؟
۱۵	نیمروز	ای ام	۱۵۸۴
۱۶	ننګرهار	ای ام	۹۹۹
۱۷	هرات	ای ام	۱۵۰۰
۱۸	هلمند	ای ام	۱۵۰۰

۲- خپلواکي راډيوگانې يا راډيو سټېشنونه: د دولتي راډيو سټېشنونو ترڅنګ، ګڼ شمېر خپلواکي راډيوگانې هم، په مرکز او ولايتونو کې فعاليت لري، په خپلواکو راډيوگانو کې هغه ټولې راډيوگانې شاملې دي، چې يا د اشخاصو يا هم د نادولتي موسساتو او يا هم په مستقيم او نامستقيم ډول د بېلابېلو تنظيمونو له خوا جوړې شوي دي. د ازادو راډيوگانو ګڼ شمېر په پيل کې د انټرنيوز په مرستو پر فعاليت پيل کړی او بيا وروسته، د امتياز خاوند او چلوونکو ته ورسپارل شوي دي. دا راډيوگانې په مرکز او ولايتونو کې په بېلابېلو نومونو فعاليت کوي، دلته يې نومونه يادوو:

الف- په پلازمېنې کابل کې خپلواکي راډيوگانې

ګڼه	نوم	امتيازخاوند
۱	اريانا	احسان الله بيات
۲	شهر	احمد ناصر طوطا خېل
۳	افغانې بڼځې غږ	افغانې بڼځې غږ موسسه
۴	اګاه	انجنير عبدالرزاق راملي
۵	عالم	ايمل مرجان
۶	تپش	بهرز کلام
۷	کلید	د بشري انکشاف موسسه
۸	نوا	دلشاد سلما
۹	اموزگار	رحمت الله بېګانه
۱۰	اوا	سيد عيسى

۱۱	ارمان	سید نجیب الله
۱۲	نرگس	شهلا شقایق
۱۳	خاور	عبدالباري سلام
۱۴	رادیونی	عبدالمجیب خلوتگر
۱۵	اواز سبای افغانستان	غلام نبی خاطر
۱۶	هامون	محمد اسلم عسکریار
۱۷	منار نور	محمد صابر
۱۸	قره باغ	معراج الدین
۱۹	وطندار بلخ	میرویس سوسیال
۲۰	سلام وطندار	نوید فریور

ددې ترڅنګ، (دریا)، (شهر)، (موج)، (فردا)، (الکسز)، (نور)، (افغان)، (صدای صلح)، (سراهنګ)، (FM)، (سروش)، (شورا)، (تجارت)، (اترا)، (بهار) او ځینو نورو راډیوګانو هم د فعالیت جواز ترلاسه کړی، ځینې یې فعالې شوي او ځینې نورې یې د فعالېدو په حال کې دي.

ب- په ولایتونو کې خپلواکې راډیوګانې

گڼه	نوم	امتیازخاوند	ولایت	ثبت نېټه
۲	بامیان	علي عرفاني	بامیان	۱۸/۵/۱۳۸۲
۳	امو	روزبه بهروز	بدخشان	۱۷/۴/۱۳۸۳
۴	پیام	عبدالله ضیایي	بدخشان	؟
۵	صدای کشم	نور اغا	بدخشان	؟
۶	تراجمیر	لطیفه	بغلان	۷/۳/۱۳۸۲
۷	پژواک	محفوظ الله سعیدی	بغلان	؟

۸	ارزوها	شیر محمد جهش	بغلان	؟
۹	ادیب	حبیب الرحمن	بغلان	؟
۱۰	نوبهار بلخ	محمد فهیم صادق	بلخ	۳/۹/۱۳۸۲
۱۱	برنا	عنایت الله	بلخ	؟
۱۳	ستاره سحر	محمد کاوه راشد	بلخ	؟
۱۴	ارزو	کمال نبی زاده	بلخ	؟
۱۵	رادیو صلح	ذکیه ذکی	پروان	۱۸/۹/۱۳۸۲
۱۶	پکتیکاغې	بارت مشال	پکتیکا	؟
۱۷	مشعل	محمد برات مشعل	پکتیکا	؟
۱۸	پکتیکاغې	ایوا عمري	پکتیکا	؟
۱۹	ارمغان	فتانه فردوس	تخار	۱۰/۲/۱۳۸۲
۲۰	ای خانم	عطا الله عییدی	تخار	؟
۲۱	همصدا	سمین	تخار	؟
۲۲	ائینه	سید فهیم ظفر	جوزجان	۲۴/۴/۱۳۸۳
۲۳	د سولې پیغام	زاهد شاه انگار	خوست	۱۵/۹/۱۳۸۲
۲۴	ولس غږ	بسم الله حقمل	خوست	؟
۲۵	یاران	سید محمد حنیف هنگام	غزني	۱۶/۵/۱۳۸۳
۲۶	دهکده	فرید احمد	غزني	؟
۲۸	امید جوان	عبد الصبور حمید	غزني	؟
۲۹	صدای عدالت	علي ظفر	غور	۲/۱۲/۱۳۸۲
۳۰	صدای نجرب	عبد المطلب	کاپیسا	؟
۳۱	صدای زنان کندز	ملي مشارکت ټولنه	کندز	۱۷/۱۲/۱۳۸۲
۳۲	روشنی	صدیقه شېرزی	کندز	؟

۳۴	زهره	ناجیه خداییار	کندز	؟
۳۵	رابعه بلخي	ناجیه حنیفي	کندز	؟
۳۶	ارغوان	د حقوقي او مدني ټولنې لپاره د افغانانو موسسه	کندهار	۲/۹/۱۳۸۳
۳۸	ازاد افغان	عبدالقيوم کرزی	کندهار	؟
۳۹	تعلیم اسلامي	محمد عمر خطابي	کندهار	؟
۴۰	استقلال	نصرالله ستانکزى	لوگر	۴/۴/۱۳۸۲
۴۱	پیغام ملي	محمد عثمان طارق	لوگر	۲/۴/۱۳۸۲
۴۲	شرق	شفیق الله شایق	ننګرهار	۷/۳/۱۳۸۲
۴۳	مومند	مطیع الله مومند	ننګرهار	؟
۴۴	رنا	باز محمد صادق	ننګرهار	؟
۴۵	خپلواک	شفیق الله شایق	ننګرهار	؟
۴۶	زنان هرات	هولان خطیبي	هرات	۱/۲/۱۳۸۵
۴۷	ندای صبح	جمشید نیکجو عزیزي	هرات	۱۶/۱۲/۱۳۸۲
۴۸	هرات پوهنتون	هرات پوهنتون	هرات	۱۰/۲/۱۳۸۳
۴۹	ضیا	محمد عارف کریمي	هرات	؟
۵۰	طنین	محمد گل خیرخواه	هرات	؟
۵۱	فریاد	خلیل احمد	هرات	؟
۵۲	سمون	محمد سلیم زمریال	هلمند	؟

ټولې راډیوګانې چې د بېلابېلو مرستندویانو له خوا فعالې شوي دي. د پورتنۍ لست په شان، نه د اطلاعاتو او کلتور وزارت او نه هم کومې بلې موسسې منظم لست خپور کړی، دا لست هم ما د څو بېلابېلو سرچینو په مټ ترتیب کړی. د انټرنیوز او ځینو نورو موسسو له خوا په افغانستان کې د ازادو او دولتي راډیو

ګانو یو لست خپور شوی دی، چې دا دی دلته یې په ترتیب سره وړاندې کوو، چې پر ځینو پورتنیو راډیوګانو سربېره یو شمېر نورې هم په کې شاملې دي.

ګڼه	راډیو نوم	ولایت	د جلد څرنګوالی	فریکونسي
۱	بامیان	بامیان	افام	۸۸,۰
۲	آمو	بدخشان	افام	۹۱,۵
۳	تراجمیر	بغلان	افام	۹۱,۳
۴	بلخ	بلخ	افام	۸۷,۹
۵	نوبهار	بلخ	افام	۸۸,۵
۶	بلخ	بلخ	افام	۱۵۱۸,۰
۷	سیاګرد	پروان	افام	۹۰,۲
۸	پکتیا	پکتیا	میلیم	۲۲۱,۰
۹	څمکنی غږ	پکتیا	افام	؟
۱۰	شرنه	پکتیکا	افام	۹۲,۹
۱۱	تخارستان	تخار	افام	۸۸,۷
۱۲	تخار	تخار	میلیم	؟
۱۳	سولې پیغام	خوست	افام	۹۳,۱
۱۴	خوست	خوست	میلیم	۱۰۳۰,۰
۱۵	دایکندي	دایکندي	افام	۹۱,۵
۱۶	صدای حقیقت	سمنگان	افام	؟
۱۷	سمنگان	سمنگان	افام	۹۱,۸
۱۸	غزنویان	غزني	افام	۸۹,۳

۱۹	جاغوري	غزني	افام	۸۷,۸
۲۰	ارتباط	غزني	افام	۸۸,۳
۲۱	غزني	غزني	میدیم	۱۰۱۷,۰
۲۲	لعل و سرجنگل	غور	افام	۸۸,۹
۲۳	صدای عدالت	غور	افام	۹۰,۳
۲۴	قیصار	فاریاب	افام	۹۲,۵
۲۵	قویاش	فاریاب	افام	؟
۲۶	فاریاب	فاریاب	میدیم	۵۹۴,۰
۲۷	فراه	فراه	میدیم	۱۰۴۴,۰
۲۸	وطندار	کابل	افام	۸۷,۵
۲۹	ظفر	کابل	افام	۹۳,۵
۳۰	کلید	کابل	افام	۸۸,۰
۳۱	قره باغ	کابل	افام	۹۱,۳
۳۲	ارمان	کابل	افام	۹۲,۱
۳۳	افغانستان	کابل	افام	۱۲۸۷,۰
۳۴	کابل پوهنتون	کابل	افام	؟
۳۵	افغانې ښځې غږ	کابل	افام	۹۱,۲
۳۶	نجراب	کاپیسا	افام	۹۰,۲
۳۷	ظهرا	کنډز	افام	۹۰,۵
۳۸	جیون	کنډز	افام	۸۱,۰
۳۹	ازاد افغان	کندهار	افام	۸۸,۱
۴۰	سوله	کندهار	افام	۸۸,۰
۴۱	سپین بولدک	کندهار	افام	؟

۴۲	کندهار	کندهار	میدیم	۸۸۲,۰
۴۳	کونړ	کونړ	میدیم	۱۵۸۰,۰
۴۴	لغمان	لغمان	افام	؟
۴۵	استقلال	لوگر	افام	۸۹,۵
۴۶	ملي پیغام	لوگر	افام	۹۴,۰
۴۷	سپین غر	ننگرهار	افام	۸۹,۴
۴۸	شرق	ننگرهار	افام	۸۷,۶
۴۹	ننگرهار	ننگرهار	میدیم	۱۵۳۰,۰
۵۰	نیمروز	نیمروز	میدیم	۱۵۸۴,۰
۵۱	سهار	هرات	افام	۸۸,۷
۵۲	ندای صبح	هرات	افام	۹۰,۴
۵۳	صدای جوان	هرات	افام	؟
۵۴	غوریان	هرات	افام	؟
۵۵	هرات	هرات	میدیم	۱۵۵۰,۰
۵۶	سباوون	هلمند	افام	۸۸,۰
۵۷	هلمند	هلمند	میدیم	۱۶۸۰,۰
۵۸	یووالي غږ	وردگ	افام	۸۸,۰

پر پوټنیو راډیوگانو سربېره کېدی شي نورې خپلواکې
 راډیوگانې هم وي، خو موږ تراوسه د هغو په باب معلومات نه دي
 ترلاسه کړي.

۳- لیدنی رسنۍ:

هغه رسنۍ چې لیدل کېږي، هغو ته لیدنی رسنۍ ویل کېږي، لکه ټلويزیوني خپرونې، سینمایي نندارې او ځینې نورې. ټلويزیونونه؛ لیدنی یا تصویري رسنۍ د اغېز له مخې پر پورتنیو (چاپي او اورېدنیو) دواړو رسنیو غښتلې دي او موثریت یې

زیات دی، ځکه چې دا

رسنیزه وسیله، هم لیدل

کېږي او هم اورېدل کېږي.

ټلويزیوني رسنۍ د

راډیويي خپرونو په شان

یوه بې فشاره مطالعه ده،

اغېز یې تر نورو رسنیو

زیات دی، خو دا چې په

افغانستان کې دا شبکې لا تراوسه پورې پوره پراخه شوې نه دي او د برېښنا د نشتوالي له امله ټول افغانان، ټلويزیوني رسنیو ته لاسرسی نه لري او هم ټلويزیون د راډیو په شان د انتقال اسانه وسیله نه ده، نو ځکه یې د راډیويي خپرونو په انډول، په افغاني ټولنه کې د پوښښ ساحه ډېره پراخه نه ده، خو په لویو ښارونو او هغو سیمو کې، چې د برېښنا امکانات شته او ټلويزیوني خپرونې

ورته رسېدلې، د نورو خپرونو يا رسنيو په انډول د ټلويزيوني رسنيو موثريت او د مينوالو شمېر زيات دى.

دلته به افغاني ليدنۍ رسنۍ په لنډيز سره په لاندې کټگوريو کې درته معرفي کړو:

۱- دولتي ټلويزيونه، ۲- خپلواک ټلويزيونه، ۳- کپېلي شبکې.

۱- دولتي ټلويزيونه:

دولتي ټلويزيونه هم په مرکز کابل کې فعاليت کوي او هم په ولايتونو کې، په ولايتونو کې چې کوم ټلويزيوني سټېشنونه دي، هغه هم د مرکزي، سراسري او يا ملي ټلويزيون پروگرامونه خپروي او هم خپلې خپرونې لري.

الف- په مرکز کې دولتي ټلويزيونه:

۱. ملي راډيو ټلويزيون: په کابل کې يو لوى دولتي ټلويزيون فعاليت کوي، چې د ملي ټلويزيون په نامه يادېږي. دا ټلويزيون نه يوازې (مرکز کابل) تر پوښښ لاندې راولي، بلکې خپرونې يې ټول افغانستان او د نړۍ يوازې شمېر هېوادونو ته هم رسېږي. ملي ټلويزيون نه يوازې په مجموعي ډول د افغانستان د دولت پاليسي تعقيبوي، ددې ترڅنگ اوس د پخوا په انډول په کې تر يوه حده سمون راغلى دى؛ پخوانى فکري انحصار، چې د بېلابېلو حکومتونو پر مهال پر دې سراسري رسنۍ واکمن و، تر

یوه حده خپل ځای ازادۍ ته پرې ایښی دی او ورځ پر ورځ لا نور د ازادۍ پر لوري گامونه اخلي.

۲- ښوونیز او روزنیز راډیو تلويزيون: دا هم دولتي راډیو تلويزيون دی، چې په کابل کې د پوهنې وزارت له خوا خپرونې کوي او خپرونې یې اکثره د زده کوونکو د روزنې، د ښوونکو د تجربو د زیاتونې او د پوهنې پر بېلابېلو برخو راڅرخي.

ب- په ولایتونو کې:

په یو زیات شمېر ولایتونو کې ولایتي تلويزيونونه چې د همدې سراسري یا مرکزي تلويزيون تر چترلاندې کار کوي، فعال دي. دلته یې یادونه کوو:

گڼه	نوم	موقعیت
۱	کونړ	اسعد اباد
۲	سمنگان	ایبک
۳	بغلان	بغلان
۴	تخار	تخار
۵	ننګرهار	جلال اباد
۶	جوزجان	جوزجان
۷	پروان	چاریکار
۸	نیمروز	زرنج
۹	غزني	غزني
۱۰	بدخشان	فیض اباد

۱۱	کندز	کندز
۱۲	کندهار	کندهار
۱۳	بلخ	مزار شریف
۱۴	لغمان	مهرلام
۱۵	فاریاب	میمنه
۱۶	هرات	هرات
۱۷	پکتیا	گردېز

همدارنگه په ځینو نورو ولایتونو کې هم دولتي ټلويزیونونه فعال دي او یا د فعالېدو په حال کې دي.

۲- خپلواک ټلويزیونونه:

اوس په افغانستان کې یو زیات شمېر ټلويزیونونه فعالیت کوي، چې نه یوازې د کابل شاوخوا سیمې تر پوښښ لاندې راولي، بلکې ځینې یې د ټول هېواد په کچه هم نشرات کوي. ظاهراً خو ټولې دا ډول رسنۍ د ازاد امتیاز په نامه فعالیت کوي، خو د ځینو ټلويزیونونو د خپرونو لید لوری او ذهني تگلوری دا په ډاگه څرگندوي، چې دا رسنۍ نه یوازې نا پېېلې نه دي، بلکې د مشخصو ډلو ټپلو ملاتړ کوي او ځینې یې د نورو هېوادونو ژبنۍ او کلتوري پراختیا لپاره کار کوي. دلته به دغو ټلويزیونونو ته لنډه اشاره وکړو:

الف- په کابل کې خپلواک ټلويزيونونه

گڼه	نوم	امتياز خاوند	ولايت
۱	اريانا	احسان الله بيات	کابل
۲	افغان	احمد شاه افغانزي	کابل
۳	طلوع	احمد جاهد محسني	کابل
۴	نور	برهان الدين رباني	کابل
۵	سبا	تلشاد سبا ملالی	کابل
۶	فردا	حاجي محمد محقق	کابل
۷	شمشاد	فضل كريم فضل	کابل
۸	تمدن	محمد اصف محسني	کابل
۹	لمر	محمد زيد محسني	کابل
۱۰	نورين	محمد عارف نوري	کابل
۱۱	امروز	نجيب الله کابلی	کابل

پر پورتنیو ټلويزيونونو سربېره يو شمېر نورو ټلويزيونونو هم جواز ترلاسه کړی، خو پر فعاليت يې پيل نه دی کړی. دغه لاندې ټلويزيونونه په کې شامل دي:

گڼه	نوم	امتياز خاوند
۱	خلو	احمد غوث زلمی
۲	شهر	احمد ناصر طوطا خېل
۳	سيمای خراسان	اسد الله رامین
۴	ملالی	جميله مجاهد

۵	ستاره	حميد الله اميري
۶	۷	عبدالباري نجيب
۷	اريا	عبدالغفار داوي
۸	ميوند	عزيزي هوتک گروپ
۹	باختر	کابل بانک
۱۰	ژوندون	محمد اسمعيل يون
۱۱	شقايق	محمد عثمان نجيب
۱۲	۱	محمد فهميد فريد
۱۳	وطندار	ميرويس سوسيال
۱۴	کابل	نصير وزير خان

ب- په ولايتونو کې خپلواک ټلويزيونونه:

د مرکز کابل ترڅنگ، په ولايتونو کې هم يو شمېر نوي ازاد ټلويزيونونه راتوکېدلي دي. ځينې دا ډول ټلويزيونونه، يوازې په خپل اړوند ولايت کې نشرات لري، خو د ځينو نورو بيا د پوښښ ساحه پراخه ده.

تراوسه پورې دغو ټلويزيونو جواز ترلاسه کړی، چې ځينې يې فعاليت لري او ځينې نور د فعاليت لپاره هڅه کوي:

گڼه	نوم	امتياز خاوند	ولايت
۱	فروغ	فضل الدين	بغلان
۲	ارزو	کمال الدين نبي زاده	بلخ
۳	لحظه	محمد ابراهيم غضنفر	بلخ
۴	پروان	حفيظ الله حبيب	پروان

۵	اټينه	سید فهمیم ظفر	جوزجان
۶	هېواد	قیوم کرزی	کندهار
۷	شرق	شفیق الله شایق	ننګرهار
۸	سیمای غوریان	جمشید نیکجو عزیزي	هرات
۹	هري	سیدنجیب الله	هرات
۱۰	ساقی	محمد طارق نبي	هرات
۱۱	ملت	ناصر نېکزاد	هرات

۳- کېبلي شبکې:

پر خپلواکو ټلويزيونونو سربېره د هېواد پر مرکز او ولايتونو کې يو زيات شمېر کېبلي شبکې هم فعاليت کوي، چې خلکو ته هم بېلابېل کورني او نړيوال ټلويزيوني چينلونه او هم کله کله خپل توليدات او اعلانونه هم وړاندې کوي. سره له دې چې کېبلي شبکې مستقل ټلويزيونونه نه دي، خو تاثيراتو ته يې ځکه په کمه سترګه نه شي کتل کېدای، چې په ډله ييز ډول ټلويزيوني خدمات وړاندې کوي او تريوې واحد ټلويزيوني چينل يې اغېزې زياتې دي.

الف- په مرکز کې کېبلي ټلويزيوني شبکې:

گڼه	نوم	امتياز خاوند	ادرس
۱	باختر	اجمل	قمبر څلور لارې، ۱۵ بلاک تر شا
۲	شفاف	احمد تميم	رحمان مېنه، نجونو لېسې ته مخامخ
۳	کيهان	احمد تميم	سید نور محمد شاه مېنه، ۳ سړک

۴	آريانا	احمد حامد	نهمه ناحيه، درېيم مکروريان، ازادي چاپخونې ته مخامخ
۵	زرنگار	احمد راشد	ده افغانان
۶	ورلډ	ايمل	لسمه ناحيه، خير خانې مېنې درېيمه برخه، مريم لېسه
۷	ساحل	توره باز	لومړۍ پوږ، جبار نعيم مارکېټ، اتم سرک، کلوله پشته
۸	سهراب	خليل احمد	پروان کارته، درمسال ته مخامخ
۹	باختر	ربيع الله	پنځمه ناحيه، قمبر څلور لارې
۱۰	شاداب	سيد عبدالله	سيد نور محمد شاه مېنه، اول سرک
۱۱	کابل پامير	صلاح الدين	فتح الله کلا درېيم سرک، اووم نمبر کور
۱۲	آريانت ورک	عبد البصير (قيومي)	څلورمه ناحيه د انصاري پخوانۍ تمځې، کلوله پشته
۱۳	کابل کيهان	عبد الواحد	د کور جوړولو فابريکې بازار
۱۳	مشعر	عبدالله	ده دانا
۱۵	خليل	عبد الناصر	غيبې کلا، چهلستون
۱۶	پرنده آبي	غلام سخي	دشت برچي د تېلو ټانک تمځې
۱۷	گل سرخ	فلکناز	جمال مېنه
۱۸	کيهان	محمد باقي	سيد نور محمد شاه مېنه نوی سرک، عارف مارکېټ
۱۹	کهکشان	محمد بشير	علاوالدين درې لارې
۲۰	خيبر	محمد زبير	چهار قلعه وزير آباد، ولي افغان مارکېټ
۲۱	آريا	محمد نعيم حکيمي	مرواريد هوتل شاته، د کلوله پشتې پخوانۍ تمځې

۲۲	آمو کبېل	محمد همایون	نهمه ناحیه، درېم مکروریان
۲۳	سي.ان.ان	محمد وصیل	مسکن څلورلارې، پي.سي.او ترڅنگ
۲۴	گلکسي	محمد يوسف	شهید څلورلارې-فتح الله کلا
۲۵	افغان ستلايت	محمد فاروق	نوی ښار، د پارک لويديزه برخه
۲۶	کابل ستار	میر حمزه	نهمه، ناحیه، درېم مکروریان، شینوزاده کلنیک
۲۷	شاهین	نجیب الله	آغا علي شمس کوڅه، ماموریت
۲۸	صفا	هدایت الله	نجیب زراب مارکیت، ۲۱۴ اتاق ۲ پور، قوای مرکز
۲۹	پامیر	وحید الله	خیرخانې مېنې لومړۍ برخه، نجارانو کلا
۳۰	ستي	ولي الله	تایمني پروژ، درېم سړک

باوردی چې پر پورتنیو کبېلي شبکو سربېره یو شمېر نورې کبېلي شبکې هم په کابل کې فعالیت کوي او دا شبکې نورې هم د پراخېدو په حال کې دي، خو تر دې دمه موږ ته د همدغو شبکو په باب معلومات لاسته راغلل.

ب- په ولایتونو کې کبېلي ټلويزیوني شبکې:

ګڼه	نوم	امتیاز خاوند	ولایت	ثبت نېټه
۱	برگ سبز	رحمت الله	بدخسان	۶/۷/۱۳۸۵
۲	جواد کبېل	احمد جواد	بدخشان	۲۰/۸/۱۳۸۵
۳	جل غر	احمد شاه	بدخشان	۷/۱۰/۱۳۸۵
۴	بغلان	عبدالرسول بغلانی	بغلان	۲۸/۳/۱۳۸۲
۸	افغان	محمد رفیع	پلخمری	۴/۱۲/۱۳۸۳
۹	چاه آب	حفیظ الله	تخار	۴/۱۲/۱۳۸۳

۱۵/۵/۱۳۸۴	جوزجان	محمد سرور	قناعت	۱۰
۹/۲/۱۳۸۴	جوزجان	سید اسد الله	آسمان کبیل	۱۱
۹/۷/۱۳۸۵	جوزجان	سید یوسف	آقچه کبیل	۱۲
۱۷/۲/۱۳۸۴	خوست	محمد هاشم	خوست کبیل	۱۳
۱۵/۷/۱۳۸۳	سرپل	الحاج محمد الله	سرپل کبیل	۱۴
۵/۱۰/۱۳۸۵	سمنگان	سید ندیم	خرم کبیل	۱۵
۱۲/۱۱/۱۳۸۵	سمنگان	کریم الله	سمنگان	۱۶
۱۵/۷/۱۳۸۳	شبرغان	محمد ناصر	جهان نما	۱۷
۱۱/۹/۱۳۸۳	غزني	صدیق الله	غزنوي	۱۸
۱۸/۵/۱۳۸۲	فاریاب	محمد افضل	تونوغ	۱۹
۲۰/۵/۱۳۸۲	فاریاب	روزي قل	ستاره الکر	۲۰
۲۰/۵/۱۳۸۲	فاریاب	سید محمد نسیم	پامیر فاریاب	۲۱
۲۰/۵/۱۳۸۲	فاریاب	سید شکر الله	روشن	۲۲
۵/۲/۱۳۸۴	فاریاب	روزی قل	اندخوی کبیل	۲۳
۴/۲/۱۳۸۲	فاریاب	اورنگ زب	فاریاب جهان نما	۲۴
۲۵/۱۱/۱۳۸۴	کندز	فرید حسن	کندز جهان نما	۲۵
۹/۲/۱۳۸۵	کندز	سید محبوب الله	جزیره	۲۶
۲۷/۲/۱۳۸۵	کندز	حمید الله	قطغن	۲۷
۲۷/۲/۱۳۸۵	کندز	حمید الله	اتفاق	۲۸
۲۸/۱۱/۱۳۸۵	کندز	عبد الله	شرق کبیل	۲۹
۵/۴/۱۳۸۲	لغمان	احسان الله	دیجیتل لغمان	۳۰
۱۴/۷/۱۳۸۲	لغمان	سید شکب	ملت	۳۱
۱۵/۷/۱۳۸۳	مزار شریف	احمد ولي بدوي	پامیر کبیل	۳۲
۲۲/۱/۱۳۸۲	بلخ	محمد رفیع	رومان کبیل	۳۳

۳۴	پامير	احمد ولي بدوي	بلخ	۱۵/۷/۱۳۸۳
۳۵	مصور کبيل	محمد ناصر	مزار شريف	۱۵/۷/۱۳۸۳
۳۶	البرز	قربان	مزار شريف	۱۵/۷/۱۳۸۳
۳۷	گل سرخ	عبد المتين	مزار شريف	۱۵/۷/۱۳۸۳
۳۸	صلح سیتی کبيل	عبد الغفور	مزار شريف	۱۵/۷/۱۳۸۳
۳۹	آريانا بلخ	جواد	مزار شريف	۱۵/۷/۱۳۸۳
۴۰	سميع کبيل	محمد نسيم	مزار شريف	۱۵/۷/۱۳۸۳
۴۱	سه ستاره	عبد البصير	مزار شريف	۱۵/۷/۱۳۸۳
۴۲	زحل	غلام حسين	مزار شريف	۱۵/۷/۱۳۸۳
۴۳	ستار کبيل	احمد فاروق ورکزی	مزار شريف	۸/۷/۱۳۸۳
۴۴	سوشل	عبد الطيف	مزار شريف	۲۳/۱۰/۱۳۸۳
۴۵	روين کبيل	فريد الله	مزار شريف	۱۲/۴/۱۳۸۴
۴۶	راشد کبيل	محمد اکرم	مزار شريف	۱۱/۴/۱۳۸۴
۴۷	نوبهار کبيل	عبد البصير	مزار شريف	۳۱/۵/۱۳۸۴
۴۸	خلم جهان نما	فتح محمد	مزار شريف	۹/۲/۱۳۸۴
۴۹	افغان کبيل	زلمی	ننګرهار	۲۱/۴/۱۳۸۴
۵۰	اسيا	وحيد الله	ننګرهار	۲۴/۴/۱۳۸۳
۵۱	شايق	شفیق الله شايق	ننګرهار	۵/۹/۱۳۸۳
۵۲	افشار	غلام حيدر	ننګرهار	۲۷/۲/۱۳۸۵
۵۳	تور غر	ایمل	ننګرهار	۱۰/۱۱/۱۳۸۵
۵۴	نیمروز کبيل	همایون	نیمروز	۲۸/۲/۱۳۸۵
۵۵	هرات کبيل ستي	محمد صديق	هرات	۲۱/۷/۱۳۸۳
۵۶	هرات کبيل	عبد الرزاق	هرات	۲۰/۷/۱۳۸۳
۵۷	پيمان ستي	عبد الجميل	هرات	۲۷/۷/۱۳۸۳

۵۸	صمیم کبیل	عبدالرحیم	هرات	۱۷/۸/۱۳۸۳
۵۹	وارث کبیل	فضل الدین	هرات	۲۴/۲/۱۳۸۳
۶۰	برادران یوسفزایی	عبدالرسول	هرات	۱۵/۹/۱۳۸۳
۶۱	خوشحال	چارگل	هرات	۱۵/۹/۱۳۸۳
۶۲	صالح تره کی	صالح محمد	هرات	۱۵/۹/۱۳۸۳
۶۳	عزیزی	عزیز احمد	هرات	۲۸/۹/۱۳۸۳
۶۴	جام	خواجه عبدالقهار	هرات	۲۸/۹/۱۳۸۳
۶۵	ظاهر کبیل	عبدالناصر	هرات	۲۸/۱۰/۱۳۸۳
۶۶	آرین هوتل	حمید الله	هرات	۲۷/۱۰/۱۳۸۳
۶۷	انوري	مسعود	هرات	۱۷/۱۱/۱۳۸۳
۶۸	بهروز	شمس الدین	هرات	۱۷/۱۱/۱۳۸۳
۶۹	امید	احمد شاه	هرات	۲۱/۱۱/۱۳۸۳
۷۰	نجیب الله دیانت	نجیب الله دیانت	هرات	۱۳/۱۲/۱۳۸۳
۷۱	سپین غر	ایمل	هرات	۲۹/۱۲/۱۳۸۳
۷۲	تورغونلوی	ادریس حازم	هرات	۱۷/۱/۱۳۸۴
۷۳	روشن	بصیر احمد	هرات	۳۱/۱/۱۳۸۴
۷۴	هرات باستان	احمد فرید	هرات	۳۱/۱/۱۳۸۴
۷۵	افغان کبیل	پامیر	هرات	۳۱/۱/۱۳۸۴
۷۶	زبیر کبیل	اختر محمد	هرات	۱۳/۲/۱۳۸۴
۷۷	صمیم	عبدالرحیم	هرات	۱۷/۸/۱۳۸۳

سرېږه پر پورتنیو کبېلي شبکو، نورې داسې کبېلي شبکې هم شته، چې یا یې په خپلو ولایتونو کې له اطلاعاتو او کلتور ریاستونو د کار اجازه اخیستې، یا یې له مرکز څخه اجازه، خو تراوسه لا اطلاعاتو او کلتور وزارت د هغو کوم منظم لست نه دی وړاندې کړی.

۴- کتنی رسنۍ:

هغه ډول رسنۍ دي، چې هم کتل کېږي، هم لیدل کېږي، هم اورېدل کېږي او هم لوستل کېږي، دې ډول رسنیو ته برېښناییزې

رسنۍ هم وايي، چې د انټرنټ په مټ خپرېږي، په دې ډول رسنیو کې ځانگړې پاڼې (وېبسایټونه)، شخصي وېبلاگونه او نور راځي. موږ دې ته ځکه کتنۍ رسنۍ وایو، چې کتل کېږي. د کتل او لیدل، فعلونو یا مصدرنو ترمنځ، سره له دې چې ماناوې یې سره نږدې او مترادفې دي، خو حقیقي مترادفې نه دي. حقیقي مترادفې دېته ویل کېږي، چې یوه کلمه د مانا له پلوه سل په سلو

کې د بلې کلمې ځای ونیسي، نو څرنگه چې ټلویزیوني (لیدنې) او برېښنايييزې يا انټرنټي (کتنې) رسنۍ سل په سلو کې تر یوې کټه گوري لاندې نه راځي، نو ځکه مو ورته (کتنۍ رسنۍ) اصطلاح وکاروله. د کتنیو رسنیو ځانگړتیا داده، چې برید او سرحد نه لري او د سانسور خپسه یې هم په اسانۍ سره نه شي زندۍ کولای، نو ځکه خو هر څوک په ازاد مټ خپلې لیکنې ورلېږلای او که د سایت د چلوونکو خوښه وي، هغه خپرولای شي. په پښتو او دري ژبو تراوسه په سلگونو وېبسایتونه او په زرگونو شخصي وېبلاگونه جوړ شوي او نور هم په ډېرې چټکۍ سره د جوړېدو په حال کې دي، موږ به دلته یوازې تر دې دمه مشهورې پښتو او دري وېبپاڼې تاسو ته په لنډيز سره دروېږنو:

الف- دولتي کتنۍ رسنۍ:

۱- **اریانا افغان هوایي شرکت:** د مسافرو پروونکو او بارو پروونکو الوتکو په اړه معلومات په کې تر لاسه کولای او هم افغانستان ته د سفر ټکټونه په کې رانیولای شئ.

۲- **اریانا ټکټ پلورنځی:** د هالنډ او اروپایي مېشتو افغانانو لپاره د ټکټ پلورنځي پاڼه ده، چې آنلاین ټکټونه په کې رانیولای شئ.

۳- **افغان سفارت په استراليا کې:** په استراليا کې د افغانستان سفارت وېبپاڼه ده.

- ۴- **د المپیک ملي کمیټه:** دا وېبپاڼه د افغانستان د بدني روزنې (سپورټ)، د ملي لوبغاړو او ملي ټیمونو په اړه معلومات خپروي.
- ۵- **د بهرنیو چارو وزارت:** د افغانستان د بهرنیو چارو وزارت رسمي پاڼه ده، چې د همدې وزارت او سفارتونو معلومات په کې ځای شوي دي.
- ۶- **د بیا ودانولو وزارت:** د همدې وزارت د اطلاعاتي مرکز وېبپاڼه ده، چې په هېواد کې د بیا ودانولو اړوندو پروژو په اړه معلومات خپروي.
- ۷- **د سوداګرۍ وزارت:** دا د افغانستان د سوداګرۍ وزارت رسمي وېبپاڼه ده، چې د همدې وزارت اړوند مواد په کې خپرېږي.
- ۸- **د کرنې وزارت:** دا د کرنې وزارت رسمي وېبپاڼه ده، چې د همدې وزارت په اړه معلومات په دري او انګلیسي ژبو خپروي.
- ۹- **د کلیو او پراختیا وزارت:** د کلیو او پراختیا وزارت رسمي وېبپاڼه ده، چې د همدې وزارت د فعالیتونو په اړه معلومات خپروي.
- ۱۰- **د ماليې وزارت:** د ماليې وزارت رسمي پاڼه ده، چې په درېو ژبو (پښتو، دري او انګرېزي) معلومات خپروي، د (ثروت) مجله هم دلته لیدلای شئ.
- ۱۱- **د مخابراتو وزارت:** دا د مخابراتو وزارت رسمي وېبپاڼه ده، چې د همدې وزارت په اړه معلومات او هم د همدې وزارت ځینې خبرتیاوې خپروي.

۱۲ - د اطلاعاتو کلتور وزارت: د همدې وزارت وېبپاڼه ده، په درېو ژبو (پښتو، دري او انگلیسي) د نوموړي وزارت په اړه معلومات خپروي.

۱۳ - د عدليې وزارت: د افغانستان د عدليې وزارت رسمي وېبپاڼه ده، چې په درېو ژبو (پښتو، دري، انگرېزي) د همدې وزارت د فعالیتونو په اړه معلومات خپروي.

۱۴ - د کسانو او صنایعو وزارت: د افغانستان د کسانو او صنایعو وزارت انټرنټ پاڼه ده، چې د همدې وزارت د کارونو په اړه معلومات خپروي.

۱۵ - د لوړو زده کړو وزارت: د افغانستان د لوړو زده کړو د وزارت رسمي وېبپاڼه ده، چې د همدې وزارت په اړه معلومات خپروي.

۱۶ - د مخدره موادو د کنټرول وزارت: په افغانستان کې د نشه یي توکو او مخدره موادو د کنټرول وزارت معلوماتي وېبپاڼه ده.

۱۷ - د ولسمشر رسمي پاڼه: د افغانستان د جمهور ریس رسمي پاڼه ده، چې د ولسمشر د دفتر او مشرتابه د کتنو په اړه معلومات په کې خپرېږي.

۱۸ - کندهار راډیو ټلوېزیون - د نوموړي ټلوېزیون خپرونې، کندهار راډیو، طلوع افغان ورځپاڼه او نور په زړه پورې مواد په کې موندلای شئ.

ب- خپلواکي کتنی رښی:

۱- **اریافت**- د جمشید شفق په مسولیت پر ۱۳۸۳ ل کال تاسیس شوی، په دري ژبه پر خبرونو سربېره د بېلابېلو سیاسي، ټولنیزو او کلتوري مسایلو په باب لیکنې خپروي.

۲- **اراکوزیا** - دارکوزیا افغان اعلاناتو تجارتي پانډه ده، چې د همدې شرکت په اړه او هم دارکوزیا مشورتي گروپ معلومات خپروي.

۳- **اریایي**: د عزیز جرئت په مسولیت په دري ژبه خپرېږي، چې مختلف سیاسي، ټولنیز او نور مطالب لري.

۴- **الامارت**: په افغانستان کې د طالبانو تحریک د فرهنگي چارو د کمیسیون پانډه ده، چې سیاسي او جگړیزې پېښې، لیکنې او شننې په کې خپرېږي.

۵- **ازادي**: د نجیب روشن په مسولیت په دري ژبه ډول ډول مطالب خپروي.

۶- **ازمون ملي**: د ویس ناصر په مسولیت، په دري ژبه خپرونې کوي.

۷- **استادگل پاچا الفت** - د ستر لیکوال ارواښاد استاد گل پاچا الفت پانډه ده، چې د استاد د ژوند لیک ترڅنګ د هغه یو شمېر ادبي لیکنې خپروي.

۸- **اسد ۲۸** - د ایوه خپلواکه ادبي، کلتوري او تاریخي پانډه ده، چې د افغانستان او سیمې په اړه خبرونه، مقالې او نور مطالب خپروي.

- ۹ - **اسمايي**: د ديپلوم انجنير حميد الله عبيدي په مسوليت خپرېږي، چې خبري، معلوماتي، کلتوري او سياسي مطالب خپروي. اکثره ليکنې يې په دري ژبه دي.
- ۱۰ - **افغان ادبي بهير**: د افغان ادبي بهير ځانگړې وېبپاڼه ده، چې د نوموړي ادبي بهير د غونډو او فعاليتونو په اړه معلومات او همدارنگه ادبي او فرهنگي ليکنې خپروي.
- ۱۱ - **افغان بېسيم**: د همدې مخابراتي شرکت پاڼه ده، چې د شرکت معلومات او هم د همدې شرکت مخابراتي سامان الات په کې تر لاسه کولای شئ.
- ۱۲ - **افغان جرمن انلاين**: له جرمني هېواد څخه په پښتو، دري او جرمني ژبو خپرېدونکې وېبپاڼه ده.
- ۱۳ - **افغان رساله** - په کاناډا کې د خپرېدونکي اخبار افغان رسالې پاڼه ده، چې د نوموړي اخبار مطالب او نور مواد په کې لوستلای شئ.
- ۱۴ - **افغان فرهنگي يون**: کابل مېشتو او پېښور مېشتو افغان ليکوالو له خوا خپرېدونکې په زړه پورې ادبي، کلتوري وېبپاڼه ده.
- ۱۵ - **افغان کلتور**: په جرمني کې د افغانستان د کلتوري ودې ټولنې وېبپاڼه ده، چې د همدې ټولنې د فعاليتونو او نورو کلتوري مسایلو په اړه معلومات خپروي.
- ۱۶ - **افغان لينگويجز**: د جان محمد په مسوليت په پښتو، دري او انگرېزي ژبو خپرونې کوي.

۱۷ - افغان ملت: د افغان ټولنپال ولسواک گوند ځانگړې خپرنیزه وېبپاڼه ده، چې د دغه گوند د تاریخچې، کار او مبارزو په باب معلومات لري.

۱۸ - افغان نېټ: یوه کلتوري او تاریخي وېبپاڼه ده، چې پرنورو په زړه پورو معلوماتو سربېره د پښتونود تاریخي او فرهنګي نومياليو خپرو د پېژندنې برخه یې هم شتمنه ده.

۱۹ - افغانستان: د ارواښاد کانديد اکاډميسين استاد محمد انور نوميالي فرهنگي ژوند، ليکنو او اثارو ته ځانگړې شوې وېبپاڼه ده.

۲۰ - امين زى: د همت الله امين زى وېبپاڼه ده، چې بېلابېل مسایل خپروي.

۲۱ - برېښنا: د برېښنايي کتابتون او په نوې او اسانه بڼه د پښتو کتابونو جوړولو او لوستلو لپاره لارښوونې، مينوالو ته وړاندې کوي.

۲۲ - بېنوا: په پښتو ژبه يوه غني او په زړه پورې وېبپاڼه ده، دورځنيو خبرونو او کلتوري موضوعاتو په خپرولو، د لوستونکو تنده ماتوي.

۲۳ - پسرلی: استاد محمد صديق پسرلي ته ځانگړې شوې وېبپاڼه ده، چې د نوموړي د ژوند، ليکوالۍ او اثارو په اړه معلومات خپروي.

۲۴ - پندار: مسول مدير يې عظيم بابک دی، په دري ژبه بېلابېل مطالب خپروي.

۲۵ - پوهاند دوست - د ارواښاد پوهاند دوست شينواري په نامه يوه تخنيکي معلوماتي پاڼه ده، چې د کمپيوټر په اړه معلومات خپروي.

۲۶ - پيام مجاهد: د پيام مجاهد اخبار وېبپاڼه ده، چې د نوموړي اخبار ليکنې او نور مختلف سياسي مطالب په کې راځي.

۲۷ - پيام وطن: د ايمل پېروز په مسوليت خپرېږي، په دري ژبه ټولنيز، سياسي او نور مطالب خپروي.

۲۸ - پښتانه - د اپاڼه تراوسه پورې پر پښتنو له راغلو سترو غميزو څخه د خلکو د خبرولو په موخه د هرې موضوع لپاره، تريوه وخته ځانگړې کېږي.

۲۹ - پښتو اسلام - داد (نفيس علمي ټولنې) اسلامي پاڼه ده، چې په خپل وارسره په پښتو ژبه د اسلام د مبارک دين په اړه معلومات خپروي.

۳۰ - پښتو سافت: پښتو سافت نومي د ښاغلي کمپيوټر پوه اسرار احمد کریمزي له خوا خپرېدونکې ښکلې وېبپاڼه ده، چې د نوموړي له خوا جوړ شوي پښتو پوستکالي هم ترې دگټې لپاره راکښته کولای شو.

۳۱ - پښتو: دا يوه اسلامي او نيمه تجارتي پاڼه ده، چې د اسلام تبليغي کسټونه په کې اورېدلای شئ او هم يې رانيولای شئ.

- ۳۲ - **پښتونخوا:** د پښتنو ټولنيز ولسيز گوند په زړه پورې وېبپاڼه ده، چې مينه وال په کې سياسي، ټولنيزې او کلتوري ليکنې موندلای شي.
- ۳۳ - **پښتوګۍ نېټ** - دا يوه خپلواکه ادبي پاڼه ده، چې په انگليسي ژبه د پښتو او پښتنو په اړه معلومات، تر بهر مېشت ځوان کهول پورې رسوي.
- ۳۴ - **ټانډ** - دا يوه کلتوري پاڼه ده، چې د ورځنيو خبرونو تر څنگ بېلابېلې ادبي او هنري ليکنې او نور مواد خپروي.
- ۳۵ - **ترقي:** د دکتور محمد سالم سپارټک په مسوليت خپرېږي او په دري ژبه بېلابېل مطالب خپروي.
- ۳۶ - **تل افغان** - له مسکوه خپرېدونکې خپلواکه، ناپېيلې، فرهنگي، ټولنيزه وېبپاڼه ده، چې کلتوري توکي او خبرونه خپروي.
- ۳۷ - **جوانان بيدار:** د طارق پيکار په مسوليت، په دري ژبه خپروني کوي.
- ۳۸ - **جاوېدان** - په دري ژبه پر خبرونو سربېره سياسي، کلتوري، ټولنيز او تاريخي مطالب هم خپروي.
- ۳۹ - **خيبر:** دا هم يوه ناپېيلې هنري او کلتوري وېبپاڼه ده، چې په پښتو او انگرېزي ژبو خپروني لري.
- ۴۰ - **خاوران** - د ضيا رهين په مسوليت په دري ژبه، سياسي، کلتوري او ټولنيز مطالب خپروي.

- ۴۱- **د افغانانو ټاټوبی**: یوه خپلواکه ادبي او معلوماتي وېبپاڼه ده، چې د افغانستان او افغانانو په باب معلومات خپروي.
- ۴۲- **د افغانستان کتابتون**: په دې وېبپاڼه کې د افغانستان هغه کتابونه ځای پر ځای شوي، چې د امیر عبدالرحمن خان په دارالاسطنت مطبعه کې چاپ شوي دي.
- ۴۳- **داسټانونه**: د انټرنېټ پرمخ له کابل څخه خپرېدونکې داسټانونومجلې وېبپاڼه ده، چې له گڼو ژبو پښتو ته داستاني اثار را ژباړي او هم د کیسې اړوند مواد مینه والو ته وړاندې کوي.
- ۴۴- **دعوت**: له ناروې څخه د (دعوت) نومې میاشتني جریدې وېبپاڼه ده، چې د انټرنېټ پرمخ هم په زړه پورې سیاسي، ټولنیزې او کلتوري لیکنې خپروي.
- ۴۵- **دیدگاه**: د فیاض نجیمي په مسولیت په دري ژبه د بېلابېلو مسایلو په اړه نشرات لري.
- ۴۶- **راه روشنايي**: د فرید فرخزاد په مسولیت په دري ژبه ډول ډول مطالب خپروي.
- ۴۷- **رشاد**: ارواښاد اکاډمیسین استاد عبدالشکور رشاد ته ځانگړې شوې وېبپاڼه ده، چې د نوموړي ارواښاد استاد اثار او د هغه په اړه لیکنې خپروي.
- ۴۸- **روزنه**: د نور محمد عطازی په مسولیت خپرېږي، په دري ژبه ټولنیز او نور مطالب خپروي.

- ۴۹- **روشن شرکت:** داپه افغانستان کې د تېلفون د دویم نړیوال شرکت پانه ده، چې د شرکت گرځنده تېلفون او سیم کارتونه په اړه معلومات خپروي.
- ۵۰- **روشنایي:** یو مدیره هیئت لري او ډول ډول ټولنیز، سیاسي او ادبي مسایل خپروي.
- ۵۱- **روشنک:** د انجنیر سید مهران په مسولیت په دري ژبه نشرات کوي.
- ۵۲- **روغتیا:** دافغان ډاکترانو له خوا جوړه شوې وېبپاڼه ده، چې د روغتیا په هکله تازه معلومات، لیکنې او څېړنې په پښتو ژبه خپروي.
- ۵۳- **روهی:** ارواښاد کاندید اکاډمیسین استاد محمد صدیق روهی ته منسوبه پښتو وېبپاڼه ده، چې ادبي کلتوري، سیاسي او ټولنیزې لیکنې خپروي.
- ۵۴- **رښتیني افغانان:** یوه کلتوري وېبپاڼه ده، په پښتو او دري ژبو خپرېږي، د خبرو اترو د تالار او د افغانستان د نومیالیو خبرو د پېژندنې برخه یې خورا په زړه پورې ده.
- ۵۵- **زموږ افغانستان:** د ښاغلي اکمل ساپي له خوا یوه شخصي وېبپاڼه ده، چې ډېر په زړه پورې معلومات لري.
- ۵۶- **زنده گي:** د فرید سیاوش په مسولیت په دري ژبه د بېلابېلو مسایلو په اړه نشرات کوي.

۵۷ - زیارتګی نېت: د هېواد نامتو لیکوال او ژبپوهاند، د کابل پوهنتون پخواني استاد ښاغلي پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار وېبسایت دی، چې د نوموړي استاد لیکنې، خپرني او شعرونه په کې خپرېږي.

۵۸ - ژواک: د کبیر شاغاسي په مسولیت خپرېږي او بېلابېل مطالب خپروي.

۵۹ - سباوون آنلاین: یوه خپلواکه کلتوري او ټولنیزه وېبپاڼه ده، چې په پښتو او انګریزي ژبو خپرونې لري.

۶۰ - سپرغی: د سیاسي، ادبي، علمي او هنري افکارو او نظریو د خپرولو خپلواکه او ناپیېلې وېبپاڼه ده.

۶۱ - سپېده دم: د واحد فیضي وېبپاڼه ده، چې په دري ژبه نشرات کوي.

۶۲ - ستوری: د پښتنو د ټولنیز ولسولیز ګوند د پخواني مشر، ارواښاد ډاکټر کبیر د اند و ژوند په اړه بشپړ او په زړه پورې وېبسایت دی، چې د نوموړي د سیاسي ژوند، لیکوالۍ او اثارو په اړه معلومات خپروي.

۶۳ - سلام فرهنگي ټولنه: د هالنډ مېشتې سلام فرهنگي ټولنې وېبپاڼه ده، چې د هېواد د تاریخ، کلتور او لرغونپوهنې په باب خپرنیزې لیکنې خپروي.

۶۴ - سمسور: یوه هنري پښتو وېبپاڼه ده، چې د پښتو موسیقۍ او افغاني هنر د وړاندې کولو تر څنګ، ځینې ادبي مواد هم خپروي .

۶۵ - سورغراوونیزه - دارکوزیا افغان مشورتي ګروپ له خوا خپرېدونکې اوونیزه ده، چې په کندهار کې په لوړ کیفیت او تیراژ خپرېږي .

۶۶ - سیمه ییز مطالعات: د افغانستان د علومو اکاډمۍ د سیمه ییزو مطالعاتو د مرکز وېبپاڼه ده، چې د دغه مرکز د فعالیتونو او د سیمې د حالاتو په باب معلومات په کې خپرېږي .

۶۷ - شاخه: د فضل الرحیم رحیم په مسولیت، په دري ژبه بېلابېل مطالب په کې خپرېږي .

۶۸ - شبکه غروۍ الوثقی: د افغانستان لپاره د قرآنکریم تر ټولو لومړۍ او ستره انټرنټي شبکه ده، چې د قرآنکریم په اړه هر راز معلومات او نورې اسلامي لیکنې خپروي .

۶۹ - طنزونه: طنزونو ته ځانګړې شوې وېبپاڼه ده، چې د هېواد د غښتلي طنز لیکونکي ښاغلي محمود نظري له خوا خپرېږي .

۷۰ - علامه حبيبي - دا د ارواښاد لوی استاد پوهاند علامه عبدالحی حبيبي وېبپاڼه ده، چې د علامه استاد اثار په کې خپرېږي .

۷۱ - فریاد ازادي: د جلیل پرشور په مسولیت خپرېږي او بېلابېل سیاسي او ټولنیز مطالب خپروي .

۷۲- کابل فاته: د ایشرداس وېبپاڼه ده، چې ډول ډول مطالب خپروي.

۷۳- گفتمان: د انجنیر عبدالله الم په مسولیت په دري ژبه سیاسي، ټولنیز او نور مسایل خپروي.

۷۴- لراو بر: له هالنډ څخه خپرېدونکې په زړه پورې وېبپاڼه ده، چې د لراو بر افغانستان د ورځنیو پېښو په هکله، خبرونه، انځورونه او ویډیويي کلیپونه خپروي.

۷۵- لوی افغانستان: یوه ازاده او خپلواکه وېبپاڼه ده، چې د افغانستان او په سر کې د لوی افغانستان بېلابېل مسایل په پښتو ژبه وړاندې کوي.

۷۶- لیکوال - د لیکوالو لپاره د خالدهادي په زیار جوړه شوې ځانگړې پاڼه ده، چې د افغان لیکوالو په اړه مواد او معلومات خپروي.

۷۷- لیکوال: د افغان لیکوالو او د هغوی د اثارو په اړه د معلوماتو خپراوي ته ځانگړې شوې وېبپاڼه ده.

۷۸- لېوال نټ: د لېوال شرکت وېبپاڼه ده، چې نوموړی شرکت په ارزانه بیه پښتو پوستکالي، د انټرنټ اسانتیاوې او کمپیوټر اړوند سامانونه مینه والو ته وړاندې کوي.

۷۹- مسافر: یوه خپلواکه ادبي او هنري وېبپاڼه ده، چې پښتو موسیقۍ ته هم په کې ډېرځای ورکړ شوی دی.

۸۰- **مستانه**: په انټرنېټ کې د افغاني موسيقۍ او هنر تر ټوله شتمنه پاڼه ده، چې په وړيا توگه خپلو مينه والو ته موسيقي وړاندې کوي .

۸۱- **مشرق سافت**: دا يوه تخنيکي او معلوماتي وېبپاڼه ده، چې په پښتو ژبه د کمپيوټر او انټرنېټ په اړه معلوماتي مواد خپروي.

۸۲- **ملالی جویا**: د ملالی جویا د ملاتړ کمېټې په مسولیت، سیاسي او ټولنیز مسایل خپروي. اکثره لیکنې یې په دري ژبه دي.

۸۳- **مهر**: د انجنیر عبدالقیوم میرزاده په مسولیت، په دري ژبه خپرونې کوي.

۸۴- **نهیض اینده افغانستان**: د پوهندوی دوکتور بسم الله شیوامل په مسولیت، په دري ژبه بېلابېل مسایل خپروي.

۸۵- **نورالانوار**: د دوکتور عبدالستار سیرت ځانگړې وېبپاڼه ده.

۸۶- **نوید فردا**: د فاروق فردا په مسولیت خپرېږي، په دري او پښتو ژبو نشرات کوي او ډول ډول خبري، سیاسي، ټولنیز او کلتوري مطالب خپروي.

۸۷- **هېواد افغانستان** - دا یو خپلواکه وېبپاڼه ده، د پښتو موسیقۍ او هنر تر څنګ نور کلتوري مواد هم خپروي.

۸۸ - هېواد: د ښاغلي هېواد شېرزاد له خوا يوه شخصي ادبي، کلتوري وېبپاڼه ده، چې د پښتو ادب او کلتور په اړه ليکنې په کې خپرېږي.

۸۹ - وړل: دافغان ولسپال ځوانانو له خوا د ښځو لپاره ځانگړې شوې پاڼه ده، چې په پښتو او انگليسي ژبو خپرونې کوي.

۹۰ - وطندار: د انجنير نجيب په مسوليت خپرېږي او په دري ژبه نشرات کوي.

۹۱ - وړانگه: دا يوه ادبي او کلتوري وېبپاڼه ده، چې تاريخي او کلتوري مسايل په کې خپرېږي.

۹۲ - ټول افغان: يوه په زړه پورې کلتوري وېبپاڼه ده، چې د بحث فورم، الکترونيکي لوبو او تخنيکي ستونزو د حل لپاره، موادو ته هم په کې ځای ورکړل شوی دی.

۹۳ - ټيک افغان: د کمپيوټر د زده کړې يوه بډايه وېبپاڼه ده چې دافغانستان له هرات ښار څخه خپرېږي.

۹۴ - گوربت: دگوربت فرهنگي ټولنې وېبپاڼه ده، چې د ورځنيو خبرو تر څنگ نور ادبي، کلتوري مواد هم په کې خپرېږي.

۹۵ - ۲۴ ساعت: د مهدي بشير په مسوليت په دري ژبه نشرات کوي، خبري او نور مطالب خپروي.

پر پورتنیو خپلواکو وېبپاڼو سربېره نورې ازادې وېبپاڼې هم شته، چې تر دې دمه یې په باب معلومات زما لاس ته رانغلل. دغه راز کتنۍ رسنۍ په تېره بیا وېبپاڼې په ډېرې چټکۍ سره د زیاتېدو په حال کې دي، چې د ټولو راټولول یې او سمهال ماته ممکن نه و.

خبري اژانسونه او خبرپاڼې

پر پورتنیو وېبپاڼو سربېره د دولتي اژانس ترڅنګ یو شمېر نور ازاد اژانسونه هم فعالیت لري، دا اژانسونه نه یوازې نورو رسنیو ته خبرونه او نور خپرنیز مواد ورکوي، بلکې خپله هم ځانګړې وېبپاڼې لري، چې اکثره یې په خپلو نومونو دي، چې دلته ورته اشاره کېږي:

۱- **افغان اسلامي اژانس** - دا اژانس، چې پر ۱۹۸۲ م کال د یعقوب شرافت له خوا رامنځته شوی، په افغاني رسنیو کې د پام وړ رول لري.

۲- **باختر اژانس** - د افغانستان د اطلاعاتو او کلتور وزارت اړوند خبري اژانس دی، چې د افغانستان، سیمې او نړۍ په اړه خبرونه او نور معلومات خپروي.

۳- **پژواک خبري اژانس** - خپلواک خبري اژانس دی، چې په پښتو، انګلیسي او دري ژبو، د افغانستان د ورځنیو خبرونو ترڅنګ د کلتوري خبرونو برخه هم لري.

۴- **ققنوس خبري اژانس** - دا هم یو نوی خبري اژانس دی، چې د خبري اژانس ترڅنګ نور کلتوري فعالیتونه هم لري.

- ۵- **کوچه خبري اژانس** - نوی جوړ شوی خبري اژانس دی، چې د هېواد د بېلابېلو پېښو په اړه خبرونه خپروي.
- ۶- **هندوکش خبري اژانس** - له څو کلونو راهیسې فعالیت لري، د بېلابېلو پېښو په اړه خبرونه خپروي.
- ۷- **وخت خبري اژانس** - په هېواد کې یو نوی جوړ شوی ازاد خبري اژانس دی، چې له ټول افغانستان څخه په درېو ژبو (پښتو، دري، انگرېزي) خبرونه خپروي.
- ۸- **روز خبري اژانس** - په هېواد کې یو نوی خبري اژانس دی، چې د صفيې میلاد له خوا جوړ شوی او پر خبرونو سربېره د نورو مسایلو په باره کې هم مطالب خپروي.
- د یادونې وړ ده، چې د ټولو اژانسونو وېبپاڼې هم په همدې نومونو نومول شوي دي.

درېم خپرکی

له پانگیز یا تمویل پلوه د رسنیو وېش

کله چې د افغانستان اوسنیو رسنیو ته گورو، نو طبعاً د هغو د تمویل د سرچینو په باب هم د سړي په ذهن کې پوښتنې راتوکېږي، له لیدنیو او اورېدنیو رسنیو پرته، چې هغه هم په پیل کې یو ډول مخنۍ پانگې ته اړتیا لري او یو شخص په اسانۍ سره نه شي کولای، دومره دروند مالي بار اوچت کړي، نورې رسنۍ په تېره بیا چاپي رسنۍ له چاپه بیا تر نشره پورې اکثره د زیان په زغم چلېږي. لیدنۍ او اورېدنۍ رسنۍ د وروستیو څو کلونو په بهیر کې د خپل دوراني حرکت له لارې خپل ژوند تضمینوي، یانې دا چې د گڼو اعلانونو د خپراوي او نورو گټندویو پروگرامونو د جوړولو له لارې تر یوه زیاته بریده خپل لگښت پوره کوي، خو چاپي رسنۍ بیا په ټولنه کې د لوستي قشر د کمی له امله په دې دریځ کې نه دي، نو ځکه د رسنیو پر مالي لگښت د خلکو شک پیدا کېږي. د افغانستان اساسي قانون او د رسنیو قانون ددې اجازه نه ورکوي، چې کوم گوند، شخص یا ډله دې د خپلو سیاسي او رسنیزو فعالیتونو لپاره له بهرنیو سرچینو څخه نامشروع مالي پانگه ترلاسه کړي، خو څرنگه چې تراوسه پورې

زموږ په ټولنه کې قانون په بشپړ ډول واکمن نه دی، نو د قانون له دې نیمګړي حاکمیت او خلا څخه یو شمېر کورني اشخاص او د رسنیو چلوونکي هڅه کوي، د ځان لپاره ګټه پورته کړي او یو شمېر لرې او نږدې هېوادونو او نړیوالو سیاسي او ناسیاسي، خیریه او نا خیریه موسسو څخه مغرضې او نا مغرضې مرستې ترلاسه کړي. دلته به له پانګیز پلوه د رسنیو پر څرنگوالي لنډې خبرې وکړو:

۱- دولتي رسنۍ: هغه رسنۍ دي، چې د دولت له خوا تمویلېږي او د دولت افکار ځلوي. دا رسنۍ په عمومي ډول د خپل لګښت ډېره کمه برخه هم نه شي پوره کولای او دولت د پخواني دود له مخې مجبور دی، په دې برخه کې زیان وزغمي. کله چې په هېواد کې ازادې رسنۍ رامنځته شوې، د دولتي رسنیو انحصار هم ختم شو، نو د لیدونکو، اورېدونکو او لوستونکو شمېر یې هم څه ناڅه کم شو. د باور له پلوه هم دولتي رسنۍ د پخواني تاریخ او دود له کبله په ښه دریځ کې نه دي، که څه هم د وروستیو څو کلونو په بهیر کې دولتي رسنیو ته هم د ځینو بهرنیو هېوادونو له خوا په رسمي ډول ډېرې مرستې شوي او لا هم دا لړۍ روانه ده، خو په مجموعي ډول دولتي رسنۍ اساساً د دولت له خوا تمویلېږي. د جاپان، جرمني، هندوستان، د امریکا متحده ایالاتو او ځینو نورو هېوادونو، د افغانستان د دولت له سراسري او ولایتي ټلويزیونونو او راډیوګانو سره په لسګونو ملیونه ډالره مرسته کړې، دغه راز د ځینو خیریه موسسو

له خوا له چاپي رسنيو سره هم مرسته شوې ده. لويې دولتي رسنۍ؛ ملي تلويزيون او د هغه مربوط ولايتي تلويزيونونه، همدارنگه راډيو افغانستان او ولايتي راډيو ستېشنونه دي، په چاپي خپرونو کې هېواد، انيس، اصلاح، کابل ټايمز، افغانستان ټايمز ورځپاڼې او د دولتي ارگانونو نورې اړوندې مرکزي او ولايتي خپرونې (اونيزې، مياشتنۍ او کلنۍ) راځي.

۲- تنظيمي يا گوندي رسنۍ: هغه رسنۍ دي، چې د بېلابېلو سياسي ډلو او گوندونو له خوا خپرېږي، د تمويل سرچينې يې هم د همدې گوندونو مشروع او نامشروع مالي منابع دي.

په افغانستان کې د چاپي رسنيو په برخه کې ددې ډول رسنيو شمېريات دی، تنظيمي يا گوندي رسنۍ هم د دولتي هغو په شان د فکري انحصار پر ناوړغۍ اخته دي، ډېر مينه وال نه لري، يوازې د خپلو گوندي گټو او نظرونو پر محتوا راڅرخي. که څه هم ظاهراً ددې رسنيو لگښت د اړوندو گوندونو له خوا ورکول کېږي، خو څرنگه چې په افغانستان کې اکثره سياسي ډلې له کورنيو مالي سرچينو څخه نه خړوبېږي او يا خپل کورني امکانات ورته پوره نه دي، نو دوی له ځينو هغو بهرنيو سرچينو څخه، چې دوی ورځنې په سياسي برخه کې الهام اخلي، ددې رسنيو لپاره هم پيسې ترلاسه کوي، خو لکه څنگه چې په سياسي برخه کې دا ډلې ټپلې خپل بهرني روابط ردوي، دغسې په رسنيزه برخه کې هم دوی دېته تيارې نه دي، چې خلکو ته رښتيا ووايي.

په افغانستان کې د داسې يو قوي او قانوني حکومت تر رامنځته کېدو پورې، چې دولت د هېواد پر ټول جوړښت بشپړ حاکميت ولري او ټولې بهرنۍ مرستې له يوه فلتري تېرې کړي، دا ډول ستونزې به وي او د بهرنيو په مرسته د جوړو شويو گوندونو رسنۍ به همدا ډول فعاليت کوي. يو شمېر سياسي ډلې او گوندونه اوس خپلې خپلې رسنۍ لري، د بېلگې په توگه:

اقتدار ملي، پيام مجاهد، محاذ، مجاهد جريدې، تمدن، فردا، نور، ټلويزيونه، ملي جبهه، تکبير، افغان ملت جريدې او نورې رسنۍ د گوندي يا تنظيمي رسنيو له جملې څخه دي.

جمهوري غږ، همبستگي غږ، نويد فردا، پيام ملي، يووالی، ميلاد وحدت، راه ازادی، ارمان مردم، نخبه او ځينې نورې هم، دا ډول رسنۍ دي.

۳- ازادې رسنۍ: هغه رسنۍ دي، چې په رښتيا هم د فکر او مالي امکاناتو له مخې ازادې وي. دا ډول رسنۍ د خپل دورانې حرکت له مخې خپل لگښت پوره کوي او په دې ډول خپل ژوند غځوي، خو په افغانستان کې ددې ډول رسنيو په تېره بيا د ازادو چاپي رسنيو ستونزه داده، چې تر ډېره وخته دوام نه کوي، اکثره له ځنډ او خنډ سره مخامخېږي، کله کله د مالي سرچينو د وچېدو له امله پر تپه ودرېږي، کله د مسئولو چلوونکو د وظيفې بدلون، کله د چلوونکو د زياتې ستړيا او کله هم د خپلمنځي اختلافاتو له امله له منځه ځي. په افغانستان کې د اوسنيو ازادو رسنيو بهير که څه هم له ځنډ و خنډ سره مل دی او اوسمهال له

ځينو دولتي او تنظيمي رسنيو سره د صحافت او مالي امکاناتو له پلوه رقابت نه شي کولای، خو پر ازادو رسنيو د باور تله ورو ورو درنږي، د ازادو رسنيو د ودې بهير طبيعي دی، خو د تنظيمي هغو تصنعي؛ هر کله چې د قانون حاکميت رامنځته شي او د ټولو اشخاصو، سياسي ډلو او گوندونو پانگه رڼه شي، نو هغه وخت کېدی شي ډېرې گوندي خپرونې يا رسنۍ له ستونزو سره مخامخ شي. دا به هغه حالت وي، چې د ازادو رسنيو د نور مالي ودې لپاره ښه زمينه برابره شي، خو په تېر څو کلن بهير کې هم دولتي، هم گوندي او هم ازادو رسنيو بهرنۍ مالي مرستې ترلاسه کړي دي:

» تر ۲۰۰۲ کال پورې له خپلواکو رسنيو سره د متحده ايالتونو د نړيوالې پرمختيايي ادارې او اروپايي کميسيون مرسته ۳۰ مليونه امريکايي ډالره وه، چې شاوخوا ۱۵ مليونه امريکايي ډالره يې د ولسمشرۍ ټاکنو پورې په اړوند فعاليتونو باندې لگېدلې وو.

په ۲۰۰۲م کال کې له خپل خپلواکو رسنيو سره مرسته خواو شا ۳ مليونه امريکايي ډالرو ته راکښته شوه او په ۲۰۰۷م کال کې دغه ډول بودجه نه شته. په ۲۰۰۳م کال کې له رسنيو سره د اروپايي کميسيون مرسته ۵ مليونه يورو وه، چې په ۲۰۰۶ کال کې ۲۰۱ مليونو يورو او په ۲۰۰۷م کال کې ۳۰۰۰۰۰ يورو ته راکښته شوه». ^(۱) دلته به د ځينو ازادو رسنيو نومونه واخلو:

^(۱) ريکارډ گراسي، رسنۍ يعنې پرمختگ، کلید گروپ، ۲۰۰۷م کال، ۵۲ مخ.

شمشاد، سبا، لمر، افغان، طلوع، امروز ازاد ټلويزيونونه دي، سره له دې چې دا ټلويزيونونه ازاد دي، خو له فكري پلوه يې اکثرو لا تراوسه خپل ناپېيلتوب پوره نه دی جوت کړی. د ازادو ټلويزيونو په نوم نور ټلويزيونونه هم شته، خو اکثره يې تنظيمي لېوالتيا لري.

اکثره هغه راډيوگانې چې د انټرنیوز په مرسته جوړې شوي، اوس د مشخصو افرادو له خوا پر کار مصروفې دي. ټوليز شمېر يې تر اوسه سټېشنونو هم اوړي. اکثره يې په بېلابېلو ولايتونو او ولسواليو کې فعاليت کوي.

ويسا، اراده ورځپاڼې، گنج اونيزه، ائینه زن، هشت صبح، چراغ، عصر جمهوريت او ځينې نورې د ازادو رسنيو له جملې څخه دي. ازادې چاپي خپرونې په سوونو دي، خو په دې کې داسې چاپي رسنۍ چې ناپېيلتوب يې ډېر څرگند وي ډېرې زياتې نه دي.

۴- انجیویزی رسنۍ: یو شمېر داسې چاپي رسنۍ هم شته، چې د مشخصو انجیوگانو یا نادولتي موسسو له خوا تمویلېږي او د هغوی د فکر، نظر او فعالیتونو بنکارندويي کوي. که څه هم ځينې انجیوگانې له ځينو دولتي، تنظيمي او ازادو رسنيو سره هم مالي مرستې کوي او تر یوه بریده پرې د خپلو هدفونو ځینې قیدونه هم مني، خو ددې ترڅنګ خپله هم چاپي رسنۍ لري. ددې رسنيو صحافت د ازادو، تنظيمي او دولتي چاپي رسنيو په پرتله په لوړه بیه پرېوزي، ددې یو علت دادی،

چې دا رسنۍ د چاپ او خپراوي لپاره پراخې سرچينې لري. ددې ډول رسنيو عمر هم ډېر دوام نه کوي، عمر يې د خپروونکو موسسو له عمر او فعاليت سره مستقيماً ارتباط لري، که دا موسسې ژوندۍ او فعالې وي، نو دا رسنۍ هم کېدۍ شي فعالې وي، کله کله د رسنيو پانگه زياته او کله کمه شي، دا حالت هم د دوی د چاپي رسنيو پر ژوند متناسب تاثير لري. له فکري پلوه دا رسنۍ پر سياسي چارو ډېرې مصروفې نه دي، کله کله د بنځو د حقوقو او نورو مدني مسايلو په باب تبليغاتي هڅې کوي، خو اکثره خپرونې يې د خپلو صنفې او مسلکي فعاليتونو په باب دي. دغه څو چاپي رسنۍ دلته د بېلگې په توگه راوړو:

پيوستون، ډالۍ، کلید، صبا، همکاري، حقوق مردم، جامعه مدني، دموکراسي، مرسل او ځينې نورې.

۵- د ازادو رسنيو په نوم نا ازادې رسنۍ: د تېرو دېرشو کلونو پر مهال په افغانستان کې له ځينو نومونو او اصطلاحاتو سره عجيبه لوبه شوې؛ نومونه به يو ډول وي، عملونه به بل ډول. تر ۱۳۵۷ ل کال وروسته په افغانستان کې د خلکو، مزدورانو، کارگرانو، کارگرې طبقې، د خلکو حکومت، د وطن ابادي، انقلاب، هېواد پالنه او داسې نور شعارونه له يوې خوا گرم وو، خو دا چې ددې شعارونو پلويانو څومره خپل شعارونه عملي کړل او څومره خپلو شعارونو ته ژمن پاتې شول، هغه ټولو خلکو په خپلو سترگو وليدل. هغه بل لوري ته بيا د هرې ډلې ټپلې او تنظيم له نامه سره ضرور «اسلامي» روستاړۍ ملگرۍ کېده؛

له «اسلامي» لفظ پرته د يوه حرکت پيلول هلته ناشوني وو، دا چې هغه ډلې خومره اسلام ته متعهدې وې او بيا يې د خپلې واکمنۍ پر مهال په کابل او نورو سيمو کې څه وکړل، هغه هم ټولو خلکو وليدل. د طالبانو نظام خو خپل بېل خصوصيات درلودل؛ هغوی له رسنيو په تېره بيا تصويري رسنيو سره نه پخلا کېدونکي واټن درلود، کله چې د طالبانو نظام ختم شو، گڼو ډلو ټپلو خپل «اسلامي» روستاري لرې کړل او د هغو پرځای يې «ملي» اصطلاح وکاروله، دا چې دا ډلې ټپلې خومره ملي دي، دا اوس خلکو ته بڼې معلومېږي. د رسنيو په برخه کې هم يوه داسې اصطلاح، چې تر نورو جالبه وه او د ورځني مودو، وکارېدله «ازاده، مستقلة، خپلواکه، غير وابسته، ناپېيلې...» څرنگه چې په افغانستان کې دا وخت نوې «ديموکراسي» راټوکېدلې وه او د رسنيو قانون هم نوی جوړ شوی و، نو هر چا د «ازاد» له کلمې څخه د خپل تعبير، خپل استعداد او خپلې خونې مطابق معقوله او نا معقوله گټه پورته کولای شوه. يو شمېر سياسي اشخاصو، چې دا مهال خپل گوندونه يا پخوانۍ ډلې ټپلې وليدل، نو په دې لټه کې شول، چې د ازادو رسنيو له لارې په «ازاد سياسي بازار» کې ځان مطرح کړي. په همدې خاطر يو شمېر داسې چاپي رسنۍ هم رامنځته شوي، چې ظاهراً د ازادو رسنيو په نوم خپرېږي، خو واقعيت کې خپل سياسي، قومي، ژبني او سيمه ييز ليدلوري لري.

دوی تر ډېره حده کونښ کوي، چې جنجاليز مسایل په یو اړخیز ډول مطرح کړي او په دې ډول ځان د شهرت پراو ته ورسوي. دا ډول رسنۍ اکثره د هېواد د بېلابېلو شخصیتونو پر ضد تبلیغات کوي، خو اسلامي جمعیت تنظیم او د هغو په شان نورې ډلې، چې د جگړو د اصلي لوبغاړو په توګه مطرح وو او همدارنګه د هغوی د لوړ پوړو غړو په باب ځکه څه نه وایي، چې له هغوی سره فکري لېوالتیا او ارتباط لري، د بېلګې په توګه به د یو څو دا ډول خپرونو نومونه واخلو:

ملي ارمان، پیمان ورځپاڼې، اګاه، کابل اونیزې، نور، نورین ټلويزیونونه او داسې نورې رسنۍ. دا رسنۍ که څه هم په نورو مسایلو کې د خپراوي ازاد لاس لري، خو کله چې خبره د اسلامي جمعیت او نظار شورا په باب راشي او بیا د هغو د تېرو ناوړه عملونو په باب د لیکنو او ویناوو خپراوي ته، نو بیا دوی په اسانه زړه نه ښه کوي، چې دا ډول لیکنې او ویناوې خپرې کړي. د دوی د خپرونو لیدلوری له ورايه معلومېږي.

۶- د افغانستان لپاره نړیوالې رسنۍ: له نږدې شلو کلونو راهیسې یو شمېر نړیوالې رسنۍ د افغانستان لپاره خپرونې لري، خو د دې وروستیو څو کلونو په بهیر کې دا خپرونې نورې هم زیاتې او ځانګړې شوې دي، په دې کې راډیويي او ټلويزیوني خپرونې په تېره بیا راډیويي هغه زیاتې دي. ددې خپرونو او رسنیو ټول لګښت د هغه مربوطه هېواد له خوا ورکول کېږي. طبیعي خبره ده، چې دا رسنۍ یوازې د افغانانو د اذهانو د خبرتیا

او روښانتيا لپاره کار نه کوي، د پردې تر شا خپل هدفونه هم لري، خو په هر ترتيب زموږ د ټولنې په خبرتيايي بهير کې يې کارنده ونډه اخيستي ده. دلته به ددې رسنيو د ځينو لنډه يادونه وکړو:

ازادي راډيو: د افغانستان لپاره په شپه او ورځ کې (۱۲) ساعته په پښتو او دري ژبو نشرات لري او داسې اټکل کېږي، چې په افغانستان کې تر ټولو زيات اورېدونکي لري، دا راډيو ددې وس لري، چې د ورځنيو پېښو په باب تازه رپوټونه په مستقيم ډول خلکو ته ورسوي او نورې ژوندۍ خپرونې هم جوړې او خپرې کړي، نو ځکه يې د اورېدونکو شمېر هم زيات دی. ددې راډيو مرکزي دفتر د چک جمهوريت په مرکز (پراگ) او سيمه ييز دفتر يې په کابل کې دی او مالي لگښت يې د امريکا متحده ايالاتونو د کانگرس له خوا ورکول کېږي.

بي بي سي: تر ټولو مشهوره او موثره راډيو ده، چې له دوو لسيزو راهيسې د افغانستان لپاره خپرونې کوي. ددې راډيو پښتو او دري خپرونې په افغانستان کې خپل خاص اغېز لري او د خلکو د باور کچه پرې ډېره اوچته ده. ددې راډيو مرکزي دفتر په لندن او سيمه ييز دفتر يې په کابل کې دی. د تمويل چارې يې طبعاً د انگليستان د حکومت او خپلو گټندويو منابعو څخه سمبالېږي.

امريکا غږ: اشنا راډيو: دا د امريکا دولتي راډيو ده، چې د افغانستان لپاره په پښتو او دري ژبو خپرونې کوي، پخوا «د امريکا غږ» په نامه يادېده اوس «د امريکا غږ اشنا راډيو» په

نامه يادېږي. ددې ترڅنگ دوی د «ډيوه راډيو» په نامه بل راډيويي پروگرام هم لري، چې اکثره د کوزې پښتونخوا د پښتنو لپاره خپرونې لري، خو د افغانستان سياسي او ټولنيز مسايل هم په کې خپرېږي. سربېره پر دې د امريکا غږ آشنا ټلويزيون هم ټول ټال يو ساعت د افغانستان لپاره په پښتو او دري ژبو خپرونې کوي، چې د افغانستان د ملي ټلويزيون له لارې خپرېږي. يو مهال د جرمني هېواد هم د افغانستان د ملي ټلويزيون له لارې په پښتو او دري ژبو همدومره نشرات درلودل.

ځينې نورې بهرنۍ راډيوگانې: ايران هم په پښتو او دري ژبو د افغانستان لپاره نشرات لري، چې دا نشرات ټول د ايران د حکومت په انحصار کې دي او د همغه دولت د فکر څرگندونه کوي. د وچويله المان غږ، چين راډيو، مسکو راډيو، ال انډيا راډيو، همدارنگه په افغانستان کې د ايساف له خوا خپرېدونکې «ازادي غږ راډيو» او ځينې نورې راډيوگانې هم د افغانستان لپاره په پښتو او دري ژبو خپرونې کوي، ددې راډيوگانو د تمويل سرچينې د همغو هېوادونو دولتونه دي.

د اغېز او موثريت له مخې په بهرنيو راډيوگانو کې «ازادي»، «بي بي سي» او «امريکا غږ» تر نورو زيات تاثير او زيات اورېدونکي لري؛ ددې راډيوگانو تاثيرات دومره زيات دي، چې په اورېدنيو رسنيو کې تر کورنيو دولتي او نا دولتي راډيوگانو هم ډېر تاثير ښکاري.

څلورم څپرکی

د اوسنیو رسنیو فکري لوری

د تېرو اوو اتوو کلونو په ترڅ کې افغاني رسنۍ، د سیاست، اقتصادي اړو پیچ او خپلو تجربو تر بېلابېلو پړاوونو تېرې شوي او لا تېرېږي. په دې رسنیو کې له شخصي عقدو نیولې، تر رغوونکو ټولنیزو او سیاسي نیوکو پورې ډېر مسایل نشر شوي دي. تخصصي او علمي رسنیو البته په خپله برخه کې خپل رول ادا کړی او هغه رسنیزه خلا، چې د نږدې دوو لسیزو په بهیر کې رامنځته شوې وه، تقریباً ډکه شوې، خو په مجموعي ډول دا ډېره سخته خبره ده، چې ټولې رسنۍ دې له فکري پلوه، په څو فکري لیکو کې مطالعه او وارزول شي. هره رسنۍ په واقعیت کې خپل یو جلا فکر او لید لوری لري او که چېرې د یوې رسنۍ فکر له بلې سره هماهنگ او منطبق وای بیا خو نو بلې ته اړتیا نه پيدا کېدله. که موږ غواړو پر هراړخیز ډول د رسنیو فکر وشنو نو اړ یو چې هره رسنۍ په جلا جلا ډلو تحلیل کړو، ان په دې حالت کې هم کېدی شي یوې واحدې نتیجې ته ځکه ونه رسېږو، چې د هرې رسنۍ فکر له پیله یو ډول، د کار په یو څه بهیر کې بل ډول او د

نور وخت په تېرېدو سره يې لا هم تغير موندلای دی. ځينو رسنيو د خپل ژوند په بهير کې له فکري پلوه منځني حرکت کړی، ځينو منکسر او يو شمېر رسنۍ بيا داسې دي، چې خپل خاص تنظيمي، سيمه ييز او قومي اهداف تعقيبوي او په فکري لوري کې يې چندان بدلون نه دی راغلی.

له دې ټولو متضادو او متغيرو نظرونو او ليدلوريو څخه يو څو مهمو مسایلو ته اشاره کوو، چې ځينو رسنيو رانغاړلي او پر همدې محور يې ليکنې او مطالب خپاره کړي دي.

۱- ملتپالنه: په پرمختللو، مخ پر ودې او ان په وروسته پاتې هېوادونو کې ملتپالنه د هېواد د ملي ارزښتونو او مقدساتو په توگه مطرح وي؛ د يوې ټولنې رسنۍ، علمي او مدني مرکزونه، سياستوال او ليکوال، روڼ اندي، روحانيون او عوام ځانونه د ملي گټو او ملي ارزښتونو پر پالنې او ساتنې مکلف گڼي. سياسي گوندونه او اشخاص د قدرت پر سر د مناقشې او مناظرې مشروع او نامشروع لارې کاروي، خو هېڅوک هم د ملي هويت او ملي گټو پر وړاندې ودرېدلای نه شي. په هغو ټولنو کې چې جگړې ځپلې وي او گڼې ناروغۍ په کې ټوکېدلې وي، يوه ناروغي په کې همدا وي، چې ځينې خلک هسې د ملي گټو د تعريف او تشخيص لپاره پلمې لټوي او دوی په دې پلمه، چې اول بايد ملي گټې، ملي هويت او ملي ارزښت تعريف شي، بيا پرې توافق وشي تر هغو وروسته به بيا موږ پرې بحث وکړو.

دا نو هغه پلمه ده، چې د معقول زور له استعمال پرته بل ځواب نه شي لرلای، ځکه په ټولنیزو علومو او سیاسي چارو کې د یوې پدیدې تعریف هغسې مشخص نه دی، لکه د ساینسي هغو په شان، چې څوک بیا په کې دویمه خبره نه شي کولای، نو کله که په ټولنیزو علومو او چارو کې خبره د تعریف پر سر توافق ورسېدله، نو بیا خو پلمه جوړونکي پر هېڅ ډول تعریف موافقې ته حاضر نه دي. زموږ په نظر ملي ارزښتونه همغه دي، چې د پېړیو په اوږدو کې د ملت بېلابېلو وگړو او اقشارو پرې له کومې سیاسي لاسوهنې او فشار پرته توافق درلود، دوی دا ارزښتونه درانه ساتلي او چا یې چې پر وړاندې دریځ نیولی، د هغو پر وړاندې ودرېدلي دي.

زموږ ځینو رسنیو د ملت د دغو ملي او طبیعي ارزښتونو خیال ساتلی او کوبښن یې کړی داسې څه خپاره کړي، چې په ملت کې د ملي روحيې د پیاوړتیا سبب شي، د کمتری او پرديپالنې احساس له منځه یوسي او د ملت د ارزښتونو دفاعي جوړښت ټینګ کړي. که څه هم په تېر اوه کلن بهیر کې د فعالو ملتپالو رسنیو شمېر د ناملتپالو او ملت ضد رسنیو تر شمېره کم و او لا کم دی، خو بیا یې هم ځینو ملي رسنیو په دې برخه کې د دفاعي او تعرضي رسنیو رول اجرا کړی دی. په چاپي رسنیو کې ویسا، ارادې، کلید خپرونو، پخلاينې جريدې، یو زیات شمېر ولایتي راډیويي او چاپي خپرونې او همدارنگه ځینو دولتي لیډنیو،

اورېدنيو او چاپي خپرونو د دې وروستيو څو کلونو په بهير کې تر يوه حده خپل ملي مسوليت ترسره کړی دی. اريانا تلويزيوني شبکې هم تر زياته حده د ملي ارزښتونو ملاتړ کړی، شمشاد، امروز او لمر تلويزيونونو هم په دې برخه کې مناسبه ونډه اخيستي او افغان تلويزيون هم تر خپله وسه کار کړی دی.

۲- سمون او ولسواکي:

د رسنيو يا مطبوعاتو په اړه دا خبره عامه ده، چې د ټولنې يا هېواد د ځواک څلورمه قوه ده، طبعاً په هغو ټولنو کې، چې د دولت نورې درې گونې قواوې پر خپل ځای، پر فعاليت بوختې وي، يوه بلې سره د همکارۍ او ارتباط له مخې په خپل حقوقي او قانوني مسير کې کار کوي، ټولنه يې تر مستقيم کنترول لاندې وي او د هېڅ ډول انارشۍ وېره نه وي، نو په داسې حالاتو کې که رسنۍ د يوه څلورم رکن يا قوت په توگه مطرح شي، نه يوازې دا چې ټولنې ته يې هېڅ خطر نه شته او يا هم ډېر کم گواښ ورڅخه متصور دی، بلکې د زياتې گټې، سمون او هراړخيزې ذهني رغونې او فکري پرمختيا اټکل يې شته. خو زموږ په ټولنه کې چې د دولت نورې درې گونې قواوې لا تراوسه د استحکام، قوت او پوخوالي ټول مميزات نه لري، نه يې ټول هېواد تر بشپړ کنترول لاندې دی او نه هم په خپل منځ کې پوره هماهنگي او همکاري لري، اداري فساد يې تر ستوني رسېدلی او د پوره اداري کفايت د نشتوالي له ستونزې سره مخ دي، نو په داسې

حالت کې د ډله ییزو رسنیو پوره خپلواکي او بشپړه ازادي له
خطرونو خالي نه ده. په هر حال دې ډول خطرونو او پردیپالنې ته
به هم، لږ څه وروسته اشاره وکړو، خو د اټکلي او بلفعلو خطرونو
تر څنگ د افغانستان او سنیو رسنیو، د هېوادنیو چارو په سمون،
د ځینو چارواکو د زیاتو او نامشروعو غوښتنو په مهارولو او د
ولسواکۍ په پراختیا کې کارنده رول لوبولای دی. همدا رسنۍ
دي، چې د حکومت کړنې یې څارلي، ارزولي، د خلکو غږ یې
دولت ته رسولی او د دولت فعالیتونه یې ولس ته ورڅرګند کړي
دي. د دې تېرو اوو کلونو په واک کې هېڅ بله داسې مرجع یا
سرچینه، چې د حکومت د درېواړو ارګانونو سترګه دې له هغو
څخه وسوزي، له رسنیو پرته بله نه وه. یوازې همدا رسنۍ وې،
چې دا ارګانونه یې تر یوه حد تر تاثیر لاندې راوستي وو. په ټولیز
ډول د هغو نظرونو، مرکو او لیکنو شمېر لکونو ته رسېږي، چې
په هغو کې د دولت پر کړنو نیوکې شوي او د همدې ازادو رسنیو
له خوا خپاره شوي دي. که چېرې همدا کورنۍ او بهرنۍ رسنۍ نه
وای نو خدای تعالی خبر، چې د افغانانو پر ستوني به د ظلم څومره
خطرناکه خپسه ناسته وه، هم به ولس کړول کېده، هم به وژل کېده
او هم به ټکول کېده، خو د فریاد او چغې ایستلو توان او امکان به
یې هم نه درلود، اوس که له یوې خوا په دولت کې د فساد، رشوت
او خیانت بازار ګرم دی، نو نادولتي موسسې او ان نړیوالې
خیريې او نادولتي موسسې هم د لوټ او تالان په دې پړاو کې تر
دولتي چارواکو او مامورینو کمې نه دي او ولس د فساد د ژرندي

ددغو دواړو پلونو ترمنځ ګیر دی، همدا رسنۍ دي، چې له دې فساد څخه پرده پورته کوي، که څه هم فساد تر دې حده لوړ او د مهارت تر وروستۍ کچې رسېدلی، چې خپله کله کله یو زیات شمېر رسنۍ هم د هغوی تر انحصار لاندې راځي او اوس لا هم، لوی، اصلي او ستر فسادګر، مفسدین، جنایتکار او محتکر د انتقاد له څپې معاف او خوندي دي او لا هم په اکثر ورسنیو کې ددې وس نه شته، چې هغو ته ګوتې وروړي، خو بیا هم ځینې رسنۍ شته، چې ددې ډول اشخاصو د لسګونو ډول ډول فسادونو له یونیم څخه پرده پورته کوي. یوه غټه مغالطه داده، چې خپله مفسدین، محتکرین او جنایتکاران د رسنیو خاوندان شوي او د ازادو رسنیو په نوم یې خپلې تنظیمي او شخصي رسنۍ فعالې کړي او پر دې بریالي شوي، چې عامه ذهنیت ګډوډ او ابهام رامنځته کړي، دا کار ددې سبب ګرځي، چې ځینې خلک د رښتینو او نارښتینو ازادو رسنیو توپیر ونه کړای شي، خودې سره سره افغاني ازادې رسنۍ ورو ورو د پوځوالي پر لوري ګامونه اخلي او ورځ پر ورځ نوې تجربې ترلاسه کوي. د همدې ازادو رسنیو اغېز دی، چې په یو زیات شمېر دولتي موسسو کې په ښکاره ډول د فساد مخه نیول شوې ده، همدا رسنۍ وې، چې د هېواد له بېلابېلو ګوتونو څخه یې په خپلو راپورونو، د ولس د مظلومیت غږ، د حکومت لوړ پوړو چارواکو ته رسولای دی. ما څو ځله د ولسمشر له خولې په رسنیو او له خلکو سره په غونډو کې اورېدلي، چې زه د رسنیو له لارې پر دې ستونزه خبر شوم او

بيا مې د هغه ځای مشران او حکومتي چارواکي راغونښتي او مشکلات مې حل کړي دي. په لسگونو ځله داسې پېښ شوي، چې په يوه سيمه کې کوم دولتي چارواکي پر خلکو ظلم کړی او يا يې له خلکو سره ناوړه چلند کړی، مخکې تر دې چې د حکومت نورې اړوندې ادارې، لوړ پوړي حکومتي چارواکي خبر کړي، ميډيا مخکې تر مخکې د خلکو غږ خپور کړی، جمهور رئيس څو ځله د همدې رسنيو له لارې د خپاره شوي رپوټ پر بنسټ خپل ځينې محلي چارواکي له دندې لرې او يا يې بدل کړي دي. همدا راز دا رسنۍ وې، چې دولتي چارواکي، مخور شخصيتونه او د ولس استازي او ان د دولت سياسي مخالفين يې مخامخ سياسي بحثونو ته سره کېښول او قضاوت يې ولس ته پرېښود، سره له دې چې په ځينو دا ډول بحثونو کې به د ازادو رسنيو په نامه ځينې نا ازادو رسنيو خپل ليدلوری هم پر بحثونو تحميل کړی وي، خو بيا هم ډېرې داسې ازادې رسنۍ وې، چې د ناپېښتوب اصل يې مراعت کړی دی. ازادو رسنيو ولس له دولت او دولت له ولس سره وصل کړی او يو بل ته يې د هغوی پيغامونه رسولي دي، ولس د ازادو رسنيو له لارې خپل فريادونه او غوښتنې حکومت ته رسولي، دغسې حکومت هم خپل غږ او هغه غوښتنې، چې د خپلو دولتي رسنيو له لارې يې د رسولو جوگه نه و، د همدې ازادو رسنيو له لارې، هم خپل ولس ته، هم خپلو مخالفينو، هم گاونډيو هېوادونو او هم خپلو نورو سيالانو ته رسولي دي. دولتي رسنۍ، چې په افغانستان کې له لسيزو راهيسې د باور پر

بحران اخته دي، په خپل هېواد، سیمه او نړۍ کې یې اغېز کم دی، ځای یې همدې ازادو رسنیو ډک کړی دی. د ازادو رسنیو رول دومره زیات و، چې کله به هم په افغانستان کې د پاکستان د پوځي مداخلې موضوع مطرح کېدله، نو د افغانستان دولت به زیاتره د همدې ازادې رسنۍ له لارې خپل پیغام، ولس او نړیوالو ته رسوه. همدې ازادو رسنیو به دا موضوع ډېره گرموله، ان تردې حده چې یو وخت د پاکستان حکومت رسماً له نړیوالې ټولنې وغوښتل، چې حامد کرزي دې نور په میډیا کې په موږ پسې تبلیغ نه کوي. په مقابل کې د حامد کرزي غبرگون دا و، چې پاکستان دا مهال په هر لحاظ تر افغانستانه غښتلی دی، په تېره بیا له پوځي او اقتصادي پلوه، ماته همدا یوه لاره پاتې ده، چې د (میډیا) له لارې خپل غږ پورته کړم او د دنیا پام په افغانستان کې د پاکستان مداخلې ته راواړوم. په همدې وجه د پاکستان حکومت څو ځله په پاکستان کې پر خپرېدونکې افغان ازادې میډیا باندې بندیز ولگاوه. که څه هم د پاکستان پرواندي د افغانستان د ازادې میډیا ژبه تېره وه او لا تېره ده، خو د ایران د مداخلو په باب بیا هغومره تېزه نه ده، دلته بیا سړي ته د رښتیني، ازادې او خپلواکې میډیا په باب پوښتنې راپیدا کېږي، خو دې توپیر سره سره ایران هم سل په سلو کې د ازادو رسنیو له گوزارونو خوندي نه دی. هغو تنظیمونو، ډلو، رسنیو او اشخاصو ته، چې ایران پیسې ورکوي، هغوی خو طبعاً پر ایرانپالنه مصروفې دي او د مذهب تر چترلاندې د ایرانپالنې

چوپړ کوي، خو په دې ترڅ کې بیا زموږ یو شمېر داسې ازادې رسنۍ شته، چې نه یوازې د پاکستان لاسوهنو ته متوجه دي، بلکې د ایران مداخلې هم له نږدې څاري، دې رسنیو د مذهب په جامه کې د ایران له مداخلو څخه پرده پورته کړې او هغه شبکې، اشخاص، تنظیمونه او رسنۍ یې رسوا کړي، چې په ښکاره او پټه د ایران له خوا تمویلېږي، ددې کار په مقابل کې نه یوازې ایرانپالو ډلو ټپلو سخت غبرگون ښودلی، بلکې د ایران حکومت هم سخت وارخطا شوی او په کابل کې د ایران سفیر څو واره د اطلاعاتو او کلتور وزارت له مسولینو او همدارنګه نورو دولتي چارواکو څخه جدي غوښتنه او هیله کړې، چې د ایران پر ضد باید دا ډول تبلیغات بند شي او که نه نو موږ به افغانستان ته پر خپلو مرستو^(۱) له سره غور وکړو.

د ایران سفارت د چارواکو ددې وارخطایۍ علت دا و، چې افغاني ازادو رسنیو د ښې منځ ویشتي و. افغاني ازادې رسنۍ اوس د شک، تردید او باور له همداسې کړلېچونو تېرېږي، خو د دې تېرو نږدې اوو کلونو په اوږدو کې، چې دې رسنیو کوم بریالیتوبونه ترلاسه کړي او څومره چټک پرمختګ یې کړی، د نړۍ په هېڅ هېواد کې د میډیا پرمختګ له دې چټک پرمختګ سره د پرتلې وړ نه دی؛ د دې تېرو څو کلونو په ترڅ کې افغاني رسنیو د افغاني ټولنې اکثره برخې تر پوښښ لاندې راوستي دي. «په ۲۰۰۶م کال کې کلید ګروپ او فریدریک ایبرټ سټیفتنګ (FES) د رسنیو د پوښښ، لاسرسی او د معلوماتو د

مهمو سرچينو په هکله يوه سروې ترسره کړه، ددې څېړنې له مخې:

- روانې جگړې د پوښښ ترټولو لوړه کچه ۱۷،۳۲٪، د بشر حقونو ۱۰،۷٪ او بيا رغونې ۹،۵٪ درلوده، خو که چېرې اقتصاد ۵،۹۲٪ چې د يوې بېلې کټگورۍ په توگه په پام کې نيول شوی و، ورسره يوځای شي، وروستی هغه ۱۵،۴۲٪ ته لوړېږي.

- د خلکو د اړتياوو او غوښتنو په هکله راپورونه په بيا رغونې پسې راځي ۸،۲۰٪، سياست په ده پسې راځي ۷،۹۲٪ او ټولنيز سلوک په سياست پسې، چې ۲،۹۲٪ جوړوي.

- په سروې کې شاملې موضوع پورې اړوندې نورې ساحې د ټول پوښښ تر ۵٪ کمه برخه جوړوي، چې په دې کې مخدره موادو د پوښښ لاندې راغليو راپورونو ۴،۹۳٪، اداري فساد ۴،۸٪، نړيواله مرسته ۴،۲۱٪، چاپېريال ۲،۷٪ او د حکومتي ادارو حساب ورکول يوازې ۰،۸۲٪ جوړوي.

- د بشر د حقونو په هکله د راپورونو د کتلو پر وخت دغه اړخونه په پام کې نيول شوي وو:

- د بشر حقونه په عمومي توگه ۴،۳۳٪، د ښځو حقونه ۴،۳۰٪ او ډيموکراتيک حقونه ۲،۰۷٪.

- د معلوماتو سرچینې تر ډېره حده حکومتي وې؛ د خپرو شویو معلوماتو د نږدې ۴۰٪ نسبت حکومتي سرچینو ته شوی و، مرکزي حکومت ۲۲،۹۲٪ او ځایي حکومتونه ۱۲،۴۸٪. البته دغه پوښښ هغه وخت ۵۲،۶۰٪ ته لوړ شو، چې بین الحکومتي سازمانونه ۱۰،۲۵٪ او بهرني حکومتونه ۲،۱۹٪ په ورته ګروپ کې سره ونیول شول.

- د معلوماتو نورې سرچینې: اشخاص ۸،۵۳٪، مدني ټولنه ۸،۲۳٪، نور موسسات ۷،۸٪ او محلي فعالین ۵،۴۲٪ وو.

- نړیوال خبري اژانسونه د افغاني رسنیو د پوښښ ۱۲،۷۲٪ برخه جوړوي. دغه شمېر د رسنیو له خوا د باختر د دولتي خبري اژانس د نړیوالې څانګې له خوا د برابرې شویو خدمتونو په پام کې نیولو پر اساس ټاکل شوی دی. (باختر خبري اژانس تر ډېره حده ۸۵٪ بهرني مواد ژباړي). کله چې باختر خبري اژانس ترې وابستل شو، نړیوالو خبري اژانسونو د افغاني رسنیو د پوښښ ۲۳،۱۰٪ جوړوله.

- په څېړنه کې شاملو رسنیو د افغان خبري اژانسونو مواد کارول- ۲۴،۷۲٪ د هغو معلوماتو چې خپاره شوي، زیاتره د پژواک، افغان او باختر خبري اژانس په واسطه برابر شوي دي.^(۱)

^(۱) رسنۍ یعنې پرمختګ، ۲۰۰۷م کال، چاپ، ۲۹-۳۰ مخونه.

په دغسې يوه پېچلي سياسي، پرمختيايي او جگړه ييز حالت کې د رسنيو دا ډول پرمختګ له قربانيو پرته ناشونی دی، د تېرو اوو کلونو په اوږدو کې په مجموعي ډول لس تنه افغان ژورناليستان وژل شوي، په لسگونو تنه لنډ مهالي زنداني شوي او په مجموعي ډول د ژورناليستانو پر وړاندې د تاوتریخوالي په سلګونو پېښې ثبت شوي دي. د همدغو قربانيو برکت و، چې زموږ په ولس کې د جرئت روحیه وروزل شوه، په سياسي ډلو کې د زغم کلتور تر یوه بریده دود شو، جنگسالارانو او نور زورواکو د رسنيو له وېرې په خپل تشدد کې کمی راوست؛ ان د افغانستان ملي شورا، چې د یو زیات شمېر جنگسالارانو، زورواکو او سرتمبه اشخاصو کمیت په کې له ورايه ښکاري او پر لومړیو شپو ورځو یې ځان له هر ډول انتقاده خوندي باله، همدې ډله ییزو رسنيو کنټرول کړه او دا یې ورته څرګنده کړه، چې که تاسو پر حکومت نظارت کوئ، داسې نور څوک هم شته، چې تاسو هم وڅاري، نو په دې ډول ازادو رسنيو د ولس د ذهني کچې په اوچتیا او د ولسواکۍ په پراختیا کې تر خپله وسه ونډه واخیسته.

۳- پردیپالنه:

په تېرو بحثونو کې مو ورته اشاره وکړه، چې ټولې افغاني رسنۍ ازادې نه دي، د ازادو په نامه نا ازادې یا تړلې رسنۍ هم شته، چې د رسمي اسنادو او نورو حقوقي مدارکو له مخې یې سپینول او زباتول اسانه خبره نه ده، خو ددې رسنيو؛ تصویري دي

که چاپي، اورېدنی دي که کتنی، د چلوونکو له فکري لیدلوري او خپله ددې رسنیو د مطالبو له څرنگوالي سرې ته پته لگي، چې ددې خپرونو سلسله چېرته رسي. د دې رسنیو خپرنيز حجم، ورځنی لگښت، د کارکوونکو د معاشونو او نورو لگښتونو قرینه او د لگښتونو د نه بشپړاوي دوراني حرکت، د سرې باور پیاوړی کوي، چې دا ډول خپرونې یا رسنۍ له بهرنیو سرچینو خړوبېږي. د دې رسنیو د چلوونکو ساده ګي په دې کې ده، چې خپل غرضونه او د پردیو ورسپارل شوي نظرونه، په اسانۍ سره نه شي پتولای او هر څه دومره ډانګیږي وایي، چې سرې فکر کوي؛ د کوم ګاونډي هېواد رسنۍ وي. دا رسنۍ له ظاهري سلیقي یا ډیزانه نیولې، د ژبې تر کارونې او بیا د هغې تر فکري محتوا پورې اکثره محتویات داسې ډانګیز خپروي، چې بل ثبوت ته یې هېڅ اړتیا نه شته. په افغانستان کې د ازادو رسنیو په نامه د نا ازادو رسنیو تر شا کېدی شي د یو زیات شمېر هېوادونو په تېره بیا د ګاونډیو هېوادونو لاس وي، خو هېڅ بل ملک یا هېواد به په رسنیز فعالیت کې دومره مصروف نه وي، لکه ایران، چې په افغانستان کې بوخت دی. په افغانستان کې ګڼ شمېر تلويزیونونه د ایران له خوا نصب او مونثاژ شوي او د نږدې اویاوو (۷۰) په شاوخوا کې چاپي رسنیو ته پیسې ورکوي. د پیسو د ورکړې په باب داسې کوم مستقیم سند نه شته، نه یې څوک پیدا کولای شي او نه هم په دې معاصره نړۍ کې څوک چاته د مداخلې داسې لاسوند په لاس ورکوي، چې هغه دې په سیمه کې د هغه نورو رقیبو ډلو ته هم په لاس ورشي، خو دا د لمر په

شان یو څرگند حقیقت او واقعیت دی، چې ایران په افغانستان کې مذهبي، ژبني، کلتوري، سیاسي او اقتصادي ټول هدفونه تعقیبوي، نور هېوادونه په افغانستان کې د ایران په شان کوم خاص ژبني او کلتوري هدفونه نه لري، البته نور هدفونه طبعاً لري، نو ځکه خو د ایران ستر مخالفین؛ د امریکا متحده ایالتونه او نور په افغانستان کې د ایران فرهنګي، مذهبي مداخلې ته د ډېر خطر په سترګه نه ګوري، ایران له دې حالت نه اعظمي ګټه پورته کوي او په افغانستان کې د خپلې اوږدې ستراتیژۍ پر اساس فرهنګي، مذهبي او ژبني فعالیتونه ترسره کوي. د ایران ترڅنګ پاکستان، روسیه، هند، ترکیه او د منځنۍ اسیا ځینې هېوادونه هم دلته خپل فرهنګي هدفونه تعقیبوي، خو ډېری هماغه کورنۍ شبکې او اشخاص چې له ایران سره اړیکې لري، له همدې هېوادونو څخه هم خوږلني ترلاسه کوي. ځینې رسنۍ په هېواد کې د هندي کلتور د خپراوي سبب ګرځي، دا خپرونې اکثره د ټلويزیوني فلمونو او ډرامو له لارې ترسره کېږي، کله چې څوک پر نیمه شپه کابل کې کوم شخصي ټلويزیون ګوري، نو په اکثره کې یې هندي فلمونه خپربېږي، ځینې یې ډوبله شوي او ځینې له ډوبلې یا ژباړې پرته هم خپربېږي. ددې ډول ډرامو او فلمونو خپرول نه یوازې د ځوان نسل د روحيې د خرابېدو سبب ګرځي او زموږ د ماشومانو او تنکیو ځوانانو فکر کېږي، بلکې د کورنیو پر مېرمنو او نورو محسنو اشخاصو هم اثر کوي؛ په دې ډرامو کې دومره هنري قوت شته، چې یو ځل یا دوه ځله یې څوک وګوري، نو د مخدره موادو د روږدي په څېر پرې عادت شي، دا

ډول ډرامې نه يوازې پر اوږده مهال زموږ پر ټولنه منفي تاثيرات لري، بلکې همدا اوس يې هم په گڼو کورنيو کې کورني اختلافونه پيدا کړي دي. کېدای شي په ناشمېره کورونو کې د همدې ډرامو د کتلو يا نه کتلو او په کورنيو کې پر مېرمنې او مېر، خواښې او نرېور باندې د هغو د پرېوتو تاثيراتو له امله، د هغوی ترمنځ سختې لفظي او فزيکي جگړې او نورې خواږدې رامنځته شوې وي، خو ددې ډرامو او هندي فلمونو له لارې، د هندي کلتور ددې روان سېلاب تر شا کوم سياسي او استخباراتي لاسونه کار نه کوي، دا يوازې د همغو تصويري رسنيو کار دی، چې غواړي له دې لارو خپل مينه وال زيات کړي او بيا د اعلانونو له لارې گټه ترلاسه کړي. د هندي فلمونو د خپراوي لپاره نه يوازې دوی ته هندي کمپنۍ پيسې نه ورکوي، بلکې دوی لا مجبور دي د ځينو ډرامو د خپراوي په خاطر همغو کمپنيو ته پيسې ورکړي، خو د ايران فرهنگي او مذهبي مداخله بيا د هندوستان په شان نه ده، دوی له همدې فرهنگي او مذهبي لارې غواړي، په افغانستان کې د خپلې پراختيا غوښتنې د اوږدې ستراتيژۍ عملي کېدو ته لاره اواره کړي، نو ځکه خو يې دلته د اشخاصو او تنظيمونو په نامه گڼ شمېر تصويري او نورې رسنۍ فعالې کړي او د هغوی لگښت برابر وي. دا رسنۍ په ډېره سپين سترگۍ سره په څرگند او مستقيم ډول او له کوم هنري کيفيت پرته د ايراني کلتور د پراختيا لپاره کار کوي. ايراني ژبه او لهجه ان په دې ډول کاروي، چې تصنع او تکلف په کې له ورايه ښکاري، خو څرنگه چې پرې د فشار قوه واردېږي، ځان اړباسي په همغه شکل

خپرونې وکړي، چې ايران يې غواړي. دا ډول رسنۍ دومره په پرديپالنه کې ډوبې دي، چې څوک هسې هم د ايران د مداخلې نوم واخلي، نو دوی بدورگې شي، ددې پر ځای، چې د ايران خپل مقامات او رسنۍ يې ځواب ورکړي، دوی يې پر ځواب اخته کېږي. په دې ډول رسنيو کې چاپي، تصويري، اورېدنۍ او کتنۍ ټولې شاملې دي. دا ډول خپرونې که د ايران له مالي او تخنيکي نعمت څخه محرومې شي، نو عمر يې تر يوې مياشتې هم نه شي غځېدلای، خو اوس يې د ازادو رسنيو رنگه تر ډېره بده کړې ده. اوسمهال په واقعيت کې ايران په رسنيزه برخه کې تر هر بل هېواد او ان زموږ تر خپل دولته هم برلاسی دی. ددې برلاسي يو علت د ايران خپله سرشاره مالي منابع دي، چې په دې برخه کې يې لگوي او بل علت يې دا دی، چې د افغانستان د دولت په درېواړو ارگانونو کې داسې لوړ رتبه او ټيټ رتبه چارواکي او مامورين شته، چې د ايران له دې پاليسۍ سره همغږي دي او د ايران دې مداخلې ته لاره اواروي. د ځينو شمېرنو له مخې ايران هر کال رسنيو او فرهنگي چارو ته درې سوه (۳۰۰) ميليونه ډالره پانگه بېلوي، ددې پانگې يوه برخه يې په نورو هېوادونو او له هغې جملې نه په افغانستان کې مصرفېږي او نوره اکثره يې په خپله ايران کې لگېږي، دا په داسې حال کې ده، چې د افغانستان دولت د مامورينو له معاشونو پرته، د انکشاف کارونو لپاره د افغانستان د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته په کال کې يو ميليون ډالر پانگه هم نه ورکوي، خو ايران کېدای شي يوازې په دې فرهنگي او ژبنۍ برخه کې د افغانستان پنځوس برابره لگښت

وکړي، نو ځکه خو په افغانستان کې اوسنۍ ميډيا تر ډېره ځايه د ايران له خوا کنټرولېږي او هغه برخه، چې د ايران ددې ډول مداخلې مخالفت کوي، هغه له تخنيکي، اقتصادي او صحافتي پلوه د ايران پلوه خپرونو په انډول په قوي دريځ کې نه ده. ضرور نه ده، چې موږ دلته د ټولو ايرانپلوه رسنيو نومونه واخلو، که نومونه يې ياد هم کړو، نو پرته له دې چې په رسنيو کې د ځان پر ضد يوه تبليغاتي جبهه پرانيزو، بل څه نه شو ترلاسه کولای. د افغانستان دولتي ارگانونه هم، اوس په دې موقف کې نه دي، چې د پرديپالو رسنيو څارنه، پلټنه او کنټرول وکړي، که کولای يې شوای، نو خبره دې حد ته نه رسېدله، ددې ډول ارگانونو اکثرو دا غوښتنه او پوښتنه وي، چې ثبوت بايد وړاندې شي، دوی ثبوت هغو کاغذونو ته وايي، چې رسماً د ايران د حکومت ټاپه او د چارواکو لاسليکونه ورباندې وي، خو هغو ته ثبوت نه وايي، چې عملاً د ايران د تاريخي ورځو، شخصيتونو او نظرياتو نمانځنه کېږي، د ايران په څرگند ملاتړ او لسگونو مليونو ډالرو لگښت ورته مدرسې جوړېږي او په مليونو مليونو ډالره ورته ټلويزيونيونه فعالېږي، ددې مدرسو او ددې رسنيو ورځنۍ لگښت ثبوت نه دی؟ ښه به وي، چې دلته د ثبوت په اړه د يو نوميالي سياستوال يو مثال هم وړاندې کړو: «له خان عبدالولي خان نه چا پوښتنه وکړه، چې ته د هغه شخص په باب څه ثبوت لري؟ هغه ورته وويل: «ثبوت له علایمو ښکاري؛ يو شی دی، ژېړ دی، گرد دی، تريو دی، په لاس کې ځايېږي، نو پرته له دې چې زه يې درته ووايم، ته بايد خپله پوه شي چې نارنج دی.» يو ډاکتر هم، چې د

یو ناروغ ناروغي تشخیصوي، نو له نښو نښانو او علایمو یې معلوموي، نو خپله دغه نښې نښانې او ددغو رسنیو فزیکي او فکري موجودیت، ایرانپالنه او ایرانستاینه د ایران د مداخلو ثبوت دی. یوازې یو مثال به د یوې ضروري بېلگې په توګه راوړو. (تمدن) ټلویزیون او د (خاتم النبیین) په نوم د شیخ محمد اصف محسنی تر چترلاندې جوړه شوې مدرسه، د ایران د مداخلو څرګند ثبوت دی. د زیات باور لپاره خپله د ټلویزیون نشرات، د ټلویزیون د مونثاژ چارې، وسایل او خپله د مدرسې داخلي او بهرنۍ جوړښت وګورئ، فکر کوم همدا به کفایت وکړي. کومې نورې ایران پلوه رسنۍ چې دي، هغوی په قصدي، شعوري او څرګند ډول د ایران تائید او توصیف کوي، تردې بل زیات یا څرګند ثبوت څه ته وایي؟ پر ایران او هند سربېره، چې په بېلابېلو ډولو، کلتوري تاثیرات لري: ایران په ژبني، مذهبي او کلتوري او هند په کلتوري برخه کې، ځینې نور هېوادونه هم خپل خپل تاثیرات لري. زموږ میډیا په یو نه یو ډول د غربي کلتور د خپراوي لپاره هم کله کله استعمالېږي، دا کېدی شي د لویډیز کلتور عام تاثیرات وي او یا هم کېدی شي د ځینو رسنیو د اقتصادي ګټو په موخه وي، خو په هر ترتیب دا ډول تاثیرات هم شته.

پنځم څپرکی

پر افغاني ټولنه د رسنيو اغېز

د هرې پدیدې شتوالی د هغې پدیدې له ضرورت سره نسبت او تناسب لري؛ که چېرې په ټولنه کې د یوې یا بلې پدیدې د شتوالي ضرورت او ظرفیت نه وي او چاپېریال ورته مساعد نه وي، نو هغه پدیده اصلاً هېڅ رامنځته کېږي نه او که رامنځته هم شي، نو عمر به یې ډېر لنډ او تنګ وي. افغاني اوسنۍ رسنۍ هم زموږ د ټولنې یو ضرورت دی، خو دا چې دا رسنۍ د ټولنې ټولې اړتیاوې خړوبوي او یا په دې لاره کې هڅه کوي که نه؟ دا بیا یو بل بحث دی. په هر ډول زموږ اوسنۍ رسنۍ پر ټولنه خپل تاثیرات لري او د ټولنې خپل تاثیرات بیا پر رسنيو دي، البته ځینې هغه رسنۍ چې له بهرنیو سرچینو خړوبېږي، د افغاني ټولنې د تعاملاتو ډېر خیال نه ساتي، خو بیا هم پر ټولنې زیاتره خپل تاثیرات پرېږدي. رسنۍ لکه څنګه چې په نورو ټولنو کې د خلکو د ذهني ودې سبب ګرځي، زموږ په ټولنه کې هم دا حالت لري، خو دلته څه ناڅه په ځینو برخو کې د انارشۍ لامل شوي هم دي، په هر ترتیب پر ټولنه یې ذهني تاثیرات شته، چې دلته به په څو کټه ګوريو کې ورته نغوته وکړو:

۱- د ولس پر ذهن يې اغېز: په ولس کې د بېلابېلو پارکو د ډلبندۍ او په خپله د رسنيو د بڼې او ظرفيت له مخې د ټولو رسنيو تاثير، پر ټولو خلکو يو شان نه دی. دلته کولای شو ټولنه له ذهني پلوه پر عوامو او خواصو يا عوامو او روښنفکرو پارکو ووېشو:

الف- عوام: له رسنيو څخه د عوامو اخیستنې يا هم د ولس پر ذهن د رسنيو تاثيرات هغه شان نه دي، لکه د روښنفکرانو چې دي او نه يې تاثير هغه شان دی، لکه پر روڼ اندو. عوام او په تېره بيا نالوستی قشر د رسنيو له ټولو ډولونو څخه پوره گټه نه شي اخیستلای او نه ورته لاسرسی لري. راډيو په کليوالي سيمو او ټلويزيون په ښاري سيمو کې د عوامو پر ذهن خپل خپل اغېز لري. عوام هم پر دوو برخو وېشلای شو، يوه برخه لوستي عوام او بله نالوستي عوام. له رسنيو څخه ددې دواړو اخیستنې هم يو شان نه ده. لوستي عوام د رسنيو پر دې پورته دوو ډولونو سربېره له چاپي او کتنيزو يا برېښناييزو رسنيو څخه، که چېرې لاسرسی ورته ولري، هم گټه اخیستلای شي، بل د افغانستان د اکثرو او ان څه کم ټولو رسنيو ژبه رسمي بڼه لري، يانې په رسنيو کې د ليک او کتاب ژبه کارول کېږي، چې طبعاً دا د عوامو له ورځنۍ محاوره يې ژبې سره توپير لري، نو ځکه خو د عوامو يوه درنه برخه د رسنيو پر هغې رسمي ژبه سم نه پوهېږي، چې دوی يې کاروي. خو د عوامو لوستی قشر کېدی شي د ژبې له دې ډول کارونې گټه واخیستلای شي.

د ليدنيو رسنيو تصوير تر ډېره بريده د رسمي يا ليکنۍ ژبې ستونزه اواره کړې، ځکه په دې ډول رسنيو کې تصوير په خپله خبرې کوي. خو دې رسنيو ته لاهم ډېر مزل پاتې، چې د هېواد کليو، غرو او رغو ته ځان ورسوي، په هر ترتيب د افغانستان عوام (لوستي او نالوستي) په يوه نه يو ډول له رسنيو او د هغو له بېلابېلو ډولونو سره تړلي دي. همدا رسنۍ دي، چې دا ستونزې يې وخت پر وخت حکومت ته رسولي او د حکومت د مسولينو پيغام يې هغوی ته لېږدولای دی. هر کله چې عوام يا ولس له دولتي چارواکو په تنگ شي او يا هم له نورو ظلمونو سره لاس او گربوان شي، نو وروستی دمه ځای يې همدا رسنۍ دي. رسنۍ تر دې حده د خلکو پر ژوند تاثير کوي، چې يوه رسنۍ پر دې هم بريالۍ شوه، چې د يوې سيمې د خلکو څلوېښت کلنه دښمني پايته ورسوي. (لمر) ټلويزيون يو ځل د ننگرهار د (دره نور) ولسوالۍ د هغې سيمې د خلکو د ژوند پر حال يو رپوټ برابر کړی و، چې دا څو لسيزې په خپلو کليو کې يو بل ته په مورچل کې ناست وو او پر دواړو خواوو ژوند ډېر تنگ شوی و، کله چې دا رپوټ له ټلويزيون څخه خپور شو، د مرکزي او سيمه ييز حکومت چارواکي ورته ډېر متوجه شول او دا شخړه يې د جرگې مرکې او دولتي فشار له لارې په داسې ډول اواره کړه، چې دواړه لوري پرې خوشاله شول. د سيمې خلکو د حکومت تر څنگ له رسنيو (لمر) ټلويزيون څخه هم مننه وکړه، په واقعيت کې همدا رسنۍ ددې سبب شوې، چې دا ستونزه حل کړي. په دې ډول پر

رسنيو د سيمو خلکو باور زيات شو. افغاني رسنيو د تېرو اوو کلونو په اوږدو کې د خلکو د ژوندانه او ستونزو په باب په لکونو راپورونه خپاره کړي، خو بيا هم هغه ډول، چې رسنۍ نورو ټولنو کې د خلکو پر ذهن حکومت کوي، دلته لا هغې مرحلې ته نه دي رسېدلي. کېدای شي ددې علت له يوې خوا د ټولنې د اکثريت نالوستوب وي، خو له بلې خوا د رسنيو نوی پيل شوی ژوند دی، چې تر اوسه لا ډېره تجربه نه لري او ډېر عمر يې نه دی خوړلای. ددې ترڅنگ د پخوانيو دولتي رسنيو تاثيرات هم رول لري، چې يو اړخيز نشرات يې کول او خلکو پرې باور نه کاوه، اوس شايد ځينې خلک فکر وکړي، چې ازادې رسنۍ هم همغه ډول رسنۍ دي. ددې ترڅنگ د ځينو رسنيو منفي ليدلوری او تگلوری، تنظيمي او قومي مميزات هم کولای شي پر رسنيو د خلکو باور کمزوری کړي، خو په هر ډول اوس زموږ په ټولنه کې د رسنيو اغېز ورځ پر ورځ زياتېږي، دا تاثيرات د ولس ذهن ته ور رسېدلي او لا ور رسېږي، خو لکه څنگه چې دمخه مو يادونه وکړه د ټول ولس پر ذهن دا تاثيرات يو شان نه دي. له رسنيو څخه د روښنفکره قشر او سياسي پارکي تعبير، تفسير او گټه اخيستنې بيا بل ډول ده، چې دلته به ورته په لنډيز سره اشاره وکړو.

ب- د روښنفکر قشر: رسنيو نه يوازې زموږ د عوامو پر ذهن تاثير کړی، بلکې تر هغو زيات يې د روښنفکرانو ذهنونو ته هم لاره کړې، اصلاً خو د رسنيو تاثيرات زياتره پر همدې روښنفکره قشر دي؛ رسنۍ په واقعيت کې د همدوی په زور

چلېږي، د همدوی افکار تمثیلوي او پر همدوی باندې تر هر چا زیات اغېز ښکاري.

د افغانستان په اوسنیو ازادو رسنیو کې په زرگونو لیکوال، ژورنالیستان، تخنیکي کارکوونکي او د نورو برخو چلوونکي پر کار بوخت دي، څوک چې بحثونو ته راغونښتل کېږي او یا پرې بحثونه کېږي، هغوی اکثره له لوستي او روښنفکره قشر څخه دي، لنډه دا چې د یوې خپرونې یا رسنۍ چلوونکي، چې خپله روښنفکران وي، نو مخاطبین به یې هم طبعاً اکثره د همدې قشر اړوند خلک وي، خو د هېواد پر روښنفکره قشر د رسنیو تاثیر بیا هغه شان نه دی، لکه پر عوامو چې دی؛ رسنۍ د عوامو پر ذهنیت ورو ورو تاثیر کوي او که چېرې رسنۍ مثبت او یا هم منفي لیدلوري ولري، نو دا تاثیرات هم پر هغوی، ورو ورو اغېز کوي او یو اوږد زماني واټن غواړي، ددې علت دادی، چې زموږ د رسنیو ژبه د عوامو له هغې څخه تر یوځایه توپیر لري، خو دا تاثیرات بیا پر روښنفکره قشر آني دي. اوس زموږ ازادې رسنۍ د روښنفکره قشر په هغو بېلابېلو ډلو پورې تړلي، چې خپل خپل ذهني تمایلات لري، په ځینو برخو کې کېدی شي دا ذهني تمایلات خپلواکې سرچینې ولري، خو تر ډېره دا فکرونه له بهرنیو سرچینو څخه الهام اخلي، طبیعي خبره ده، چې د دوی له خوا سمبالېدونکې رسنۍ هم ددې ډول افکارو خپرندويي دي، دا هغه جریان دی، چې یو شمېر تحصیل کړي اشخاص یې پر خپرولو مصروف دي او یو شمېر نور بیا د دې جریان پر ضد خپل

فعالیتونه کوي، په دې ډول د هېواد د روښن فکره قشريوه خورا زیاته برخه له رسنیو څخه د خپرېدونکو متضادو فکري جریانونو پر خپراوي، رفعې او دفعې مصروف دي. په دې منع کې هغه ازادې رسنۍ، چې د خپلواکو شخصیتونو له خوا خپرېږي، جانبي عوارض یې کم دي، خو ګټه یې زیاته ده، دا ډول خپرونې یا رسنۍ د هېواد د ټولو قشرونو په ذهني عمار کې کارنده ونډه اخلي او د ملت د وینستابه سبب ګرځي. دې ډول رسنیو د هېواد د یو زیات شمېر روښن فکرانو د ذهني سطحې په ښېرازی کې هم ښه رول ادا کړی او ادا کوي یې. که دا رسنۍ نه وای، ډېره سخته به وای، د هغو رسنیو مخه نیول شوې وای، چې د ازادو رسنیو په نوم خپرېږي، خو په واقعیت او حقیقت کې ازادې نه دي. په مجموعي ډول زموږ له رسنیو څخه، د هېواد روښن فکره قشر زیات اغېزمن شوی او اغېزمنېږي، دا اغېزمني، په مثبتې او منفي دواړو خواوو کې محسوسه ده.

۲- پر دولتي چارواکو یې اغېز:

د تېرو اوو کلونو په اوږدو کې رسنیو، لکه څنګه چې د عام ولس او روښن فکره قشر پر ذهن خپل اغېز شیندلی، دغسې یې پر دولتي چارواکو هم تر بل هر څیز زیات اغېز کړی دی. په تېر اوه کلن بهیر کې د دولت ټول درېواړه ارګانونه د رسنیو تر سخت فشار لاندې وو او ملي شورا یا پارلمان خو رسنۍ بېخي خپل رقیب او سیال ګاڼه. که څه هم د ملي شورا یو شمېر زورواکو او

ناقانونه پانگوالو وکیلانو له ځینو رسنیو سره لاره و نیوله؛ د حق
ال سکوت او تفاهم له لارې یې هغوی ته هم څه خواږه ورکړل، له
قومي نسبت څخه یې هم ناوړه گټه پورته کړه او یو شمېر رسنۍ
یې د ځان ترڅنګ کړې، خو په عام ډول همدا رسنۍ وې، چې ددې
نامتجانس پارلمان ناممکن هوسونه یې مهار کړل او پر انتقاد
کوونکو یې هم په ولس کې د انتقاد روحیه پیاوړې کړه، ددې
ترڅنګ یې اجرائیه قوه هم تر سخت فشار لاندې راوسته، د اکثره
سیمه ییزو او نورو سراسري زورواکو له ظلم و زوره یې پرده
پورته کړه، دولت او دهغه د مخالفو ډلو استازو ته یې په گردیو
مېزونو کې د مخامخ خبرو اترو زمینه برابره کړه، ولس هم مخامخ
د همدې رسنیو له لارې له چارواکو سره مخامخ شو. د دولت په
داخل کې یې د مامورینو اداري فساد ډاگیز کړ، سره له دې چې
اوس هم فساد ترکچې زیات دی، خو که چېرې د رسنیو دا وېره او
کنټرول نه وای، نو د قدرت بله سرچینه خو نه شته؛ د قانون د
تطبیق اصلي سرچینه خو خپله دولت دی، خو کله چې دولت د
فساد پر ناروغۍ اخته وي، نو له رسنیو پرته د هیلې بله لار نه
پیدا کېږي. د افغانستان په قضایي سیستم کې د رشوت او فساد
له شتوالي څخه هم همدې رسنیو پرده پورته کړې او یو زیات
شمېر قاضیان د همدې رسنیو له وېرې رشوت ته ډېر زیات زړه نه
ښه کوي، نو چې د رسنیو دا وهم نه وي، نو یو قاضي، چې په
حکومت کې د رشوت عام کلتور وويني، څه فکر کېږي، چې دی
به په اسانۍ د رشوت له دې خوږلنیو څخه ځان وباسي؟

ددې ترڅنگ رسنۍ، د دولتي چارواکو د ځينو نامشروعو هيلو په کنټرول او مهارولو کې هم لوی لاس لري، دگن شمېر مثبتو دولتي پرمختياوو په انعکاس کې يې هم فعاله ونډه اخيستې، په تېر څو کلن واټن کې يې ان تر دولتي خپرونو هم موثريت او کميت زيات و. په مجموعي ډول رسنيو هم پر دولت او هم پر ملت خپل ذهني تاثيرات پرې ايښي دي؛ رسنيو هغه بېلابېلو مسایل خپاره کړي، چې د دولت او ملت په ورځني ژوندانه پورې يې اړه لرله.

شپږم څپرکی

اوسنۍ رسنۍ او ادبیات

په عام ډول ژورنالیزم او ادبیات سره ډېر نږدې اړیکې لري او ان سره تړلي دي. د ادبیاتو یو تعریف دا هم دی، چې «ادبیات یو ژبني هنر دی». ژورنالیزم هم یو ژبني مسلک دی. ژورنالیزم او ادبیات رښتیا هم دومره سره نږدې دي، چې کله کله یې په ځینو برخو کې بریدونه هم سره ګډ شي، سړی ژر حکم نه شي کولای، چې ووايي دا یو ژورنالیستیک اثر دی که ادبي؟ دا نږدېوالی نه یوازې زموږ په ټولنه کې محسوس دی، بلکې ټولې نړۍ کې دا نږدېوالی څرګند دی، البته پرمختللو هېوادونو اوس د مسلکي معیارونو له مخې هر څه سره بېل کړي دي. نه یوازې د ژورنالیزم او ادبیاتو بریدونه یې مشخص کړي، بلکې خپله په ادبیاتو او ژورنالیزم دواړو کې یې د بېلابېلو څانګو یا برخو بریدونه هم څرګند کړي، خو دا څرګندتیا په دې مانا نه ده، چې دوی دواړه یو بل سره اړیکې او پيوند نه لري. د ژورنالیزم او ادبیاتو ترمنځ اړیکې دومره زیات وو، چې زموږ په خپله ټولنه کې هم ډېر زیات وخت د ژورنالیزم پوهنځی، د بشري علومو او د ادبیاتو پوهنځی یو ډیپارټمنټ و او وروسته یې بیا د جلا پوهنځي بڼه غوره کړه. رسنیزې وسیلې بیا هغه خبرتیا یې او څېړنیزې وسیلې دي، چې د

نورو ټولو ډگرونو په انډول ژورناليزم سره ډېر پيوند لري. په همدې خاطر رسنيو ته ژورنالستيکي وسيلې وايي. که دا خبره يوه فرضيه وگڼو، نو بيا خو ويلای شو، چې ژورناليزم د ژوند د نورو خواوو ترڅنگ ډېر زيات د ادبياتو په خدمت کې دی. همدا ژورنالستيکي وسيلې يا رسنۍ دي، چې د اديب، ادبپوه او عالم پيغامونه ولس ته رسوي او عامه ذهنيت پرې روښانوي. رسنۍ ان دومره موثرې دي، چې د يوه ولس د ادبياتو په وده کې ټاکونکي رول لري؛ رسنۍ ددې سبب گرځي چې د يوې ژبې يوه ادبي دوره له بلې بېله کړي. موږ په خپله ټولنه کې د رسنيو دا جوت تاثير گورو، د پښتو ادبياتو د دورو د وېش په باب له ځينو ادبپوهانو سره دا نظر دی، چې د پښتو ادبياتو معاصره دوره د شلمې پېړۍ له دويمې لسيزې پيلېږي. په دې برخه کې د ځينو نظر دادی، چې دا مهال (سراج الاخبار) چاپي رسنۍ رامنځته شوه او دې کار د پښتو ادبياتو په فکري تحول کې خپل اغېز درلود.

«د سراج الاخبار افغانستان لومړۍ گڼه د مولوي عبدالروف په مديريت د جنورۍ په (۱۱) نېټه، په (۱۹۰۲) م کال کې نشر شوه او بيا دغه جريده د انگرېزانو په لمسون د يو څه وخت لپاره مصادره شوه. مگر څو کاله وروسته يې د مشروطه خواهانو له خوا بيا په (۱۹۱۱) کال کې د سراج الاخبار افغاني تر نامه لاندې د محمود طرزي په مديريت په خپرونو پيل وکړ.»^(۱)

(۱) پوهاند ډاکتر زبورالدين زبور، د پښتو ادبياتو تاريخ اوسنۍ دوره، د ساپي د پښتو څېړنو او پراختيا مرکز، ۱۳۸۵ ل کال، ۹ مخ.

استاد محمد صدیق روحي وايي:

1]] په افغانستان کې د سراج الاخبار دوهم ځل (۹۱۱ ع کال) په خپرېدو سره د پښتو معاصر ادب بنسټ کېښودل شو.]]

]]محمود طرزي او عبدالرحمن لودين په (سراج الاخبار افغانيه) کې د پښتو نظمونو او مقالو خپرولو ته په اگاهانه توگه پاملرنه اړولې وه. د پښتو لومړی شعر چې په نوموړې جريده کې خپور شو د مولوي صالح محمد کندهاري شعر دی.

دا څه عجب دوران دی	چې راغلی پر افغان دی
رنگارنگه ترقي ده	څه عجب محبوب عنوان دی
دا له کومه سو په موږ کې	چې ظاهر او نمایان دی
دا خو عصر د سراج دی	چې افغان ټول پرې روښان دی
ته سراج الاخبار ته گوره	چې د ملک په تن کې ځان دی
اوس بیا نور اعلی نور سو	په پښتو چې دی گویان دی.]] ^(۱)

که څه هم د یوې ژبې د ادبي دورې ټاکل په یوې رسنۍ او یا څو رسنیو پورې نه محدودېږي، خو کوم وخت چې سراج الاخبار، اخبار خپرېده، د هغه وخت د شرایطو او امکاناتو په پام کې نیولو سره یې پر پښتو او دري ادبیاتو څرگند تاثیر درلود. نو ځکه کله چې د پښتو معاصرو ادبیاتو د پیل خبرې کېږي، د سراج الاخبار تاثیراتو ته هم په کې نغوته کېږي.

^(۱) کانديد اکاډميسين سرمحقق محمد صدیق روحي، د پښتو ادبیاتو تاریخ (معاصره دوره)، د محمد صدیق روحي فرهنگي ټولنه، ۱۳۸۷ ل کال چاپ، ۵۳ او ۵۵ مخونه.

په ټوليز ډول ادبيات که له يوې خوا له موسيقۍ سره نږدې اړيکي لري، موسيقۍ پر نظم او شعر ډډه لگوي او بيا په خپله د شعر او يا نظم د تبليغ وسيله هم گرځي.

دغسې رسنۍ يا ژورنالستيکي وسيلې هم د ادبياتو د تبليغ، ترويج او خپرېدو وسيلې دي. په ژورناليزم کې هم له ادبياتو يا ادبي ژبې څخه کار اخيستل کېږي. ځينې ژورنالستيک فورمونه لکه (اوچرک)، (ادبي راپور تاژ) او نور له ادبي ژانرونو سره نږدې پيوند لري. لنډه دا چې ژورناليزم او ادبيات يا رسنۍ او ادبيات يو له بل سره اوږه پر اوږه روان دي او يو د بل د پرمختگ سبب کېږي. دلته به په لنډيز سره د رسنيو بېلابېلو ډولونو ته نغوته وکړو، چې د ادبياتو د ودې لپاره څومره موثر نقش لوبوي:

چاپي رسنۍ او ادبيات: په افغانستان کې له لومړيو چاپي خپرونو؛ شمس النهار، ارشاد النسوان او سراج الاخباره رانيولې بيا تر دې دمه هېڅ داسې چاپي رسنۍ نه شې په گوته کولای، چې په هغو کې دې د ادبياتو يوه برخه نه وي ځلېدلې. ادبيات او د هغو بېلابېل ډولونه په واقعيت کې د چاپي رسنيو د خپرنيزو موادو يوه غوښنه برخه جوړوي او داسې يوه برخه ده، چې خلک ترې د خپل ذوق مطابق خوند او گټه اخيستلای شي. سره له دې چې زموږ چاپي رسنيو د سياسي تحولاتو او نورو رسنيو له امله وخت پر وخت خپل رنگ او خپله بڼه بدل کړي، خو په افغانستان کې چې هر مثبت او منفي بدلون راغلی، چاپي رسنيو له ادبياتو سره خپله رابطه نه ده شلولې. ددې يو علت دادی، چې ادبيات هنر

دی او هنر ته په هر وخت د هر چا اړتیا وي. د زمانې په بهیر کې چاپي رسنیو ځکه د ادبیاتو زیات خپراوي ته زړه ښه کاوه، چې ادبي لیکنې یې خطر او بې ضرره دي، نورې لیکنې په تېره بیا سیاسي لیکنې کېدې شي جابني عوارض ولري؛ د رسنیو مسئولینو ته له هغو څخه د بېلابېلو تعبیرونو له امله ستونزې راولاړې شي، خو د ادبیاتو په خپراوي کې د دې ډول ستونزو د پېښېدو احتمال کم دی، البته ځینې سیاسي شعرونه او نظمونه هم دا ډول ستونزې راولاړولای شي، خو په مجموعي ډول چاپي رسنۍ د ادبیاتو د ودې او پالنې لپاره ښه خپرنیزو وسایل دي، بالمقابل ادبیات هم د رسنیو د خپرونو لپاره ښه مواد دي.

د ګډو وجوهاتو له امله د رسنیو او ادبیاتو دا پیوستون تر اوسنیو چاپي رسنیو راروان دی. زموږ اوسنۍ چاپي رسنۍ، چې شمېر یې سوونو عنوانو ته رسېږي، له ځینو استثناو پرته به هېڅ داسې خپرونه پیدا نه کړي، چې هغه دې ادبي برخه ونه لري؛ ضرور یې د خپلو مخونو یوه برخه ادبیاتو ته ځانګړې کړې ده، ځینې رسنۍ په منظم ډول د ادبیاتو لپاره خپلې کلشې لري او ځینې هم له کوم ځانګړي عنوان پرته د ادبیاتو د بېلابېلو فورمونو یا صنفونو بېلګې خپروي. د ساري په توګه (الاسلام) اوونیزه د ادب کلکڅونه لري، (ازادی) اوونیزه خپله ځانګړې ادبي پاڼه، (ارمان صلح) اوونیزه په اوونۍ کې یو ځل د «شگوفه های نورسته په نوم ادبي پاڼه لري. (هېواد) ورځپاڼه د «نکریزو پاڼه» خپروي، (ملي ارمان) د «فرهنگ کده» په نوم پاڼه لري، (اصلاح) ورځپاڼه

«در گسترده فرهنگ»، «چراغ» ورځپاڼه د «در قلمرو بیکرانه شعر و ادب» د «آبادی» اوونیزه «دل نوشته ها» په نوم بېلابېلې کليشې لري او تردې عنوانو لاندې ادبي مطالب خپروي، (پکتیا غې) او (شایق) جريدې، (ننگرهار) ورځپاڼه، (نړۍ) مجله او په سلگونو نورې چاپي رسنۍ خپلې ادبي برخې لري.

سربېره پر دې چې یو زیات شمېر چاپي رسنیو په خپلو پاڼو کې ادبي لیکنو ته ځای ورکړی دی. ډېرې نورې داسې چاپي خپرونې هم شته، چې یا ټولې یا اکثره برخې یې ادبي لیکنې خپروي، د ساري په توګه، داستانونه مجله، الفت او روحي مجله، بنګلا مجله، هوسی او ګوربت مجله او ځینې نورې.

که په مجموعي ډول د افغانستان ټولې چاپي رسنۍ له نظره تېرې کړو، نو د ژوند هېڅ ډګر او د هغه په باب هېڅ لیکنې به په کې دومره ځای او ځلا ونه لري، لکه ادبي برخه یا ادبیات یې چې لري.

اورېدنی رسنۍ او ادبیات: د چاپي رسنیو ترڅنګ راډیويي رسنیو هم د ادبیاتو په خپراوي کې ډېره زیاته ونډه اخیستې ده، ان تر چاپي رسنیو هم یې ونډه زیاته ده، راډیويي خپرونې تر چاپي هغو زیات مطالب ځایولای او خپرولای شي، راډیوګانې په واقعیت کې د ژرندو مثال لري، چې همېش باید پرې د لیکنو دانه سوره وي او که نه خو پر ټپه ودرېږي، په افغانستان کې د ډاکتر نجیب الله د حکومت تر ړنګېدو دمخه د ټولو راډیويي خپرونو په سلو کې (۷۰) برخې نشرات موسیقي وه

او پاتې په سلو کې دېرش برخې نورو، ټولنيزو، سياسي، ديني، علمي او نورو مسایلو ته ځانگړې شوې وې. ددې کار يو علت دا و، چې نورو لیکنو او پروگرامونو زیات وخت او لگښت ته اړتیا لرله او ترډېره حده یې تکرار هم نه شو زغملای، ځکه د خپرونو تکرار خپرېدل د اورېدونکو پر ذوق منفي اغېز کاوه، نو یوازېنۍ او کم لگښته لاره همدا وه، چې دوی باید نوې او پخوانۍ موسیقي خپره کړي. د موسیقي تکرار خپرېدل نه یوازې اورېدونکي نه ستړي کول، بلکې په خپله د اورېدونکو غوښتنه هم وه، نو په دې خاطر به راډیويي خپرونې ترډېره حده په موسیقي پوره کېدلې.

موسیقي که څه له ادبیاتو سره ډېر نږدې پیوستون لري، خو خپله ادبي خپرونې هم ډېرې زیاتې وې. د ډاکتر نجیب الله نظام تر ړنگېدو وروسته، په تنظیمواکۍ کې راډیويي خپرونې، لکه د ژوند د نورو برخو په څېر له ستونزو سره مخامخ شوې، په څومره والي او څرنگوالي کې یې ډېر تنزیل راغی، خو بیا هم کوم نشرات چې کېدل په هغو کې ادبي برخه شامله وه. د طالبانو په واکمنۍ کې خو غیر له هغې هم پراکثرو تفریحي او موسیقیزو پروگرامونو بندیز ولگېد، دا مهال ادبیاتو او شاعرۍ په تېره بیا ترنمي شاعرۍ د موسیقي ځای ونیو او پر هغه وخت به د فعالو راډیو گانو له څپو څخه همدا مترنمه شاعري خپرېدله، مانا دا چې د ژوند د نورو برخو په انډول د ادبیاتو برخه کمه متضرر شوه. د طالبانو په واکمنۍ کې د نیمژواندو رسنیو، په تېره بیا د

راډيويي رسنيو له لارې د ادبياتو خپراوي ته لاره خلاصه وه. د طالبانو نظام تر ړنگېدو وروسته په افغانستان کې يو دم دومره راډيوگاني راوټو کېدې، چې لکه د راډيوگانو بزغلی چې وشيندې، چا خيال هم نه کاوه، چې پر دومره کم وخت دې دومره زيات راډيويي سټېشنونه فعال شي. پر موسيقۍ لگېدلی بنديز هم او تومات پورته شو او گڼو راډيوگانو په متواتر ډول د موسيقۍ پر خپرولو پيل وکړ. د FM دومره راډيو سټېشنونه جوړ شول، چې د هېواد هر گوټ يې تر پوښښ لاندې راوست، هر چېرته چې راډيو فريکونسي بدلوي، نو د موسيقۍ غږ دې تر غوږو کېږي. د موسيقۍ تر څنگ ادبي خپرونې هم له شمېره ووتې، د راډيو کميت دومره زيات شو، چې دوی مجبور شول د خپلو پروگرامونو د موادو پوره کولو لپاره پر موسيقۍ او ادبي خپرونو ډډه ولگوي، نو تقريباً هرې راډيو په خپلو خپو کې ادبي پروگرامونو ته ځای ورکړ، دې کار نه يوازې تېرو ادبي ليکنو ته د خپراوي زمينه برابره کړه، بلکې نور گڼ شمېر ځوان ليکوال او شاعران يې هم وروزل، اکثرو راډيوگانو د پنځه لس دقيقه يي، نيم ساعته، يو ساعته او ان څو ساعته ادبي خپرونو پروگرامونه جوړ کړل، تر مشخصو او بنکلو کليشو لاندې يې دا پروگرامونه سره منظم کړل. د بېلگې په توگه کليد راډيو په مرکز او ولايتونو کې د «لونگو درېڅې»، «رڼه چينه»، «شرق راډيو» د غزل په زمزو کې، «ننگرهار راډيو» د ستورو کاروان، «مرام راډيو»، «مرام په زمزمو کې» ادبي خپرونې لري. بي بي سي راډيو د «مرغلرو

امېل»، پېلوځی، اومه ستوډیو» ادبي او هنري خپرونې لري، د امریکا غږ راډیو هم د شعر او موسیقۍ پروگرامونه او ادبي بنډارونه لري، ازادی راډیو، د «شکو چینه» «د ګورې اچار»، «مریامچ» ادبي او طنزي خپرونې لري او همدا ډول هره کورنۍ راډیو چې اورې ضرور په کې ادبي خپرونه وي او یا هم د افغانستان لپاره بهرنۍ راډیوګانې چې اورئ، له ادبي خپرونو بې برخې نه دي. که په مجموعي ډول موږ د وروستیو څو تېرو کلونو په بهیر کې د ټولو راډیو ګانو یوازې ادبي خپرونې محاسبه کړو، نو پر شپه او ورځ تر (۲۴) ساعتونو هم اوږي او دا هغه حالت او واقعیت دی، چې په اوسنیو راډیويي رسنیو کې لیدل کېږي، دا حالت د چا په خوب او خیال کې هم نه ګرځېده. طبیعي خبره ده، چې دا بهیر زموږ د ادبیاتو له غوړېدو او پرمختګ سره مرسته کوي.

لیدنۍ رسنۍ او ادبیات: د چاپي او اورېدنو رسنیو ترڅنګ لیدنۍ رسنۍ، لکه څنګه چې د تاثیر یا اغېز له مخې په قوي دریغ کې دي، دغسې یې د ادبیاتو خپراوي کې هم کارنده ونډه اخیستې ده. پخوا چې افغانستان کې یوازې یو سراسري دولتي او نور څو ولایتي دولتي ټلویزیونونه فعال وو، نو دې ټلویزیونونو د اورېدونکو او لیدونکو ادبي ذوق تر یوه حده خړوباوه؛ د «هفت شعر هنر»، «ټلویزیوني مجله» او نورو منظمو ادبي او هنري خپرونو د خپراوي ترڅنګ یې د ګڼو ادبي غونډو، مشاعرو او سیمینارونو رپوټونه هم خپرول، سربېره پر دې یې له

ليکوالو او شاعرانو سره مرکې هم کولې، د هغوی نوي چاپ شوي کتابونه يې معرفي کول. د طالبانو نظام تر ړنگولو وروسته چې په افغانستان کې د ازادو رسنيو خپه خپره شوه، نو دې سره گڼ شمېر ټلويزیوني چینلونه فعال شول، هر ټلويزیون د خپلو نورو خپرونو ترڅنګ هنري او ادبي خپرونو ته پوره ځای ورکړی دی. ان نورې خپرونې يې لا د مهال له مخې دې کچې ته نه رسېږي. د ټلويزیوني خپرونو تاثيرات تر تېرو دوو رسنيو ځکه زیات دي، چې دلته مطالب او مسایل هم لیدل کېږي او هم اورېدل کېږي، اکثره خلک ترې گټه پورته کولای شي؛ هم يې خواص، هم لوستی قشر يې گوري او هم نالوستی قشر د خپلې ذهني کچې مطابق ترې گټه پورته کولای شي. تراوسه د ټلويزیوني خپرونو د پوښښ ساحه یوازې پر هغه چاپېريال راڅرخي، چې برېښنا په کې غځېدلې ده او له نورې ډول برېښنا گټه پورته کوي. افغانستان کې د برېښنايي شبکې د پراختیا په حالت کې ټلويزیوني شبکې نورې هم غځېدې شي. ددې لیدنیو رسنيو بله ښېگڼه داده، چې په ځینو خپرونو کې يې ادبيات یا ادبي لیکنې، له لیکنې او گڼې حالت څخه راکښلي او تصویري کړي دي. یانې د ادبي کلام د اورېدو ترڅنګ لیدونکی د پردې پرمخ د هغې تصویر هم گوري، دا کار د ادبي کلام هغه روح او مانا راژوندي کوي، چې د دې کلام په متن کې پرته ده. لیدونکي په دې حالت کې نه یوازې د ادبي وینا له اورېدلو اغېزمن کېږي، بلکې د تصویر په قوت دی لا د هغې ادبي وینا د مانا تل ته ورننوزي. په ادبیاتو؛ شعریا یو

ژبني هنري اثر کې معمولاً دوه ډوله تصويرونه زيات يادېږي: يو ته يې عيني تصويرونه وايي او بل ته يې ذهني، البته د دې دوو ترکيب هم شته، عيني تصوير همغه ته ويل کېږي، چې انځورگر يا عکاس د هغه فزيکي تصوير د کاغذ او يا هم د سکرين پر مخ ترسيم کړای شي او هغه مانا چې په خبرو يا ادبي اثر کې دننه خوندي ده، هغه د تصوير په قوت د کاغذ يا پردې پر مخ ترسيم کړي. ليدنيو رسنيو بل کمال دا کړی، چې د ادبياتو د بېلابېلو فورمونو لکه، لنډه کيسه، منځنۍ کيسه، اوږده کيسه، ډرامه او د ادب نور بېلابېل ډولونه يې مصور کړي او د تلويزيون د پردې پر مخ يې خلکو ته څرگند کړي دي. اوس زموږ په ټولنه کې هېڅ بل شي د خلکو ذهنيت دومره نه دی تسخير کړی، لکه هندي ډرامو، چې پرې خپل تاثير غورځولای دی. ډرامه البته هندي ډرامې زموږ د ادبياتو برخه نه ده، خو په مجموعي توگه د ادبياتو يو ژانر دی. زموږ يو شمېر تلويزيوني چينلونه پر دې بريالي شوي، چې خپل کورني توليدات ولري، د افغاني ادبياتو په بېلابېلو فورمونو کې د رامنځته شويو ليکنو پر بنسټ جوړ شوي هنري فلمونه، ډرامې او لنډې تمثيلي ټوټې خپرې کړي. البته لا اوس هم زموږ سينمايي هنر، توليدات او امکانات تردې کچې نه دي، چې هندي او غربي فلمونو سره سيالي وکړي، نو په همدې خاطر يو زيات شمېر رسنۍ، په لويديځ، هندوستان، ايران او نور هېوادونو کې تيار جوړ شوي فلمونه د يوې تيارې مړۍ په څېر ليدونکو ته وړاندې کوي، خو دې سره سره په هېواد کې د

دولتي او ازادو ټلويزيونونو کورني توليدات هم ورځ پر ورځ زياتېږي او زموږ يو زيات شمېر ټلويزيونو د خپلو ادبي خپرونو کميت او کيفيت ته پاملرنه کړې او دې لړۍ ته دوام ورکوي. ملي ټلويزيون تر څو بېلابېلو عنوانونو لاندې ادبي خپرونې لري، ننګرهار ټلويزيون (د وږمو بهير)، د اريانا ټلويزيون (بلي ډيوې)، اونورو کليشو لاندې ادبي پروګرامونه لري، لمر ټلويزيون څو بېلابېل ادبي پروګرامونه وړاندې کوي، شمشاد ټلويزيون (د وږمو بهير) او نورې ادبي خپرونې لري، طلوع ټلويزيون، نور، نورين، تمدن او ټول ټلويزيونونه هر يو خپلې ادبي خپرونې لري، چې دا ټول په ټوليز ډول د ادبياتو له ودې سره مرسته کوي. که په مجموعي ډول د ټولو ټلويزيونونو ادبي خپرونې سره راټولې کړو، نو پر يوه شپه او ورځ يې مجموعي نشرات تر څلېريشت ساعتونو رسېږي. که د ټول هېواد په کچه پر شپه او ورځ يوازې د ادبياتو په برخه کې تر (۲۴) ساعتونو زياتې ليدنې ادبي خپرونې کېږي، نو په زغرده ويلای شو، چې دا زموږ د ادبي بهير په پرمختګ او د ځوانو ليکوالو د استعدادونو په غوړونه کې ډېره زياته او مثمره مرسته کولای شي.

کتنۍ رسنۍ او ادبيات: هر څومره چې نړۍ او علم پرمختګ کوي، په هماغه کچه رسنۍ هم ورسره وده کوي. تر چاپي، اورېدنيو او ليدنيو رسنيو وروسته، کتنۍ؛ برېښناييږي او يا انټرنيټي رسنۍ هغه موثرې رسنۍ دي، چې تر پورتنيو درېواړو يې اغېز زيات دی. تاثير يې په دې زيات دی، چې

پورتنی درېواړه رسنۍ يې په سينه کې پرته دي. يانې دا چې انټرنېټي رسنۍ هم چاپي برخه لري، هم اورېدنۍ او هم ليدنۍ، خو له چاپي رسنيو څخه د اورېدنو او ليدنو رسنيو کار نه شي اخيستل کېدی، دغه راز له اورېدنو څخه د چاپي رسنيو همدا راز اورېدنۍ رسنۍ د ليدنو کار نه ورکوي، خو ليدنۍ بيا د اورېدنو کار هم ورکوي، خو په کتنو رسنيو کې يو څوک کولای شي هم ننني موضوعات تعقيب کړي، هم د تېرو او اوسنيو، مياشتو او کلونو، په دې ډول که چېرې د يوې موضوع تاريخي شاليد ته اړتيا وي، نو کتونکي کولای شي، هغو ته مراجعه وکړي، خو د نورو رسنيو لوستونکي، اورېدونکي او کتونکي ددې امکان نه پيدا کوي، چې دومره اسانتياوې ورته برابرې شي. په دې حساب کتنۍ رسنۍ تر ټولو رسنيو غښتلې او موثرې دي. البته ددې موثريت کچه په بېلابېلو هېوادونو کې توپير کوي. زموږ په ټولنه کې تراوسه پورې په سلو کې يوه سلنه خلک انټرنېټي اسانتياوې لري او له هغو څخه گټه اخلي، سره له دې چې له اورېدنو رسنيو څخه گټه اخيستنې په افغانستان کې عامه ده او ددې رسنيو د پوښښ ساحه تر ټولو رسنيو زياته ده. د پوښښ د ساحې له مخې په دويمه کټه گورۍ کې ليدنۍ، رسنۍ راځي او په درېيمه درجه کې چاپي رسنۍ، خو انټرنېټي رسنۍ په ډېر سرعت سره پرمخ روانې دي؛ اوس د چاپي رسنيو په انډول انټرنېټي رسنۍ ډېرې زياتې کارول کېږي. د ساري په توگه که په افغانستان کې اوسمهال يوه ښه چاپي رسنۍ (ورځپاڼه) په پام کې

ونیسو، نو په منځني ډول پنځه زره گڼې چاپېږي. ددې مانا داده چې زموږ په ټولنه کې د چاپي رسنیو لوستونکي (که د هر عنوان یوې گڼې ته یې یو تن محاسبه کړي) په همدې شمېر دي، خو په انټرنیټي رسنیو کې داسې وېبپاڼې شته، چې ورځني کاروونکي یا لوستونکي یې هره ورځ تر یو لک کسانو هم اوږي، دا ددې مانا ورکوي، چې ددې رسنیو اغېز خو څو څله تر چاپي هغو زیات دی او همدارنگه تر اورېدنو او لیدنو، اوس چې موږ افغانۍ کتنۍ رسنۍ گورو، نو یو زیات شمېر وېبپاڼې یې ادبي برخه لري، نه یوازې ادبي برخه لري، بلکې داسې وېبپاڼې هم شته، چې ټولې له یوې مخې ادبي او کلتوري مطالب خپروي. په ځینو نورو کې بیا یوه درنه یاد وړ برخه ادبي ده او په ځینو کې بیا یوه برخه ادبي ده، داسې وېبپاڼې هم شته، چې پر خپلو ادبي خپرونو سربېره له هغو ځانگړو شخصي وېبلاگونو څخه هم مطالب را اخلي او خپروي یې، چې هغه اکثره ادبي مسایلو ته وقف شوي وي.

لومړۍ هغه وېبپاڼې، چې یا یې ټولې لیکنې ادبي دي او یا یې ادبي لیکنې اکثره برخه جوړوي، په دې کې دغه وېبپاڼې شاملې دي:

طنزونه، افغانستان، زیارتګۍ نېټه، ستوری، پسرلی، لیکوال، افغان ادبي بهیر، داستانونه، افغان کلتور، استاد گل پاچا الفت او نورې...

دويم هغه وېبپاڼې دي، چې د ټولنيزو، سياسي، علمي او نورو
ليکنو ترڅنگ ادبي مطالب هم خپروي، لکه تاند، لروبر، ټول
افغان، بېنوا، دعوت، روحي، سيمه ييز مطالعات، رښتيني
افغانان، افغان ملت، سمسور، سورغراوونيزه، هېواد
افغانستان، تل افغان، لوی افغانستان او گڼ شمېر نورې سربېره
پر دې په ځينو وېبپاڼو کې د بشپړو ادبي کتابونو لپاره هم
کړکۍ پرانيستل شوي دي او گڼ شمېر ادبي کتابونه اوس موږ په
همدې وېبپاڼو کې لوستلای شو او هم يې چاپي بڼه له کمپيوټر
څخه ترلاسه کولای شو. په دې وېبپاڼو کې له شعر څخه نيولې بيا
د ادبياتو تر يوه لوی فورم پورې دا د ادبياتو ټول پنځول شوي
ډولونه کتلاي او لوستلای شئ. نه يوازې ددې وېبپاڼو پرمخ
ورځني او نوي ادبي مسایل لوستلای شو، بلکې له دې لارې
پخواني خپاره شوي ادبي مسایل هم په اسانۍ سره ترلاسه کولای
شو. د کتنیو رسنيو دغو اسانتياوو ته په پام سره ويلای شو، چې
دا رسنۍ د ادبياتو په وده او پراختيا کې اغېزمن رول لوبوي او
ددې رسنيو په پراختيا سره دا اغېز نور هم زياتېږي او پراخېږي.

اووم خپرکی

د افغاني رسنيو د ښه پرمختګ او اغېز لپاره خو وړاندیزونه

هره پدیده، چې په یوه ټولنه کې رامنځته کېږي، پرمختګ کوي او شاتګ، دا خپل بېلابېل عوامل لري. کله کله یوه پدیده د بلې د پرمختګ سبب ګرځي او کله کله بیا یوه د بلې پر وړاندې ودرېږي، نه یوازې د پرمختګ مخه یې نیسي، بلکې د نزول سبب یې هم ګرځي. افغاني رسنۍ که څه هم زموږ په ټولنه کې یوه ډېره نوې پدیده نه ده، خو د تېرو اوو اتو کلونو په بهیر کې یې، چې کومه وده کېږي او څومره زیاتې شوي، دا د هېواد په تېر تاریخ کې بې ساري دي. که د رسنيو د ودې دا چټک بهیر په دقت سره ډلبندي نه شي، تصنعي او طبیعي رسنۍ سره جلا نه شي، رسنۍ پر خپلو اصلي او طبیعي سرچینو ډډه ونه لگوي او د قوانینو په رڼا کې حرکت ونه کړي، نو ددې خطر شته، چې د رسنيو دا اوسنۍ پیل شوی پرمختیایي بهیر به له ځنډ او ځنډ سره مخامخ شي او تر ټولو دمخه به ځینې مغرضې رسنۍ د ګټورو رسنيو ضد عوامل راوټوکوي. دلته به ځینو هغو عواملو ته نغوته وکړو، چې زموږ د

رسنيو د اوسني پيل شوي پرمختيايي بهير له لاسه پر مخ تگ او اغېز سره مرسته كولاى شي:

۱- د رسنيو قانون تطبيق: د افغانستان اساسي قانون او د رسنيو قانون د افغاني رسنيو د نورمال او طبيعي پرمختگ لپاره يو ښه تضمين دى، خو ددې تضمين مزي هغه وخت سستېږي، چې ځينې رسنۍ له دې قانون څخه ناوړه گټه پورته كړي، ځينې له قانون څخه سرغړاوى وكړي او ځينې نورې د قانون پر ضد عمل وكړي. څرگنده خبره ده، چې پر اوسني وخت، نه يوازې رسنيز قانون، بلكې د افغانستان نورو اكثره قوانينو ته لا د تطبيق ټول شرايط نه دي برابر شوي، د قانون د بشپړ تطبيق د نشتوالي په حالت كې يو شمېر مغرضې او پرديپالې رسنۍ د ولسواكۍ او د بيان له ازادۍ نه ناوړه گټه اخلي او د هېواد د ملي ارزښتونو پر ضد ځينې داسې خپرونې كوي، چې د ځواب نه وركولو په حالت كې يو شمېر پرديپالې رسنۍ ددې وس پيدا كوي، چې د ازادو رسنيو رنگه هم بده كړي او د عام ولس په ذهن كې د ازادو او نا ازادو رسنيو د توپير ستونزه رامنځته كړي. دا كار د ولس په ذهن كې د اكثره رسنيو پر وړاندې كينه راپيدا كوي او د ټولو رسنيو رنگه ورسره بدېږي، نو رښتینو افغاني رسنيو ته كه غواړي خپل ژوند تضمين كړي، په كار ده، چې نه يوازې د رسنيز قانون تطبيق ته غاړه كېږدي، بلكې په خپله رسنۍ د قانون د تطبيق لپاره هلې ځلې وكړي. كه چېرې ټولې رسنۍ پر خپل قانوني مسير حركت وكړي، نو پرديپالو رسنيو او يا په بله مانا هغو رسنيو ته چې له

بهره خړوبېږي، ددې زمینه نه برابرېږي، چې د افغانستان د ارزښتونو د بربادۍ په بیه له نورو څخه مالي امکانات ترلاسه کړي او یا هم د رښتینو ازادو رسنیو په نامه فعالیت وکړي. دا کار به د رښتینو ازادو رسنیو او تړلو رسنیو ترمنځ برید روښانه کړي او کله چې دا لړۍ څرګنده شوه، نو بیا تړلې رسنۍ ددې وس نه پیدا کوي، چې یا له څخه نامشروع مالي امکانات ترلاسه کړي، یا د ازادو رسنیو په نوم فعالیت وکړي او یا هم د بیان له ازادۍ څخه ناوړه ګټه پورته کړي. دا کار بیا په خپل وار سره ددې زمینه برابروي، چې په افغانستان کې رښتیني ازادې رسنۍ د قانون په چوکاټ کې په نورمال او طبیعي ډول پرمختګ وکړي. طبیعي پرمختګ د رسنیو د ژوند لپاره تر ټولو ښه او مطمین تضمین دی. دې کار سره رسنۍ کولای شي نه یوازې، خپل ملي، ټولنیز او انساني مسوولیت ترسره کړي، بلکې خپل ژوند ته هم په ډاډمن ډول دوام ورکړي او ګټندويې وسیلې هم شي.

۲- د رسنیو د مالي سرچینو سپیناوی: کله چې د رسنیو قانون او د هېواد نور وضعه یي قوانین تطبیق شي، نو د رسنیو مالي سرچینې ورسره او تومات سپینېږي، کله چې د رسنیو مالي سرچینې سپینې شي، دې سره جوخت د طبیعي او تصنعي رسنیو هویت هم څرګندېږي. هر کله چې د نامشروع سرچینو د مخنیوي امکانات برابر شي، نو هغه رسنۍ ورسره ډېرې ژر له منځه ځي، چې له نورو ناقانونه سرچینو څخه پیسې اخلي. کله چې دا ډول رسنۍ له منځه لاړې شي، نو په رښتیا هم

رښتيني ازادي او دولتي رسني پاتې کېږي. له ازادو رسنيو سره هم د مالي سرچينو سپيناوی دا مرسته کوي، چې پر خپلو متو ډډه ولگوي، دا حالت پر ازادو رسنيو د خلکو باور پياوړی کوي. اوس لا هم زموږ رسني د باور له بحران سره مخامخ دي. د باور بحران نه يوازې په سياسي مسايلو، بلکې په رسنيزه برخه کې هم ډېر مهم دی. که يوه رسنيزه وسيله د خلکو باور راخپل نه کړای شي، نو د هغې د چلند ساحه ډېره راتنگېږي، د پېژندنې کچه يې راتېټېږي او دا کار بيا ددې سبب کېږي، چې د رسنيو د پانگې د ترلاسه کولو امکانات راکم کړي. هر کله چې د رسنيو د مارکېټ ساحه راتنگه شي، نو د رسنيو د ژوند دوام هم ورسره سختېږي.

په هر ډول که د رسنيو مالي پانگه رڼه شي، نو هغو رسنيو، چې اوس يې د ازادو رسنيو ځای نيولی؛ د بهرنيو په ملاتړ خپرېږي، ازادي او ان دولتي رسني ورسره د صحافت او خپرنیو امکاناتو له مخې مقابلې نه شي کولای، دا به له صحنې څخه حذف شي، يوازې دولتي او ازادو خپرونو ته به لاره اواره شي. د ازادو رسنيو د مارکېټ ساحه به هم پراخه شي او پردې رسنيو د خلکو د باور کچه به هم زياته شي، د باور د کچې لوړتيا او د مشروع مالي امکاناتو ترلاسه کول، هغه دوه ستر عوامل دي، چې د رسنيو د ملي رسنيز ژوند په حرکت کې رغنده رول لوبولای شي.

۳- د سترو ارزښتونو پالنه: لکه په تېرو بحثونو کې چې مو څو ځله ورته اشاره وکړه، په افغانستان کې د اوسني ديموکراسۍ تر چتر لاندې ګڼ شمېر رسني راوتوکېدې، خو دا

رسنۍ ټولې په طبيعي ډول نه دي رامنځته شوي. هغه رسنۍ چې د بهرنيو په مرسته په تېره بيا زموږ د يو شمېر گاونډيو هېوادونو د بېلابېلو چينلونو له خوا رامنځته شوي، د همغو هېوادونو گټې پالي او د هغو افکار خپروي. دې ډول رسنيو د څو تېرو کلونو په بهير کې د افغانستان د تاريخ، ملي هويت او سترو ملي ارزښتونو پر ضد گڼ شمېر ليکنې او مرکې خپرې کړي او اوس لا هم دا لړۍ روانه ده. اوس هم يو گڼ شمېر رسنۍ د پرديو له خوا خړوبېږي او ځينې نورې رسنۍ بيا د ځينو زورواکو او ځينې نورې هم د تنظيمواکانو په لاس کې دي، د ازادو رسنيو شمېر هم کم نه دی، خو رښتيني ازادې رسنۍ له مالي پلوه د پرديپالو او تنظيمي رسنيو پر وړاندې په قوي دريځ کې نه دي. د رښتینو رسنيو د عملي واک د نشتوالي له دغه حالت څخه، پرديپالې رسنۍ د افغانانو د ملي هويت او ملي ارزښتونو پر وړاندې په څرگند ډول ليکنې او ويناوې خپروي. دې کار د عام ولس (اکثريت افغانانو) په زړونو او ذهنونو کې غوسه او کينه راپارولې، خو تراوسه لا زموږ ازادې او دولتي رسنۍ په دې دريځ کې نه دي، چې زموږ د ولس ټول نظريات منعکس کړي او نه هم په دې موقف کې دي، چې د پرديپالو رسنيو دښمني پر غاړه واخلي، نو که ازادې رسنۍ په لومړي گام کې د رسنيو قانون د تطبيق غوښتنه وکړي او هغه عملي کړي، نو دا کار به د ازادو رسنيو په نامه د پرديپالو رسنيو مالي امکانات محدود کړي او له منځه به يې يوسي، ددې ترڅنگ که ازادې رسنۍ د خپلو ملي

ارزښتونو د ملاتړ او ځلونې لپاره راودانگي او د خپل ولس د زړه او فکر خبره نشر کړي، نو دې سره به د ولس زړه تش شي، پر ازادو رسنيو به يې باور زيات شي او د هغو تر شا به ودرېږي، په دې حالت کې به نه يوازې ازادې رسنۍ يو ملي ملاتړ ترلاسه کړي، بلکې په مالي ډگر کې به هم غښتلې شي، ځکه هر څومره چې يې رسنۍ په رښتيني او ملي ډگر کې وي، په همغه کچه يې د پلويانو، لوستونکو، اورېدونکو، ليدونکو او کتونکو شمېر زياتېږي او د شمېر دا زياتون د رسنيو د اقتصادي کچې له پياوړتيا سره مستقيم ارتباط او تناسب لري، نو د ملي ارزښتونو پالنه او ځلونه د رسنيو له ودې، پرمختيا او پراختيا سره هر اړخيزه مرسته کوي.

وروستې يادونه

زما له ډېرو هڅو سره سره هغه څه چې ما غوښتل ترزياته حده ډېر مسایل په دې اثر کې ځای کړای شول، خو بيا هم زما له هيلې سره سم ټول شيان په دې اثر کې رانغلل، په دې مانا چې دا اثر هغسې پوره او کره نه دی، چې ما په ذهن کې کومه نقشه ورته جوړه کړې وه. خو بيا هم څه چې پر دې زمانه او مهال زما په وس پوره وو، هغه مې ترسره کړل. ښه به وي چې دلته ددې اثر نيمگړتياوو، برياوو او هيله من تياوو ته لنډه اشاره وکړم.

۱- نيمگړتياوې: ددې اثر نيمگړتياوې دادي، چې د هېواد د ټولو رسنيو داسې بشپړ ډيتايبس چې يوه رسنۍ (چاپي، اورېدنۍ، ليدنۍ او کتنۍ) هم ترې پاتې نه وي، نه وړاندې کوي. ددې علت دا دی، چې دا کار د يوه شخص څه چې اوسمهال د حکومتي ادارو په وس کې هم نه دی. په دې اثر کې له همغه ډيتايبس څخه هم گټه اخيستل شوې، چې اطلاعاتو او کلتور وزارت ترتيب کړی او له هغو سره خوندي دی، خو ما نه يوازې د اطلاعاتو او کلتور وزارت له ډيتايبس څخه گټه اخيستې، بلکې د انټرنيوز، د ژورناليزم د نړيوال مرکز، ملي راډيو ټلويزيون، د افغانستان ميډيا ډايریکټري، باختراژانس او نورو سرچينو څخه، چې د افغاني اوسنيو رسنيو ډيتايبسونه يې جوړ کړي او يا يې د هغو نوملړي ترتيب کړي، هم گټه اخيستې؛ د دوی ټول معلومات مې يو بل سره پرتله کړي، تکراري مسايل مې ترې يوې

خواته کړي او کومې معلوماتي تېروتنې چې په کې راته څرگندې شوي، هغه مې څنگ ته کړي دي. زما له خوا په ترتيب شوي ډيتاييس کې، په چاپي، اورېدنې، ليدنې او کتنې برخه کې داسې رسنۍ شته، چې د هېواد په بېلابېلو برخو کې فعاليت کوي، خو د دقيقو معلوماتو د نشتوالي له امله په دې اثر کې نه دي راغلي. دې سره سره د اثر په متن کې ځينې محتوايي برخې او ځينې جملې يوې او بلې برخې ته تللي، د ځينو برخو تشرېح هم راته کمه ښکاري او همدارنگه نورې نيمگړتياوې.

۲- برياوې: دا اثر په خپل ډول کې يو نسبتاً نوی اثر دی، سره له دې چې تر ۱۳۸۰ل کال دمخه د افغانستان د رسنيو، د ژورناليزم د ودې، څرنگوالي او همدارنگه د رسنيو د څومره والي په باب بېلابېل اشار چاپ شوي، خو څرنگه چې ددې اوو اتو کلونو په بهير کې رسنيو له څومره ييز او څرنگيز پلوه ډېره وده کړې، د هغو په باب په هراړخيز ډول څه نه دي ليکل شوي، د رسنيو د کميت په باب ټولو معلوماتي سرچينو ته د هر چا لاسرسی اسانه و، خو ما چې د لېوالتيا او دولتي دندې له مخې له رسنيو سره سروکار درلود، نو د رسمي منابعو ترلاسه کول راته له امکانه لرې کار نه و، خو دې سره سره دا سرچينې ما په ډېرې سختۍ سره پيدا کړي او بيا چاڼ کړي دي. پر دې اثر تر حده زيات په تکليف شوی يم. لږ تر لږه مې پنځه لس ځله ددې اثر توري کتلي، خو هر ځل چې مې کتلي، يو لږ نور بدلونونه مې په کې راوړي او نورو نورو بدلونونو ته مې هم زړه شوی دی. په پای کې

دې نتیجې ته ورسېدم، چې هر څومره یې گورم بیا هم د بدلون ځای په کې پیدا کېږي، نو ښه به دا وي، چې اوس یې همدلته ودرېم او پاتې کارونه نورو وختونو ته پرېږدم.

۳- هیله منتیا: یوه تصادفي خبره داده، چې د افغانستان د اوسنیو رسنیو گړندی وده د ۱۳۸۰ ل کال له وروستیو څخه پیلېږي. ما په خپل دې اثر کې دا وده له همدې کاله څېړلې او نږدې اته کاله ټوله موده رانغاړي. یوې لسیزې ته یوازې دوه (۱۳۸۸) او (۱۳۸۹) کلونه پاتې دي، نو داسې اټکل کېږي، چې لسو کلونو په بهیر کې زموږ رښتۍ لا وده وکړي، نو ماته دا هیله پیدا شوه که چېرې ژوند یاري وکړه او ۱۳۹۰ ل کال پورې ژوندي وو، نو بیا به په دې لسیزه کې د افغاني رسنیو ټول لښکر بهیر په دقیق ډول و ارزوو. یوه لسیزه به پوره شي. په دې اثر کې پر شتو موادو سربېره به نور دوه کلن پرمختګ هم ورسره یو ځای کړو او په هر اړخیز ډول به یې وښو، دا نو که د خدای (ج) رضا وه او زموږ اوبه و دانه پر دې دنیا پاتې وه. اوس نو چې څه زما په وس کې وو، هغه مې ترسره کړل، ددې درنو لوستونکو مخې ته یې ږدم، هیله ده درانه لوستونکي پرې هم قضاوت وکړي او هم ترې گټه پورته کړي.

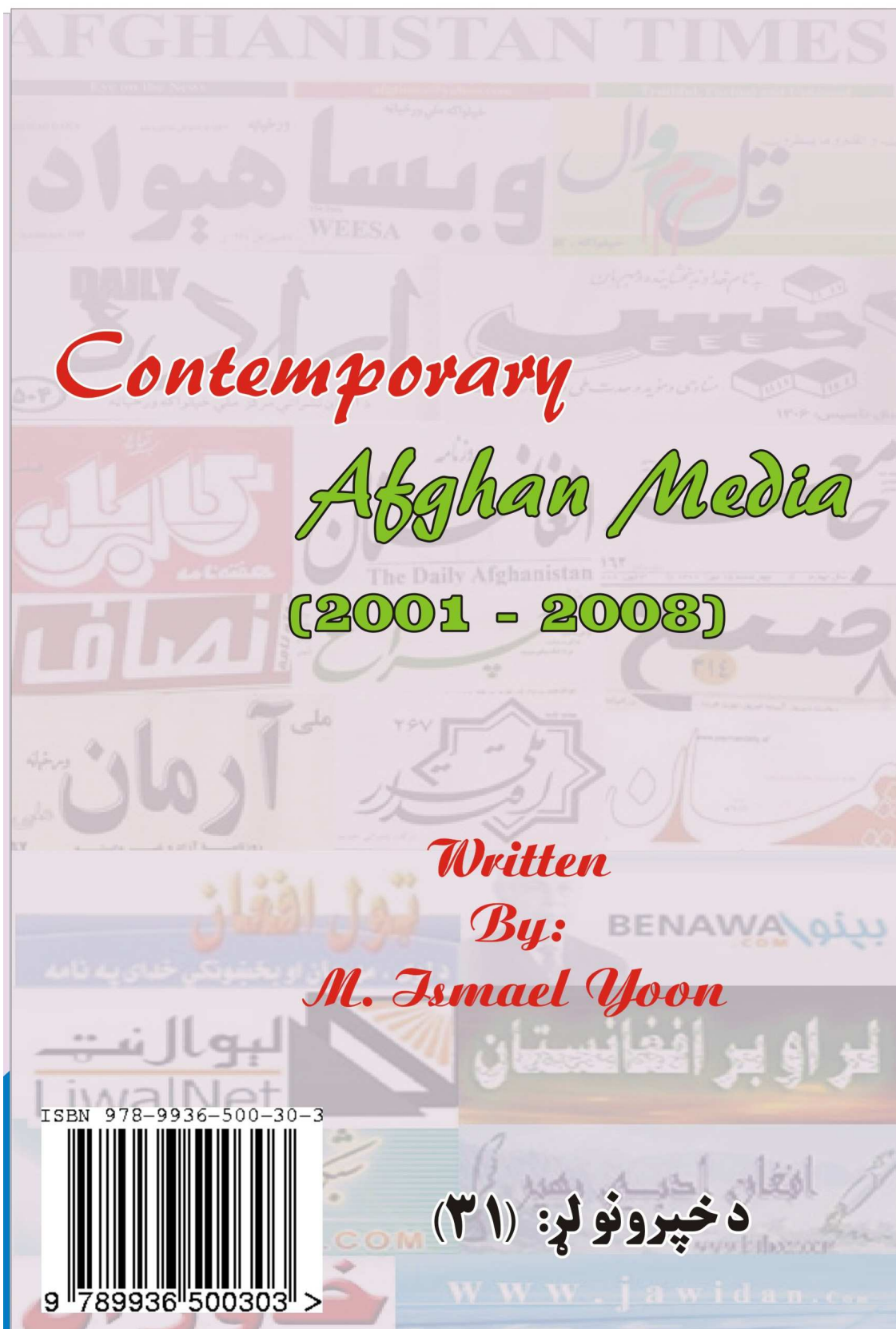
په ډېر درنښت

پوهندوی محمد اسمعیل یون

کابل- افغانستان

اخځونه

- ۱- رسنۍ يعنې پرمختگ، کليد گروپ، ۲۰۰۷م کال، ۵۲ مخ.
- ۲- Afghan Media Directory, first Edition, March, ۲۰۰۴، ۵ مخ.
- ۳- رسنۍ يعنې پرمختگ، کليد گروپ، ۲۰۰۷م کال، ۴۷ مخ.
- ۴- رسنۍ يعنې پرمختگ، کليد گروپ، ۲۰۰۷م کال، ۷۴ مخ.
- ۵- د افغانستان اوسنۍ اساسي قانون، ۳۴مه ماده.
- ۷- د ټوليزو رسنيو (مطبوعاتو) قانون، دويمه ماده.
- ۶- د ټوليزو رسنيو (مطبوعاتو) قانون، لومړۍ ماده.
- ۷- د ټوليزو رسنيو (مطبوعاتو) قانون، دويمه ماده.
- ۸- د ټوليزو رسنيو (مطبوعاتو) قانون بېلابېلې برخې.
- ۹- د ټوليزو رسنيو قانون، اتم څپرکي، ۳۱مه ماده.
- ۱۰- ريکارډ گراسي، رسنۍ يعنې پرمختگ، کليد گروپ، ۲۰۰۷م کال، ۵۲ مخ.
- ۱۱- رسنۍ يعنې پرمختگ، ۲۰۰۷م کال، چاپ، ۲۹- ۳۰ مخونه.
- ۱۲- پوهاند ډاکټر زبورالدين زبور، د پښتو ادبياتو تاريخ اوسنۍ دوره، د ساپي د پښتو څېړنو او پراختيا مرکز، ۱۳۸۵ل کال، ۹ مخ.
- ۱۳- کانديد اکاډميسين سرمحقق محمد صديق روحي، د پښتو ادبياتو تاريخ (معاصره دوره)، د محمد صديق روحي فرهنگي ټولنه، ۱۳۸۷ل کال چاپ، ۵۳ او ۵۵ مخونه.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library